

BUSINESS
FINLAND

KOTIMAINEN AV-ALA KIIHTYVÄSSÄ MUUTOKSESSA

Pula osaajista kasvun esteenä

Eerika Vermilä ja Heidi Keinonen, Medialogi Oy

TOIMIALASELVITYS 6/2021

SISÄLTÖ

1. SELVITYKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	3
2. TOIMINTAYMPÄRISTÖ	5
3. AV-ALAN OSAAMISEN NYKYTILA	16
3.1. Miten osaamispuola on syntynyt?	16
3.2. Millaisesta osaamisesta on puola ja miksi?	19
3.3. Keskeisiä havaintoja av-alan nykytilasta	24
3.4. Osaamispuolan erittely toimenkuvien mukaan	25
4. AV-ALAN KOULUTUS	28
4.1. Tutkintoon johtava koulutus	28
4.2. Vapaa sivistystyö	34
4.3. Korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen rahoitus	34
4.4. Av-alan tutkintokoulutukset	40
4.5. Tutkintoon johtamaton koulutus	45
4.6. Av-alan koulutusta tarjoavat oppilaitokset	46
5. AV-ALAN KOULUTUKSEN HAASTEET	60
6. KOTIMAISEN AV-ALAN OSAAMISEN KEHITTÄMISEHDOTUKSET	66
6.1. Av-alan yhteistyö	66
6.2. Av-alan koulutuksen kehittäminen	67
6.3. Osaamisen tunnistaminen	70
Lähteet	73
Liite 1. Haastatteluihin ja pyöreän pöydän keskusteluihin osallistuneet henkilöt	76
Liite 2. Ulkomaisia malleja	78

1. SELVITYKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Av-ala on jatkuvassa ja yhä kiihtyvässä muutoksessa digitalisaation ja muun teknologisen kehityksen sekä niiden myötä muuttuvan sisältöjen kulutusympäristön johdosta. Viimeisten viiden vuoden aikana kotimainen audiovisuaalinen sisällöntuotanto on saavuttanut merkittävää menestystä sekä koti- että ulkomaisilla markkinoilla. Ulkomaisille toimijoille tarjottavien tuotantopalvelujen kysyntä on myös muutaman viime vuoden aikana kasvanut huomattavasti. Näiden muutosten myötä osaamisvaatimukset ovat lisääntyneet, mutta alalla työskentelevien ja sille pyrkivien koulutus ei ole päivittynyt samassa tahdissa työelämän tarpeiden kanssa. Alan kehittyminen edellyttää myös asenteiden tuulettamista – fokus tulisi ennemmin suunnata liiketoiminnallisen ymmärryksen lisäämiseen kuin kaupallisuuden ja taiteellisten ambitioiden vastakkainasetteluun.

Tarve kestäville ja kansainväliseen toimintaan soveltuville tuotantotavoille on ilmeinen. Jotta hyvin alkanut kasvu ei pysähtyisi, tulisi muodostaa yhteinen näkemys

ja toimintamalli koko toimintaympäristön osaamisen kehittämiseksi. Tämän selvityksen taustana on luovan talouden tiekarttatyö, jonka avulla tunnistettiin merkittäviä käynnissä olevia muutoksia luovan talouden kentällä. Yksi niistä on av-alan palveluiden käyttö, joka on ollut viime vuodet vahvassa kasvussa. Luovan talouden sektorilla erityisesti pullonkaulaksi todettiin osaajien vähyys sekä av-tuotannoissa että pelialalla. Tiekarttatyön koordinoinnista vastaa Business Finland. Keskeisiä tiekartan toimenpiteitä av-alan osalta on Business Finlandin tilaama, saksalaisen peacefulfishin yhdessä suomalaisen DMF Business Designin kanssa toteuttama selvitys Finnish Audiovisual Industry Roadmap (*Business Finland 2021*), jonka pyrkimyksenä on tarjota tarkempaa tietoa siitä, millaisia toimijoita alalla on sekä millaisia tulevaisuuden tarpeita on odotettavissa. Lisäksi keskeisenä luovan talouden tiekarttatyön toimenpiteenä on selvittää, mitä osaamistarpeita ja työvoimapuutteita tuotantoammateissa esiintyy sekä miten niihin nyt ja tu-

levaisuudessa pystytään paremmin vastaamaan. Tämä selvitys pyrkii tuottamaan vastauksia näihin kysymyksiin. Selvityksen on tilannut Business Finland ja sen on toteuttanut Medialogi Oy.

Selvityksen aineisto tuotettiin keskeisten av-alan toimijoiden ja oppilaitosten edustajien haastattelujen avulla joulukuun 2020 ja huhtikuun 2021 välisenä aikana. Lisäksi 18. joulukuuta 2020 ja 4. maaliskuuta 2021 järjestettiin kaksi pyöreän pöydän keskustelua, joihin osallistui työnantajien, av-alan oppilaitosten, Opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen, Työ- ja elinkeinoministeriön ja Business Finlandin edustajia. Haastatteluihin ja keskusteluihin osallistuneet henkilöt on listattu Liitteessä 1.

2. TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Tässä selvityksessä audiovisuaalinen teollisuus (myöhemmin av-ala) tarkoittaa Suomessa toimivia yrityksiä, yhteisöjä ja yksilöitä, jotka toimivat sekä kotimaisilla että ulkomaisilla markkinoilla liikkuvan kuvan sekä audiitiivisen sisällöntuotannon ja kehittämisen, tuotantopalvelujen sekä jakelun parissa. Selvitys keskittyy pääasiassa käsikirjoitetun (scripted) elokuva- ja sarjatuotannon, käsikirjoittamattoman (non-scripted) viihde-, fakta- ja reality-tuotannon sekä mainoselokuvatuotannon osaamisen tarkasteluun. Tuotantopalveluilla viitataan varsinaista tuotantoa tukeviin palveluihin, jotka voivat käsittää sekä tuotannon vaatimia yksittäisiä palveluja (esim. kuvauspaikkojen etsintä, henkilökunnan rekrytointi, näyttelijöiden/esiintyjien casting, jälkituotantopalvelut), tuotannon osien suunnittelu- ja kuvauspalveluja tai kokonaisia tuotantoja toteuttavia palveluja, joissa ehkä vain tuotannon päätuottaja, ohjaaja, käsikirjoittaja ja esiintyjät/näyttelijät tulevat palvelun ostavan yhtiön/yhtiöiden puolesta (ks. myös *Audiovisual Producers Finland – APFI ry 2019*). Jakelu puolestaan kattaa elokuvateatterit, lineaarisen television, suoratoistopalvelut ja muut digitaaliset jakelukanavat. Sisällöntuotanto, tuotantopalvelut ja jakelu ovat osa samaa kotimaista av-

alan ekosysteemiä. Av-alan yritysten koot vaihtelevat yhden hengen yrityksistä suuriin kansainvälisiin yhtiöihin.

Peacefulfishin ja DMF Business Designin toteuttama Finnish Audiovisual Industry Roadmap -selvitys (*Business Finland 2021*) kuvaa kotimaisen av-alan ekosysteemiä kehityksestä ja innovaatioista kuluttajille suunnattuihin lopputuotteisiin asti (Kuvio 1).

Education ecosystem, skills, labor market								
Enablers, infrastructure								
IPR, rights management								
Business, risk management, money								
Equipment, devices, tech etc. markets not included in this picture	Development		Production		Distribution		Consumption	
Data & analytics History data, consumer data, concept/market testing, AI recommendations	<ul style="list-style-type: none"> Idea, concept, script Design Tech Team, cast, partners budget Outcome: movie, tv, concert, event, game, XR, animation, sport, e-sport, audio, marketing, training, education, institutional art, B2B and B2C etc. Adaptations 	History data, consumer data, concept/market testing, AI & algorithms etc.	<ol style="list-style-type: none"> Pre-production Production Postproduction 	History data, consumer data, AI in production	<ol style="list-style-type: none"> Aggregators Broadcasters <ul style="list-style-type: none"> Pay/ commercial; free/public Regional, national, multinational VOD, AVOD, SVOD <ul style="list-style-type: none"> Free online platforms (social media and other), pay, OTT Cinema Live streaming Live events, concerts, sports Online events, concerts, streaming Games <ul style="list-style-type: none"> Video games, mobile, console, other Other <ul style="list-style-type: none"> B2B, B2C marketing, education, learning, social media, targeted (AI) campaigns etc. 	AI based offering, recommendations, tailored content	<ol style="list-style-type: none"> Pays with money and data <ul style="list-style-type: none"> Online subscription, commercial pay tv online services, Ott platforms Pays money, anonymous <ul style="list-style-type: none"> Events, concerts, linear pay tv, B2B Pays by watching ads <ul style="list-style-type: none"> Comm, linear tv Pays with data only <ul style="list-style-type: none"> Free online content, YouTube, social media Pays nothing, anonymous <ul style="list-style-type: none"> Culture events, free concerts Pays money, watches ads <ul style="list-style-type: none"> Cinema In-content purchasing 	Data bundling and aggregating
Regulators Data, IPR, other rights, privacy regulations		Sustainability, gender and race equality, classification etc.		Data, rights, platforms, tv, radio, telecoms, classification, national & EU		Rights, quotas, domestic content, indy prods, etc.		Rules on using user data, privacy etc.
Funding & finance Seed, idea, family funding, competitions, programs, For culture, loans, bonds, equity, investing, grants	<ul style="list-style-type: none"> Target group, channels Distribution and release strategy Business model(s) Guidelines 	Pre-sale, Prod incentives, For profit or culture, loans, bonds, crowd, pilot, state, leasing, local & regional location funding incentive		Crowd funding, For profit or culture, loans bonds, rights, completion quarantee		Distribution quarantee		Financing for long tail etc.
Sales & marketing To get funding, team, talent, idea/concept reactions, sales & marketing for all phases		During production, marketing for consumption, social media teasers, influencers, location marketing		Content sales to distribution, marketing for consumption, social media, targeted (AI) campaigns etc.		B2B, B2C & C2C marketing		Recommendations, sharing, B2B, B2C & C2C marketing

KUVIO 1: AV-ALAN EKOSYSTEEMI (BUSINESS FINLAND 2021).

Edellä esitetyssä kuvassa av-alan ekosysteemi on jaettu neljään vaiheeseen:

1. sisältöjen kehitys,
2. tuotanto (varsinainen tuotantovaihe sekä esi- ja jälkituotanto),
3. jakelu ja levitys sekä
4. lopputuotteen kulutus.

Jos näitä tarkastellaan erityisesti elokuva- ja tv-alan näkökulmasta, jokaisen vaiheen sisältämät mahdollisuudet ovat lisääntyneet viime vuosien aikana merkittävästi. Sisältöjä kehitetään ja konseptoidaan niin originaali-ideoiden kuin olemassa olevien sisältöjen ja tuotteiden pohjalta. Kehitystyössä käytetään apuna entistä enemmän erilaista kuluttajalähtöistä dataa, joka mahdollistaa sisältöjen tarkan kohdentamisen. Erilaiset kaupalliset yhteistyöt rakentuvat jo aikaisessa vaiheessa tuotantojen ympärille muodostaen osan sisällön DNA:sta. Myös osatuottajina toimivat kansainväliset tuotantoyhtiöt ja levitysyhtiöt voivat osallistua kehitystyöhön. Esimerkiksi scripted-tuotantojen käsikirjoitustyöhön osallistuu yhä useammin enemmän kuin yksi ihminen. Tuotantoyhtiöllä on siis jo sisällön kehittelystä lähtien hallittavanaan laaja yhteistyökumppaneiden verkosto. Rahoituslähteitä ovat esimerkiksi perinteiset tv-kanavat, suoratoistopalvelut, levittäjät, osatuottajina toimivat yritykset, tuotantokannustimet ja muu julkinen rahoitus, EU-rahoitus sekä pääomarahioittajat. Erilaisten kumppanuuksien myötä tuotannon IP-oikeudet tai niiden hyödyntämisoikeudet sekä tuotannoista jaettavat rojaltilkorvaukset ja-

kaantuvat usealle toimijalle ja henkilölle.

Tuotannon valmistaminen jakautuu kolmeen vaiheeseen: esituotanto, tuotanto ja jälkituotanto. Näistä ensimmäinen vaihe sijoittuu usein osittain päällekkäin kehittelyn kanssa. Selvitykseen haastatelluista tuotantoyhtiöiden edustajista useampi mainitsi haasteeksi sen, että yhtiöt rahoittavat usein itse varsinaisen kehittelytyön. Tästä johtuen tuotannon käynnistämistä kiirehdyttään, jotta sille saadaan rahoitus. Lisäksi sisältöjen kasvaneen kysynnän myötä esituotantovaiheelle jää usein liian vähän aikaa tuotannon laadullisiin odotuksiin nähden. Tuotantovaihe käsittää varsinaisen kuvausvaiheen. Jälkituotanto voi alkaa päällekkäin kuvausvaiheen kanssa, mutta pääasiassa se sijoittuu vasta tämän jälkeen. Jälkituotannon aikana syntyvät tilaajan/tilaajien vaatiman formaatin sekä teknisten vaatimusten mukaiset ja erilaiseen esittämiseen soveltuvat digitaaliset esityskappaleet (master) sekä erilaiset markkinointi- ja myyntimateriaalit.

Jakelu- ja levityskanavia ovat mm.

- elokuvateatterit,
- lineaaritelevisiokanavat,
- Video On Demand -palvelut (mm. VOD, AVOD, SVOD),
- digitaaliset palvelut, kuten YouTube, Twitch,
- ja sosiaalisen median alustat (mm. Facebook, Instagram, TikTok).

Tässä selvityksessä keskitytään sisältöjen kehitykseen ja tuotantoon. Tv- ja elokuvateollisuudesta löytyy pitkästi yli sata erilaista näihin vaiheisiin sijoittuvaa toimenkuvaa ja ammattinimikettä. Nimikkeiden määrä on kasvanut alan kansainvälistymisen ja tehtävien erikoistumisen myötä. Kansainvälistyvällä alalla käytetään laajasti englanninkielisiä nimikkeitä, eikä kaikille toimenkuville löydy suomenkielisiä vastineita.

Tuotannon eri vaiheiden kautta tarkastellen elokuva- ja tv-alalta löytyvät mm. Kuviossa 2 listatut nimikkeet. Osa niistä on meillä vakiintuneita ja osa on sellaisia, joita Suomessa on vasta viime vuosien aikana otettu käyttöön. Osastojen vastaavien henkilöiden toimenkuvat on lihavoitu.

KEHITTELY (DEVELOPMENT)

- **vastaava tuottaja (Executive Producer)**
- **tuottaja (Producer)**
- kehitystuottaja (Development Producer)
- Supervising Producer
- **ohjaaja (Director)**
- **käsikirjoittaja (Script Writer, Screenwriter)**
- Script Editor
- Dialogue Writer
- Script Doctor
- dramaturgi (Dramaturg)
- Showrunner
- näyttelijöiden roolittaja (Casting Director)
- avustajien roolittaja (Extras Casting)
- kääntäjä
- juristi
- talouspäällikkö

ESITUOTANTO (PRE PRODUCTION)

Kehittelyvaiheessa mukana olleet, sekä lisäksi mm.

- monikameraohjaaja (Multicam Director)
- **linjatuottaja (Line Producer)**
- tuotantopäällikkö (Production Manager)
- tuotantokoordinaattori (Production Coordinator)
- tuotantoassistentti (Production Assistant)
- Runner
- kuvaussihteeri (Script Supervisor)
- tekninen tuottaja (Technical Producer/Director)
- kuvauspaikkojen etsijä (Location Scout)
- **Location Manager (kuvauspäällikkö)**
- **1. apulaisohjaaja (1st Assistant Director)**
- 2. apulaisohjaaja (2nd Assistant Director)
- 3. apulaisohjaaja (3rd Assistant Director)
- avustajakoordinaattori (Extras Coordinator)
- **Production designer**
- Art Director
- Set Designer
- Set Decorator
- Assistant Art Director
- Construction Manager
- lavasterakentaja (Construction Labor/Carpenter)
- maalari (Painter)
- patinoija (Patinator)
- Greensman
- verhoilija (Drapery)

TUOTANTO (PRODUCTION)

- Esituotantovaiheessa mukana olleet, sekä lisäksi mm.
- ohjaajan assistentti
- Storyboard Artist
- Transportation Captain
- kuljettaja (Driver)
- järjestäjä (mm. Assistant Location Manager)
- intiimikohtausten koordinaattori (Intimacy Coordinator)
- Assistant Set Decorator
- lavasterakentaja
- On Set carpenter/Painter
- On Location Carpenter/Painter
- Swing Gang (lavastus- ja rekvisiittaosaston avustajat)
- graafinen suunnittelija (Graphic Designer)

- **rekvisitööri (Property Master)**
- hankkiva rekvisitööri (Property Buyer)
- rekvisiitan valmistaja (Property Maker)

- **Costume Designer**
- apulaispukusuunnittelija (Assistant Costume Designer)
- Wardrobe Supervisor

- **Hair and Make-up Designer**

- **kuvaaja (Director of Photography)**

- **valaisija (Gaffer)**

- Assistant Property Master
- settirekvisitööri (On set Property/Standby Property)
- asevastaava (Armourer)
- Picture Vehicle Wrangler/Coordinator

- puvustaja (Costumer)
- puvustusassistentti (Costume/Wardrobe Assistant)
- ompelija (Seamstress/Tailor)

- maskeeraaja (Make-up Artist)
- erikoistehostemaskeeraaja (SFX Make-up Designer)
- kampaaja (Hairdresser/Barber)
- peruukintekijä (Wig Maker)

- kuvatarkkailija (Vision Mixer)
- B-kuvaaja (2nd Photographer)
- kameraoperoija (Camera Operator)
- steadicam-operoija (Steadicam Operator)
- Focus Puller
- 1. kamera-assistentti (1st Camera Assistant)
- 2. kamera-assistentti (2nd Camera Assistant)
- 3. kamera-assistentti (3rd Camera Assistant)
- Clapper
- DIT
- videoassistentti (Video Assistant)
- still-kuvaaja (Still Photographer)

- Best Boy
- valomies, valoassistentti (Light Assistant, Spark, Light Engineer)

- **Key Grip**
- **Sound Designer**
- **äänittäjä (Sound Mixer, Sound Recordist)**
- **Special Effects Designer**
- stunt-koordinaattori (Stunt Coordinator)
- Security Consultant
- kirjanpitäjä (Production Accountant)
- palkanlaskija (Payroll)
- talous-controller (Finance Controller)
- säveltäjä (Composer)
- musiikkituottaja (Music Producer)
- eläintenhoitaja (Animal Wrangler)
- lapsinäyttelijöiden tutor (Child Guardian/Tutor)
- Special Trainer (mm. näyttelijöiden personal trainer, taistelu- ja erikoistaidot)
- Dialogue Coach
- Voiceover/spiikkeri
- koreografi (tanssi, taistelu, yms.)

- Best Boy Grip
- Grip
- puomittaja (Boomer)
- ääniassistentti (Sound Assistant)
- erikoistehostekoordinaattori (SFX Coordinator)
- erikoistehosteteknikko (SFX Technician)
- erikoistehoste-esimies (SFX Foreman)
- pyroteknikko (Pyrotechnician)
- stunt-henkilö/stunt-näyttelijä (Stuntman/woman, Stunt Actor)
- Stunt Double

JÄLKITUOTANTO (POST PRODUCTION)

- jälkituotantotuottaja (Post Production Producer)
- jälkituotantovastaava (Post Production Supervisor)
- jälkituotantokoordinaattori (Post Production Coordinator)
- tekninen konsultti (Technical Consultant)
- leikkausvastaava (Editing Supervisor)
- leikkaaja (Editor)
- leikkaaja-assistentti (Editing Assistant)
- loggaaja (Log Assistant)
- äänimiksaaja (Mixer)
- äänileikkaaja (Sound Editor)
- Foley-artisti (Foley Artist)
- Foley-äänittäjä (Foley Recordist)
- jälkiäänittäjä (ADR Recordist)
- miksaaja (Re-recording Mixer)
- online-leikkaaja (Online Editor)
- värimäärittelijä (Colour Grader)
- graafikko (Graphics)
- VFX-tuottaja (VFX Producer)
- VFX-konsultti (VFX Consultant)
- VFX-suunnittelija (VFX Supervisor)
- vastaava kompositoija (Lead Compositor)
- kompositoija (Compositor)
- 3D artisti (3D Artist)
- DMP-artisti (DMP Artist)
- tekstitysten tekijä (Subtitles)

Vuonna 2014 Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi median murrosta käsittelevän selvityksen, jossa ennustettiin osuvasti toimintaympäristön tilaa 2020-luvulla (Kuvio 3). Selvityksen mukaan alaa luonnehtivat muun muassa jatkuvasti muuttuvat osaamisvaatimukset ja toimenkuvat. Lisäksi työvoiman tarve vaihtelee paljon. (*Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.*)

Ala oli siis voimakkaassa murroksessa jo tuolloin. Selvityksessä tarkasteltiin, millainen tilanne Suomessa on alan menestykseen vaikuttavien taustatekijöiden suhteen (Kuvio 4). Mielenkiintoista on se, että yli viisi vuotta sitten tehty selvitys nostaa esiin samoja haasteita, joita toimintaympäristössämme havaitaan yhä tänä päivänä. Näitä ovat muun muassa osaamisen puutteet ja piste-mäisyys, toimintakulttuurin sisäänpäin kääntyneisyys ja siiloutuneisuus sekä se, ettei aineettomien oikeuksien tilinpitoon ole edelleenkään yhtenäisiä käytäntöjä (*Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.*)

TOIMINTAYMPÄRISTÖ 2000-LUVULLE ASTI	TOIMINTAYMPÄRISTÖ 2020-LUVULLA
Tuotteet strategian keskiössä	Asiakkuudet ja palvelut strategian keskiössä
Teknologiainnovaatiot keskiössä	Liiketoimintainnovaatiot keskiössä
Teknologia tuo kilpailuedun	Asiakkuudet tuovat kilpailuedun
Teknologia kehittämisen kohteena	Teknologia mahdollistajana
Osaamisvaatimukset tunnetut	Osaamisvaatimukset muuttuvat jatkuvasti
Toimialojen sisäinen kilpailu	Kilpailu yli vanhojen toimialarajojen, toimialakäsitteen merkitys vähenee
Tavoiteltava asema markkinajohtajuus	Tavoiteltava asema avainrooli ekosysteemissä
Vakiintuneet toimenkuvat ja niihin liittyvä edunvalvonta	Jatkuvasti muuttuvat toimenkuvat, freelance-työ
Vakiintuneet kollektiiviset arvot	Muuttuvat yksilölliset arvot
Työvoiman tarve kehittyy ennustettavasti	Työvoiman tarve vaihtelee paljon (määrä ja osaamisvaatimukset)
Pitkät suunnittelusykliä, faktapohjainen ennustaminen ja päätöksenteko	Lyhyet suunnittelu- ja kokeilusykliä, ketterä strategiatyö
Isot laite- ja järjestelmäinvestoinnit	Pilvipalvelut
Yrityksen sisäinen tuotekehitys	Avoin innovaatio, avoin data, kokeilut, betat
Investoinnit luovat arvoa	Aineettomat investoinnit luovat arvoa
Vakiintunut kova kilpailu, tunnetut kilpailijat	Nopeasti muuttuva kansainvälinen kilpailu, muuttuvat toimialojen pelisäännöt
Toimialamurrokset yritysjärjestelyjen kautta	Toimialamurrokset kumppanoitumisen ja liiketoimintainnovaatioiden kautta

KUVIO 3. TOIMINTAYMPÄRISTÖ 2000-LUVULLA JA 2020-LUVULLA (TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ 2014, 8).

TAUSTATEKIJÄ	TILANNE MEDIA-ALALLA SUOMESSA
Asiakastyön ja asiakkuuksien osaaminen	Asiakasosaaminen kohtuullista mainostaja-asiakkaisiin päin, median käyttäjien tunteminen heikompaa
Kansainvälisyys	Ala on pelejä lukuunottamatta varsin kotimarkkinavetoinen, kv. kokemus alalla suhteellisen vähäistä
Digitaalisuuden osaaminen ja hyödyntäminen	ICT hyvin käytössä toiminnan perusprosesseissa, uusien digitaalisten palveluiden innovointi suhteellisen vähäistä
Liiketoiminnan osaaminen	Vaihtelee paljon. Uudistumiskyky yleisesti ottaen heikolla tasolla. Toimintakulttuuri sisään päin kääntynyt ja siiloutunut alatoimialoittain. Ei vielä paljon ekosysteemiajattelua.
Aineettomien oikeuksien osaaminen ja hallinta	Osaamisessa puutteita. Aineettomien oikeuksien tilinpitoon ei käytäntöjä. Osaaminen on pistemäistä, ei organisaatioita läpäisevää. Innovaatiot vähäisiä.
Yrittämisen mahdollisuudet	Kuten kaikilla aloilla: halukkuus kasvuyrittämiseen suomalaisten keskuudessa heikkoa. Yritystoiminnan ja osinkojen verotus voi vaikuttaa
Työmarkkinoiden toiminta	Jäykät rakenteet ja pitkän ajan kuluessa vakiintuneet toimenkuvat ja palkitsemis-/palkkamallit haittaavat.
Rakennemuutosten mahdollistaminen ja edistäminen	Säädäntö suosii monissa kohdissa olemassa olevia toimintamalleja. Toisaalta säädäntö voi olla vain nykytoimijoita koskevaa ja haastajia ei ole säädelty. Julkisia innovatiivisia hankintoja ei kohdistu alalle.
Rahoitus	Rahoituksen saatavuus vaihtelee. Vakuudet ongelma uusille yhtiöille. Lainsäädäntö haittaa joukkorahoituksen yleistystä, Tekes-rahoitus hyvä työkalu.
Verotus	Alv rasittaa uudien palveluiden kehittämistä.
Infrastrukturi	Pääosin kunnossa.

KUVIO 4. MEDIA-ALAN ELINKEINOPOLIITTISIA TAUSTATEKIJÖITÄ SUOMESSA (TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ 2014, 9).

Selvityksen mukaan av-alan haluttomuus reagoida toimintaympäristön muutoksiin sekä pitkään jatkunut taloudellinen menestys olivat johtaneet haasteiden kasautumiseen:

Muuttunut ympäristö edellyttää yrityksiltä uudenlaisen strategian lisäksi arvojen ja kulttuurin muuttamista. Kyse ei siis ole helpposta asiasta, ja muutokseen liittyy väistämättä muutosvastarintaa yritysten omistajien, johdon ja työntekijöiden tahoilta.

Uudessa toimintaympäristössä monet yritysten kulttuuriin liittyvät asiat muuttuvat. Aiemmin keskeistä on voinut olla ylpeys omista tuotteista ja teknologiasta tai vaikkapa pysyvistä työsuhteista. Uusi maailma rakentuu asiakassuhteiden kehittämisen ja nopeiden kokeilujen pohjalle.

Esimerkkialamme media-ala ei ole poikkeus toimialojen joukossa. Median toiminnassa ominaista ovat olleet investoinnit koneisiin ja laitteisiin, työtehtävien vakiintunut organisointitapa sekä toimialan sisäinen kotimarkkinavetoinen kilpailu.

Pitkään jatkunut taloudellinen menestys on omalta osaltaan sementoinut vanhoja toimintamalleja. Toimialojen dynamiikan muuttuessa toiminnan katteet pienenevät, mikä muiden alojen tavoin on mediayhtiöissä johtanut aiempien toimintamallien puolustamiseen ja muutosten lykkäämiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 8.

Osaamiseen liittyviä haasteita on siis tunnistettu alalla jo pitkään, mutta toimenpiteet näihin haasteisiin vastaamiseksi ovat olleet hajanaisia ja riittämättömiä. Tässä selvityksessä tuotetaan ajantasaista tietoa siitä, mitä tämänhetkinen osaamispuula pitää sisällään ja millaisien toimenpiteiden avulla sitä voitaisiin helpottaa.

3. AV-ALAN OSAAMISEN NYKYTILA

Osaamisen tarve on räjähtänyt käsiin, kun av-ala on kasvanut odotettua nopeammin. Seuraavassa eritellään niitä syitä, jotka ovat johtaneet nykyiseen osaamispulaan.

3.1. MITEN OSAAMISPULA ON SYNTYNYT?

Av-alan kasvua on Suomessa siivittänyt erityisesti elokuva- ja televisiotuotannoille suunnatun tuotantokannustimen lanseeraus vuonna 2017 sekä uusien sisällöntilaa-jayritysten (erityisesti suoratoistopalvelujen) ja muiden rahoitusmahdollisuuksien ja -muotojen (mm. pääomasijoitusyhtiöiden ja levitysyhtiöiden) syntyminen. Tämä on johtanut siihen, että osaavaa ja kokenutta henkilökuntaa ei ole riittävästi tarjolla. Kansainvälistyvässä toimintaympäristössä tuotantoprosessien ja eri toimintamallien tulee kehittyä. Alan kansainvälistyminen ei siis tarkoita pelkästään rahoitusmallien muuttumista ja sisältöjen parempia mahdollisuuksia päästä ulkomaisille markkinoille, vaan myös tuotantoihin liittyvien työtapojen ja osaamisen tulee mukautua tähän kehitykseen. Tästä syystä kansainvälistyminen ja sisältöjen kaupallistaminen ovat kotimaisissa tuotannoissa tällä hetkellä keskeisimpiä kehitysalueita. (*Grundström, Cañas Bajo & Matila 2020.*)

Pula osaavista ammattilaisista johtuu ensisijaisesti tuotantojen kasvaneesta määrästä, kun sisältöjen kysyntä on lisääntynyt globaalilla tasolla. Koska myös tuotantojen koko on kasvanut, ne työllistävät suuremman määrän ammattilaisia. Lisäksi osaajien vähäiseen määrään ja ammattitaidon kehittymisen haasteisiin liittyy muun muassa se, että pitkän linjan ammattilaiset vaihtavat yhä useammin toisille aloille ja tuoreet tekijät nousevat nopeasti liian vaativiin tehtäviin – usein huonoin seurauksin.

Osaavaa ja kokenutta kotimaista työvoimaa rekrytoidaan nykyään myös yhä enemmän ulkomaisten yritysten tuotantoihin Suomessa tai muissa maissa. Etenkin elokuva-, tv- ja mainoselokuvatuotantoalalle on ominaista, että suurin osa työntekijöistä työskentelee useimmiten omasta tahdostaan freelancer-tyyppisissä työsuhteissa. Työvoiman vilkkaan liikkuvuuden sekä tuotantoyhtiöiden osaamisen eroavuuksien vuoksi sekä työntekijöiden että työnantajien on haasteellista luoda systemaattisia ja kestäviä malleja sisäiselle koulutukselle ja työssäoppimiselle.

Koska kotimaista työvoimaa ei kysyntään nähden ole riittävästi tarjolla varsinkaan sesonkihuippujen ai-

kana, tuotantoyhtiöt rekrytoivat yhä useammin osaajia ulkomailta. Tällä on sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia: kulttuurit ja osaamiset sekoittuvat ja rikastuttavat kotimaista kenttää, mutta toisaalta kotimaiset työntekijät korvautuvat yhä useammin ulkomaisilla tekijöillä.

Elokuvatuotannot houkuttavat tällä hetkellä monia ammattilaisia, koska kiinnitykset ovat niissä lyhyempiä kuin sarjatuotannoissa. Ajallisesti pitkät sarjatuotannot koetaan työsuhteina usein liian raskaiksi. Osaamiseen linkittyä siis vahvasti myös työssäjaksaminen. Tällä hetkellä Suomessa tuotetaan enemmän pitkiä draamasarjoja kuin koskaan aikaisemmin. Pitkäkestoiset ja korkeita tuotantoarvoja edellyttävät laadukkaat sarjatuotannot asettavat uusia haasteita myös tuotantojen suunnittelulle ja johtamiselle. Alalla tarvitaan enemmän tuotantokäytäntöihin ja työolosuhteisiin kohdistuvaa tutkimusta (*Grundström, Cañas Bajo & Matila 2020, 14*).

Merkittävää on myös se, että henkilömäärällisesti mikroyrityksiksi luokiteltavat tuotantoyhtiöt, jotka työllistävät vakituisesti alle kymmenen henkilöä, voivat pyörittää useiden miljoonien eurojen liikevaihtoa. Tämän kokoisilla yrityksillä ei välttämättä ole kiinteitä resursseja, riittävää infrastruktuuria tai koeteltuja liiketoimintaprosesseja tuotantoja tukemaan. Kokoluokaltaan vähintään kolmen miljoonan euron tuotantoa voisi verrata esimerkiksi rajatun ajan toiminnassa olevaan itsenäiseen yritykseen. Näitä tuotantoyhtiön sisällä toimivia ”yrityksiä” johtavat usein hyvin itsenäisesti määrääi-

kaiseen työsuhteeseen palkatut henkilöt, jotka siirtyvät tuotannon päätyttyä heti seuraavaan ja usein myös eri yrityksen tuotannon tehtäviin. Toiminnan kasvaessa tarvitaan myös yritysten johtoon entistä monitaitoisempaa ja osaavampaa henkilökuntaa.

Av-alan tuotannot vaativat monipuolisesti erityyppistä osaamista. Sisällöllisen ja visuaalisen ilmaisun rinnalla kulkee vahvasti tekninen osaaminen ja hallinnollinen sekä operatiivinen prosessien hallinta. Tuotannoissa työryhmän jäsenten eri tehtävät integroituvat toisiinsa, jolloin koko työprosessin hallinta ja sen ymmärrys korostuu.

Elokuvaa on Suomessa perinteisesti pidetty taiteena toisin kuin television käsikirjoitettua sarjamuotoista sisältöä. Tämä on osaltaan vaikuttanut av-alan korkeakoulutuksen painottumiseen enemmän elokuvatuotannon suuntaan. Jatkuvasti kiihtyvä kilpailu sisällöistä, uudet rahoitusmahdollisuudet ja kansainväliset onnistumiset ovat kuitenkin myös Suomessa johtaneet siihen, että käsikirjoitettujen sarjamuotoisten sisältöjen arvostus on lisääntynyt huomattavasti. Kansainvälisen siivilän läpäiseviä sarjoja ei Suomessa ole kuitenkaan tuotettu vielä kovin kauan. Alamme vähitellen saavuttaa pohjoismaisia naapureitamme, mutta vielä on paljon matkaa taitettavana. Tästä syystä alan ammattilaisille ei ole myöskään ehtinyt kertyä riittävästi kokemusta suuremmista tuotannoista. Aiemmin vain kotimaisille markkinoille suunnattujen ja myytyjen tuotantojen parissa työskennelleistä ammattilaisista vain harvoilla on

merkittävästi kokemusta ulkomaisista tuotannoista ja erilaisista toimintatavoista. Mikäli osaaminen ja riittävä kotimainen työvoima ei pysy kehityksen vauhdissa mukana, riskinä voi olla se, ettei ruutuihin tuotettu sisältö tai myyty palvelu vastaa enää laatuvaatimuksia ja av-alan hyvin alkanut kansainvälistyminen pysähtyy.

Osaamispulaan on vaikuttanut suuresti elokuva- ja tv-alan koulutuksen väheneminen. Kulttuurialan opintojen aloituspaikkoja alettiin leikata kymmenisen vuotta sitten, ja vuodesta 2019 rahoitus on vähentynyt yli 30 prosenttia. Oppilaitosten mukaan pienemmällä rahoituksella tulee nyt kouluttaa sama määrä opiskelijoita kuin aiemmin. Tämä on väistämättä vaikuttanut opetuksen laatuun. Lisäksi oppilaitoksien kyky ennakoida alan nopeita muutoksia on heikentynyt.

Av-alan osaajia koulutetaan sekä toisen asteen oppilaitoksissa että korkeakouluissa. Av-alan ammattilaisten kouluttaminen edellyttää enemmän teknisiä resursseja kuin muille media-aloille painottuva koulutus. Esimerkiksi ammattikorkeakoulujen medianomi-tutkinnon sisällöt ja kustannukset vaihtelevat suuresti oppilaitoksesta riippuen: journalismiin, graafiseen suunnitteluun tai valokuvaukseen suuntautuvia medianomeja on mahdollista kouluttaa paljon pienemmällä rahoituksella kuin elokuva- ja tv-alan osaajia. Valtioneuvoston 17. tammikuuta 2019 hyväksymän korkeakoulujen uuden rahoitusmallin myötä otettiin käyttöön alakohtaiset erot huomioivat kustannuskertoimet (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019a*). Rahoitusmallin mukaan alakohtaiset ryhmät

määrittävät koulutuksien rahoituskertoimet. Elokuva- ja televisioalan sekä esitys- ja teatteritekniikan medianomikoulutukset kuuluvat pienimpään eli ryhmään yksi (ks. Kuvio 5). Näiden tutkintojen koulutus vaatii kuitenkin kalliita ja ajantasaisia laiteinvestointeja, eikä kaikkia medianomikoulutuksia voi tarkastella kustannuksiltaan samanarvoisina. Korkeakoulutuksen rahoitusta tarkastellaan lähemmin luvussa 4.3.

Tavoiteajassa suoritettu tutkinto Kerroin 1,5	Tutkinto suoritettu enintään 12 kuukautta tavoiteajan jälkeen Kerroin 1,3	Tutkinto suoritettu yli 12 kuukautta tavoiteajan jälkeen Kerroin 1	Toinen suoritettu samantasoinen tutkinto Kerroin 0,5
Alakohtainen ryhmä 1 Kerroin 1	Alakohtainen ryhmä 2 Kerroin 1,75	Alakohtainen ryhmä 3 Kerroin 3	

KUVIO 5. TUTKINTORAHOITUSTEKIJÖIHIN SISÄLLYTETTÄVÄT KERTOIMET AMMATTIKORKEAKOULUJEN JA YLIOPISTOJEN RAHOITUSMALLEISSA (OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2018, 20).

Av-alalla toimivien osaamiseen on vaikuttanut suuresti Ylen Radio- ja televisioinstituutin (RTI) jatkaja ARTO (Adultan radio- ja televisio-opisto). Vuonna 2001 Ylen RTI:n koulustustoiminta siirtyi Keski-Uudenmaan aikuis-koulutuskeskus Adultalle. Adultan yhteydessä toimi vuodesta 1997 lähtien koulutusstudio Alexis, joka oli siihen saakka keskittynyt lähinnä täydennyskoulutukseen. Alexisilla oli käytössään digitaalitekniikalla varustettu stu-

dio- ja koulutustila ja se myi palveluja Ylen lisäksi myös MTV:lle ja muille yrityksille. ARTO tarjosi media- ja uus-media-alan ammatillista tutkintokoulutusta sekä jatko- ja täydennyskoulutusta. (*Helsingin Sanomat 2000.*)

ARTO:n lopetettua toimintansa Adultan konkurssin myötä vuonna 2010 sen osaamistarpeiden näkemykselistä perintöä ei jatkettu muissa oppilaitoksissa. Useat haastateltavat mainitsivat ARTO:n kouluttaneen merkittävän määrän nykyisiä alan ammattilaisia myös sellaisiin tehtäviin, joihin tällä hetkellä ei ole tarjolla koulutusta. Tällainen ARTO:n koulutus oli esimerkiksi monikameraohjauksen ammattitutkinto. Kyseistä koulua käyneet haastateltavat mainitsivat myös koulun käyttäneen runsaasti ammattitaitoisia ulkopuolisia luennoitsijoita, joiden myötä syntyi alan sisäisiä verkostoja. ARTO:n kaltaisille ammatillisille erikoisoppilaitoksille, joiden koulutus keskittyy ensisijaisesti yritysten omista tarpeista lähtevään ja mahdollisesti jopa tutkintorakenteen ulkopuoliseen koulutukseen, voisi olla tarvetta myös tällä hetkellä. Ensisijaisesti tulisi kuitenkin miettiä, miten olemassa olevia media-alan tutkintoja ja oppilaitosten toimintaa voisi kehittää, jotta ne vastaisivat paremmin nykyiseen osaamistasoon ja -tarpeeseen.

3.2. MILLAISESTA OSAAMISESTA ON PULA JA MIKSI?

Yleisesti ottaen kaikki selvityksen haastatteluihin ja keskusteluihin osallistuneet henkilöt tunnistivat kokonais-

valtaisen tarpeen osaamisen kehittämiseksi kotimaisella av-alalla ja sen, että ammattilaisten määrä kokonaisuudessaan on liian vähäinen suhteessa kasvavaan ja kansainvälistyvään kysyntään.

Yksi keskeisimpiä kehittämisen kohteita on liiketoiminnallinen osaaminen. Finnish Audiovisual Industry Roadmap -selvityksessä (*Business Finland 2021*) mainittiin puutteita muun muassa neuvottelu- ja myyntitaidoissa, markkinoinnissa, rahoituksessa ja verkostoitumisessa. Lisäksi tuotantohenkilöstön kaupallista ja yrittäjähenkistä ajattelua peräänkuulutettiin.

Suomalaisten tekijöiden ammattitaito on monessa suhteessa korkeatasoista, mutta tuotannon eri osastojen esimiesten (Head of Department, HOD) johtamis- ja projektinhallintataitoja tulisi kehittää. Monet kotimaiset osastojen esimiehinä työskentelevät henkilöt keskittyvät edelleen lähinnä taiteellisiin ja operatiivisiin tehtäviin, eivätkä hallitse riittävän laajasti työn organisointiin liittyviä vastuita. Suomessa on aiemmin totuttu paljon pienempiin tuotantobudjetteihin sekä -ryhmiin, jolloin strukturoidummalle ja hierarkkisemmalle toiminnalle ei ole ollut niin suurta tarvetta. Esimiestyön osuus täytyy myös kyetä huomioimaan tuotantoa organisoitaessa ja mahdollistaa sen edellyttämä resursointi. Johtamistaitojen kehittäminen ei tosin rajaudu pelkästään esimiestäsoon, vaan lisäksi tulisi kehittää myös jokaisen työryhmän jäsenen kykyä johtaa omaa työtään.

Haastatteluissa ja pyöreän pöydän keskusteluissa nimettiin useita työtehtäviä, joihin on erityisen vai-

kea löytää osaavia tekijöitä. Työnjohdollisten tehtävien osalta kriittisin pula on ammattitaitoisista elokuva- ja tv-sarjojen tuottajista (Producer), linjatuottajista (Line Producer), tuotantopäälliköistä (Production Manager) sekä kuvauspäälliköistä (Location Manager). Mainoselokuvapuolella mainittiin erityisesti Key Grip -henkilöiden vähyys. Nämä henkilöt ovat pääasiallisesti vastuussa sellaisen teknisen välineistön ja kaluston suunnittelusta, rakentamisesta sekä operoinnista, jolla kameraa voidaan sijoitella ja liikutella eri paikoissa sekä välineissä. Muun muassa näiden toimenkuvien osaamisvaatimukset ovat alan kansainvälistyessä päivittyneet, ja kaikilta vaaditaan nyt huomattavasti enemmän osaamista kuin aiemmin.

Lisäksi lavastus- ja rekvisiittaosastojen ammattilaisia tarvitaan kiireesti lisää. Esimerkiksi vuodelle 2022 Suomeen kaavaillaan suurta ulkomaista sarjatuotantoa, jossa kuvauspäiviä on noin 120. Tuotannon Art department -ryhmään (lavastus, rekvisitointi, lavasterakennus, jne.) tarvittaisiin noin 30 kotimaista ammattilaista. Tarvetta on myös sellaisille ykkös- ja kakkosapulaisohjaajille, jotka hallitsevat suuremmatkin tuotannot.

Eräs haastateltavista mainitsi ongelmallisena tuotanto-osaston (tuottaja, linjatuottaja, tuotantopäällikkö, tuotantokoordinaattori, jne.) koon pienuuden suhteessa muun tuotantoryhmän kokoon. Vaikka muun työryhmän koko kasvaa, tuotanto-osastosta usein tingitään. Mitä suurempi tuotanto, sitä enemmän tarvitaan hallinnollista ja operatiivista henkilöstöä pyörittämään palvelu-

koneistoa. Kun tuotanto-osasto on aliresursoitu, oikeanlainen osaaminen ja ammattimainen tekeminen eivät kehity.

Kotimaista ja ulkomaista elokuva- ja tv-sarjatuotantoa vertailtaessa toimenkuvien sisällöt ja vastuut eroavat joissakin tapauksissa suurestikin toisistaan. Esimerkkinä mainittiin valaisijan ”oikea käsi” Best Boy, joka vastaa isommissa kansainvälisissä tuotannoissa lähes suomalaisen valaisijan eli Gafferin (osaston HOD) toimenkuvaa. Ulkomaisen Best Boyn tehtävistä voi jopa 30 prosenttia olla niin sanottua hallinnollista työtä ja loput meille tuttua operatiivista tekemistä. Eli vaikka tekninen osaaminen on kotimaisilla tekijöillä korkealla tasolla, vaativat osastojen sisäiset toiminnot uudelleenjärjestelyä ja skaalausta suurempien tuotantojen toimintamalleihin. Toinen esimerkki on linjatuottaja, jonka kotimaisen taitotason ulkomaiset tuotantopäälliköt usein päihittävät kirkkaasti (linjatuottaja toimii useimmiten tuotantopäällikön lähiesimiehenä). Työnjohdollista ammattitaitoa tarvitaan toisin sanoen myös muilta kuin HOD-tehtävissä työskenteleviltä. Työnjohdollisia tehtäviä ovat muun muassa oman osaston työtuntien hallinnointi ja seuranta, hankintojen kilpailutus ja tilaukset, osaston budjetin laatiminen ja sen seuranta sekä raportointi.

Non-scripted- ja mainoselokuvat tuotannoissa on akuutti tarve myös eri kokoiset tuotannot hallitseville tuottajille, ohjaajille, suurten tuotantojen monikamera-ohjaajille ja -kuvaussihteereille, peliohjelmien visuaalis-teknisille järjestäjille, jne. Non-scripted-tuotantojen

osalta haastateltavat mainitsivat käsikirjoittajien osaamisessa ”terävimmän kärjen” puuttumisen. Käsikirjoittamisen osalta löytyy geneeristä osaamista, mutta ei riittävästi muun muassa omaäänisyyttä tai konseptointikyvykkyyttä. Lisäksi non-scripted-käsikirjoittajissa on liian vähän vaihtuvuutta. Nykyään myös tilataan paljon samoja formaatteja, jolloin uusien konseptien parissa työskennellessä tapahtuva kehitys jää puuttumaan.

Myös lavastus- ja rekvisitointi- sekä kuvauspaikkaosaston toimenkuvien vastuista ja nimikkeistä löytyy eroja ulkomaisiin tuotantoihin verrattaessa. Isoimmissa, selkeästi yli viiden miljoonan euron tuotannoissa näiden osastojen budjettien osuus tuotannon kokonaisbudjetista nousee todella suureksi, ja sen myötä budjetti- ja raportointivastuu sekä projektinhallinnan vaatimukset kasvavat merkittävästi. Kyseisten kokonaisuuksien hallinnoimiseen ja johtamiseen on tällä hetkellä aivan liian vähän ammattimaista osaamista tarjolla Suomessa. Tarkempi erittely osaamistarpeista löytyy luvusta 3.4.

Suomalaisen originaalisällön tilaajiksi nousevat lähitulevaisuudessa myös kansainväliset tilauspohjaiset suoratoistopalvelut, kuten Netflix ja HBO. Tällöin tilanne voi olla se, että tuotannon toteuttavalta kotimaiselta tuotantoyhtiöltä vaaditaan erittäin kokeneita ammattilaisia, joiden valintaan tilaaja myös osallistuu. Jos kotimainen osaaminen ei ole hyväksyttävällä tasolla, avaintekijät joudutaan palkkaamaan ulkomailta.

Osaajapulan vuoksi yrityksillä on entistä suurempi vastuu uuden henkilökunnan alalle kouluttamisesta. Pe-

rustoiminta on hektistä ja resurssit ovat rajalliset, jolloin työnohjaus ja työhön valmentaminen on usein liian vähäistä ja oppiminen jää tuoreen työntekijän omalle vastuulle. Av-alalla toimivien yritysten työ- ja rekrytointikulttuurit, toimintatavat ja kiinteä osaaminen eroavat myös suuresti toisistaan. Erityisesti tuotanto-osaston (tuottaja, linjatuottaja, tuotantopäällikkö, tuotantokoordinaattori) freelancer-henkilöstö joutuu omaksumaan erilaisia toimintaympäristöjä sekä joskus myös vastaamaan yrityksen sisäisten prosessien kehittämisestä.

Viihdetuotannot (non-scripted) työllistävät Suomessa paljon tekijöitä – määrällisesti toistaiseksi jopa enemmän kuin scripted-tuotannot. Näihin tuotantoihin erikoistuneiden henkilöiden koulutusta ei kuitenkaan ole tällä hetkellä tarjolla. Esimerkkeinä koulutuksen puuttumisesta mainittiin viihdepuolen tuottaja, käsikirjoittaja ja ohjaaja. Lisäksi muun muassa studio- ja monikameraohjaukseen erikoistuvaa koulutusta ei tällä hetkellä ole käytännössä ollenkaan. Viihdetuotantoihin liittyvä osaaminen on kehittynyt viime vuosina yksinomaan käytännön tekemisen kautta. Erityisesti kansainvälisiltä markkinoilta ostettujen ohjelmaformaattien mukana siirtynyt osaaminen on muokannut tuotantokäytäntöjä ammattimaisemmiksi (*Keinonen 2018, 122–126*).

Non-scripted-tuotantoja on monen kokoisia ja ne poikkeavat vaatimustasoltaan paljonkin toisistaan. Näiden tuotantojen tilaukset tehdään yhä useammin hyvin lyhyellä varoitusaajalla, jolloin ennakkosuunnittelu-aika jää liian lyhyeksi ja sopivien tekijöiden rekrytoiminen

ajoissa tuotantoryhmään hankaloituu. Näissä tuotantotöissä on tällä hetkellä myös yleistä, etteivät alalle juuri valmistuneet ammattilaiset osaa hahmottaa, mihin oma osaaminen riittää. Tuotantojen ennakkosuunnitteluajan lyheneminen ja sen myötä syntyvät haasteet koskevat myös scripted-tuotantoja. Eräs haastateltavista mainitsi, että tuotannot kyettäisiin toteuttamaan paremmin ja kustannustehokkaammin, jos ennakkosuunnitteluajaksi olisi tuotantoon nähden resursoitu oikean mittaiseksi.

Av-alalla luova työpanos ja liiketoiminta asetellaan usein vastakkain. Erityisesti tuotannoista taiteellisesti vastaavat henkilöt pyrkivät monesti toteuttamaan henkilökohtaisia visioitaan, jotka eivät välttämättä tue liiketoiminnallisia odotuksia. Vaikka tehdään taiteellista työtä, kyse on kuitenkin viime kädessä asiakkaan yritykseltä tilaamasta tuotteesta, jolle on sisällön myötä määritelty ostohinta, tuotto-odotukset, kohderyhmät, jne. Alan liiketoiminnan ja koko ekosysteemin ymmärrystä tulisi lisätä sekä alan opiskelijoille että alalla toimiville ammattilaisille.

Sisällöntuotantoa tehdään nykyään monessa eri muodossa. Perinteisemmän tekemisen rinnalle on noussut sosiaalisen median sisältötuottaminen, jossa jakelukanavina ovat muun muassa YouTube, Twitch, Instagram ja TikTok. Erilaisten sisältöjen määrä on suuri ja tekijäkenttä todella villi, kun kuka tahansa voi tehdä ja jakaa sisältöjä eri medioissa. Harvalla on kuitenkaan osaamista sisältöjen konseptoinnista tai niiden kehittämisestä formaatinomaisemmiksi.

Some-sisällöille on tyypillistä vaikuttajan persoonaan sopivien kaupallisten sisältöyhteistöiden tekeminen eri yritysten tuotteiden tai palvelujen kanssa. Myös televisiotuotantoyhtiöt toteuttavat aiempaa enemmän niin kutsuttuja branded content -ohjelmia, jotka toteutetaan sisältöyhteistöinä yritysasiakkaiden kanssa. Tällaiset sisällöt ovat kokonaisia non-scripted- tai scripted- ohjelmia tai ohjelmasarjoja, jotka ovat joko kokonaan tai osittain brändiyrityksen rahoittamia. Ohjelmille on tyypillistä, että ne suunnitellaan yhdessä brändin omistavan asiakkaan kanssa. Ohjelman vahva kaupallinen ulottuvuus vaatii ammattitaitoista tuotantoa, jotta ohjelma houkuttaa katsojia ensisijaisesti sen sisällön, tarinallisuuden ja visuaalisen maailman avulla. Aiemmin tällaiset branded content - sisältökokonaisuudet tai sisällön osat olivat pelkästään pääohjelmien sivutuotteita tai osa sen markkinointia. Eräs haastateltava mainitsi myös podcast-ohjelmien suosion kasvun. Vaikka podcast-ohjelmien tekeminen on lisääntynyt viime vuosien aikana, niiden laadussa olisi paljon kehittämistä. Podcast-tuotantojen sisällölliseen suunnitteluun, konseptointiin sekä tekniiseen toteuttamiseen tulisi siis lisätä osaamista.

Selvitykseen haastatelluista työnantajista eräs mainitsi generalistien eli erikoistuneiden moniosaajien kehittämistarpeen omaksi ammattikunnakseen elokuva- ja tv-alalla. Generalisteja tarvitaan työelämässä yhä enemmän, sillä he voivat toimia eräänlaisina sillanrakentajina ns. syväosaajien välillä. Generalistit pystyvät katsomaan asioita eri näkökulmista ja haluavat keksiä uusia työka-

luja ongelmien ratkaisuun (*Helsingin Sanomat 2021a*). Nykytilanteessa voisi kuitenkin olla perustellumpaa keskittyä ensisijaisesti nykyisten osaajien ammattitaidon kehittämiseen ja erikoistumiseen.

Suomessa pyritään luomaan yhä enemmän erottuvia konsepteja kansainvälisille markkinoille, jolloin kotimaisen IP:n myymiseen liittyy vahvasti sen konseptointi, brändäys, myynti ja markkinointi. Nämä ovat keskeisiä vahvistettavia osaamisen osa-alueita nyt ja tulevaisuudessa. Formaattiliiketoiminta niin scripted- (elokuvien ja sarjojen remake-oikeuksien myynti ulkomaille) kuin non-scripted- (viihdeohjelmien optio- ja formaattioikeuksien myynti ulkomaille) ohjelmien osalta on onnistuneena yrityksille erittäin tuottoisaa. Tuotekehitystoiminta vaatii kuitenkin merkittäviä panostuksia yrityksiltä ja sen rahoitusmahdollisuuksien kehittämiseen tulisikin Suomessa panostaa.

IP:n omistuksen hallintaan kohdistuu yhä enemmän osaamisvaatimuksia tuotantojen kansainvälistymisen ja kasvun myötä. Eri lähteistä rahoitettujen tuotantojen omistus jakaantuu usein todella monelle taholle. Jotta omistajuus saadaan jatkossa pysymään paremmin myös kotimaisilla tekijöillä, johtotehtävissä työskentelevien ammattilaisten tulisi saada enemmän spesifiä koulutusta muun muassa juridiikan, rahoituksen ja taloushallinnon aloilta arvoketjujen ymmärryksen lisäämiseksi.

Sisältöjen hinnoittelu erityisesti non-scripted-tuotannoissa noudattaa melko juurtuneita malleja. Tuotantobudjetin määrittää yhä useammin rahoittaja eikä

varsinaisesti myytävä sisältö. Ohjelmatyyppin tuntihinta perustuu usein geneerisiin oletuksiin. Tilaukset tehdään nopeasti ja varsinkaan originaali-ideoiden kehittelylle ja suunnittelulle ei jää riittävästi aikaa. Tästä syystä tuottajilta vaaditaan entistä parempaa kykyä määritellä kehitys- ja tuotantokustannukset oikeassa suhteessa luvattuun sisältöön.

Tuotantobudjettien kasvaessa tuotantoyhtiöiden sisäisten toimintojen tulee kehittyä seuraavalle tasolle. Suomessa toimivien monikansallisten yritysten talous-, laki- ja HR-toiminnot ovat enimmäkseen emoyhtiöiden vaatimusten mukaisia, mutta puhtaasti kotimaisten yritysten infrastruktuuri ja perustoimintojen osaaminen ei kaikilta osin vielä vastaa eri rahoitustahojen tai ulkomaisten tilaajien vaatimuksia.

Vuoden 2020 alusta alkaneen COVID-19-pandemian seurauksena kotimaisten tuotantojen riskienhallinta ja kriisi johtaminen on epäilemättä kehittynyt aimo harppauksen, mutta edelleen tulisi kehittää yritysten perustoimintoja ja koko työkalustuuria. Alalla on luotu ja otettu käyttöön toimintamalleja, jotka olisivat hyvin voineet olla käytössä jo ennen pandemiaa.

Av-alan kasvu ei ole merkityksellistä vain alan itsensä vuoksi, vaan alaan liittyvää osaamista tarvitaan digitalisoituneessa ja visuaalisen tarinankerronnan maailmassa laajasti kaikilla aloilla sekä ihmisten arjessa. Av-alan on varmistettava riittävä osaaminen ja luotava lisää mahdollisuuksia osaamiskärkien tukemiseen. Mikäli erilaisista uravaihtoehdoista ei ole riittävästi esimerkkejä,

ihmiset eivät myöskään pyri alalle opiskelemaan. Kun av-sektorilla on osaamista ja kannattavaa liiketoimintaa, hyöty valuu myös muille aloille, kaikkialle talouteen.

3.3. KESKEISIÄ HAVAINTOJA AV-ALAN NYKYTILASTA

- Kotimaista av-alaa vaivaa siiloutuneisuus, kyvyttömyys luoda sekä edistää yhteisiä visioita, haluttomuus kyseenalaistaa totuttuja tai ulkopuolelta tulevia toimintamalleja ja yhteisen keskustelun puute.
- Koko media-ala on jatkuvassa murroksessa, osaamistarpeiden muuttuminen ja kehittyminen on pysyvää.
- Osaavien ammattilaisten määrä on kokonaisuudessaan liian vähäinen suhteessa kasvavaan kysyntään. Tarvetta on eritasoiselle osaamiselle yhä kansainvälisemmäksi kehittyvällä av-alalla. Erityisesti esimies- ja johtamistaidoista sekä suurempien (kansainvälisten) tuotantojen hallintaan liittyvästä osaamisesta on pula.
- Av-alan kasvun myötä tuotantojen suunnittelu on monimutkaistunut. Entistä parempaa osaamista tarvitaan mm. suurten henkilöstömäärien hallinnassa, työnantajavastuissa, prosessien hallinnassa ja sopimusjuridiikassa.
- Kansainvälisiä tuotantoja tullaan tekemään Suomessa yhä enemmän tulevana vuosina. On kuitenkin varmistettava, ettei kansallinen tekeminen vahingoitu ja kasvu säilyy tasapainoisena. Kasvun varmistamiseksi yrityksillä tulee olla riittävästi osaamis pääomaa käytössään.
- Koulutuksen rahoitus etenkin ammattikorkeakoulutasolla on romahtanut viimeisten viiden vuoden aikana ja koulutuksia on ajettu alas alaa aiemmin vaivanneen, kysyntään nähden liian suuren koulutustarjonnan vuoksi. Tästä on seurannut av-alan kouluista valmistuneiden volyymin pieneneminen, mikä ei vastaa työnantajien nykyisiä tarpeita.
- Av-alan koulutuksien sisällöissä ja tutkinnoissa painotetaan edelleen enemmän taiteellisuutta tai vaihtoehtoisesti teknistä osaamista. Tällä hetkellä kriittisimmät osaamisvajheet ovat liiketoiminnan ja asiakaspalvelun ymmärryksessä, kokonaisvaltaisessa projektinhallinnassa, budjetoinnissa sekä yhteistyö-, esimies- ja johtamistaidoissa.
- Nykyinen koulutustarjonta ei kaikilta osin vastaa nopealla tahdilla päivittyviä osaamisvaatimuksia ja tiettyjen työnkuvien koulutusta ei ole ollenkaan tarjolla.
- Kriittisesti tulisi tarkastella myös nykyisten av-alan oppilaitosten tarjoamia vaihtoehtoisia opintopolkuja ja mahdollisten uravaihtoehtojen kuvaamista ja markkinointia. Antavatko ne tarpeeksi realistisen ja selkeän kuvan siitä, millaisiin tehtäviin opiskelija valmistuu ja mitä se tarkoittaa työelämän näkökulmasta.

- Erityisesti elokuva- ja tv-alan tuotantotyössä (kuten tuottajan, linjatuottajan, tuotantopäällikön, tuotantokoordinaattorin ja kuvauspäällikön tehtävissä) työskentelevien täydennys- tai erikoistumiskoulutusmahdollisuudet ovat Suomessa olemattomat.
- Av-alan toimenkuvat ja nimikkeet ovat viime vuosien aikana lisääntyneet ja tarve on monenlaiselle osaamiselle. Pelkkä työnimike ei kerro riittävästi henkilön pätevyydestä.
- Kansainvälistyvän alan tulisi yhteistuumin selkeyttää ja määritellä tarkemmin eri toimenkuvien osaamisvaatimuksia. On eri asia toimia samalla työnimikkeellä miljoonan euron tuotannossa kuin kymmenen miljoonan euron tuotannossa.
- Median ja markkinoiden nopean kehityksen vuoksi koko alaa koskeva oppilaitosten ja työelämän välinen säännöllinen sekä ajantasainen koordinoitu yhteistyö olisi välttämätöntä.
- Rekrytointikulttuuri ei ole tehokasta. Alalle pääsyä määrittävät ennemmin koetellut ja hyväksi havaitut työkaveruussuhteet kuin systemaattiset ja ammattimaiset rekrytointiprosessit.
- Ammattitaidon kehittymiseen liittyvät myös verkostoituminen, uteliaisuus, näkemyksellisyys sekä oman työn markkinointitaidot.
- Osaajapula on Euroopan – ellei koko maailman – laajuinen. Se joka tämän osaajapulan ratkaisee ensimmäisenä, saa hyvän kilpailuaseman myös kansainvälisesti.

3.4. OSAAMISPULAN ERITTELY TOIMENKUVIEN MUKAAN

Selvitykseen haastatellut työnantajien edustajat yksilöivät seuraavien toimenkuvien kautta kriittisimmät osaamisen kehityskohteet. Monia toimenkuvia ja niihin liittyvää erikoisosaamista ei vielä löydy kotimaisista tuotannoista, joten todellisuudessa lista erilaisen osaamisen tarpeista on vielä laajempi.

TUOTTAJA- JA LINJATUOTTAJATEHTÄVÄT

- kokonaisuuden ja sen johtamisen osaaminen (sisällöllinen, taiteellinen, operatiivinen, tekninen)
- tuottajan aseman ymmärtäminen ja haltuun ottaminen suhteessa taiteellisesti vastuussa oleviin tuotantoryhmän jäseniin (myös kansainvälisten tuotantojen hierarkiat)
- liiketaloudellinen ymmärrys
- alan jatkuvasti muuttuvien rahoitusmekanismien ymmärtäminen mukaan lukien tuotantokannustimet Suomessa ja ulkomailla
- taito lukea ja ymmärtää kotimaisia ja kansainvälisiä sopimuksia sekä kyky poimia niistä omassa työssä oleellinen sisältö, yleinen sopimusjuridiikka (työnantajan ja työntekijän vastuut, velvoitteet, oikeudet, tekijänoikeudet, jne.), ymmärrys eri maiden oikeusjärjestelmistä ja niiden vaikutuksista sopimusten sisältöön
- nykylevitysmallien ymmärtäminen, arvoketjut ja tuotonjaot

- budjetointi, tuotannon kuluseuranta, kassavirran hallinta
- kyky osata tehdä päätöksiä tuotannon taiteelliset ja laadulliset vaatimukset sekä tuotannolle asetetut taloudelliset määreet huomioiden
- riskienhallinta, kyky ennakoida (pätee kaikkiin toimenkuviin)
- tehtävien vaatimustaso kansainvälisellä tasolla – esim. muualla linjatuottaja vastaa lähinnä suomalaisista tuottajaa ja suomalainen tuotantopäällikkö vastaa ulkomailla usein tuotantokoordinaattoria
- osaaminen erilaisten kansainvälisten toimijoiden suhteen, kuten taiteellisten tekijöiden edustajat, agentit ja työntekijäliitot
- erilaisten tuotantojen vaatimien vakuutuksien ymmärrys ja hallitseminen (erityisesti completion bond)
- markkinoinnin ja kohderyhmän ymmärtäminen
- työsuojeluasiat

Tiivistetysti vastaavan tuottajan ja tuottajan työ voidaan jakaa kolmeen eri pääkohtaan:

1. liiketoiminnan johtaminen (rahoitus, juridiikka, IP-oikeuksiin liittyvä johtaminen,
2. tekniikka ja prosessit sekä
3. henkilöstöjohtaminen.

Nämä tehtäväalueet vertautuvat usean muun alan yritysjohtajien työnkuviin. Edellä mainittujen kohtien lisäksi tuottajan työn erityispiirteenä on sisältö ja sen yleisösuhte. Skaalautuvan sisällön tuottamisessa on keskeistä ymmärtää syvällisesti tuotetta ja sen suhdetta loppuasiakkaaseen.

TUOTANTOPÄÄLLIKÖT VIIHDETUOTANNOISSA

- osaamisen taso huonontunut viiden viimeisen vuoden aikana, tuotantopäälliköt usein lähinnä koordinaattoritason tai jopa assistenttitason tekijöitä
- raha-asioiden hallinta, eri perusohjelmistojen ja järjestelmien hallinta sekä niiden ymmärtäminen omassa työssä

LOCATION DEPARTMENT (Kuvauspaikkaosasto)

- Suomessa järjestäjän ja jopa kuvauspäällikön tehtävissä jo pidempään toiminut henkilö on osaamiseltaan kovin kaukana kansainvälisen tason Location Managerista
- suurimmat puutteet ovat kokonaisuuden hallinnassa (mitä työtehtävässä kaikkiaan vaaditaan ja miten omat toimet vaikuttavat muiden toimintaan) sekä oman osaston budjetin hallinnassa ja raportointikyvyssä
- isojen budjettien tuotannoissa työskentely: isoimmissa ja etenkin kansainvälisissä tuotannoissa

lokaatiobudjetti on usein jopa kymmenkertainen verrattuna siihen, mihin kotimaisissa 2–4 miljoonan euron tuotannoissa on totuttu

- kansainvälisissä tuotannoissa Location Managereilla on usein valmiudet jonkin ajan kuluttua siirtä tuottajan tehtäviin

APULAIISOHJAAJAT

- osaavia tekijöitä on aivan liian vähän
- mitä tehtävänkuvaa todella tarkoittaa suhteessa jokaiseen työryhmän jäseneseen (”ei pelkästään ohjaajan papukaija”)
- ennakkointikyvyt, taito nähdä ja ymmärtää kaikkien osastojen toiminnot
- kyky toimia työnjohtajana, nähdä tehtävä ensisijaisesti työnä eikä ihmisten miellyttäjänä
- pelisilmä ja tilannetaju oleellista

LAVASTUS- JA REKVISIITTAOSASTO (ART DEPARTMENT)

- tekijöitä on aivan liian vähän, erityisesti ammattimaisista rekvisitööreistä on suuri pula
- työnimikkeet tehtävänkuvineen vaativat päivittämistä kansainväliselle tasolle
- HOD-osaaminen vajavaista

TALOUSOSASTO

- yhä enemmän tuotannoissa tarvitaan yrityksen vakituisen sisäisen tai ulkoisen taloushenkilöstön lisäksi muita talousosaajia (controllerit, kirjanpitäjät, palkanlaskijat); etenkin isot tuotannot vaativat usein esim. tuotannon oman erillisen controllerin/kirjanpitäjän; erillinen tuotannon controller myös tukee tuottajan ja linjatuottajan työtä
- sisällön tilaajat, muun muassa kansainväliset suoratoistopalvelut (Netflix, HBO, jne.), vaativat spesifiä raportointijärjestelmää, johon tuotantoyhtiöiden on kyettävä mukautumaan
- kansainväliset tuotantopalvelut vaativat yhä monipuolisempaa erilaisten järjestelmien osaamista
- talousalan ammattilaisille tarvitaan lisäkoulutusta muun muassa av-alan eri tuotantomalleista, arvoketjuista, tuotonjaosta, raportoinnista ja sopimuksista

4. AV-ALAN KOULUTUS

Tässä luvussa käydään tiivistetysti läpi lain mahdollistamat tutkinto- ja lisäkoulutusmuodot sekä niiden rahoitusjärjestelmät Suomessa. Lisäksi tarkastellaan tällä hetkellä tarjolla olevia tutkintoon johtavia av-alan koulutuksia. Luvun lopussa käydään lyhyesti läpi tutkintoon johtamattomia koulutusmahdollisuuksia.

4.1. TUTKINTOON JOHTAVA KOULUTUS

Suomessa tutkintoon johtavaa koulutusta tarjoavat yliopistot, ammattikorkeakoulut sekä ammatilliset oppilaitokset.

4.1.1. YLIOPISTO- JA AMMATTIKORKEAKOULUTUS

Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus. Korkeakoulut vastaavat itsenäisesti koulutuksen sisällöistä ja laadusta. Opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa ennakkoinnin pohjalta koulutukselle määrällisiä tavoitteita ja tukee koulutuksen kehittämistä. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021a.*)

KOULUTUSVASTUUT

Siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa, säädetään valtioneuvoston asetuksella. Yliopis-

tojen koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella, joka on valmisteltu yhteistyössä yliopistojen kanssa. Ammattikorkeakoulujen tarjoamista tutkinnoista ja niihin liitettävistä tutkintonimikkeistä määrätään ammattikorkeakoulujen toimiluvissa. Toimiluvassa voidaan tarvittaessa myös täsmentää tutkinto-kohtaista koulutusvastuuta. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021a.*)

YLIOPISTOTUTKINNOT

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistojen jatkotutkintoja ovat tohtorin ja lisensiaatin tutkinnot, jotka suoritetaan ylemmän korkeakoulututkinnon tai sitä tasoltaan vastaavan koulutuksen jälkeen. Yliopistot voivat järjestää myös erikoistumiskoulutusta, tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena korkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä täydennyskoulutusta. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021a.*)

AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINNOT

Ammattikorkeakoulussa voidaan suorittaa ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Ammattikorkeakoulu voi järjestää myös erikoistumiskoulutusta, tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä täydennyskoulutusta.

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon edellytyksenä on suoritettu ammattikorkeakoulututkinto tai muu soveltuva korkeakoulututkinto. Lisäksi ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittamaan valittavalta edellytetään kolmen vuoden työkokemusta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Ammattikorkeakoulussa suoritettavista tutkinnoista, tutkintotavoitteista ja opintojen rakenteesta sekä muista opintojen perusteista säädetään valtioneuvoston asetuksella. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021a.*)

TUTKINTOJEN OSIEN SUORITTAMINEN

Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa voi suorittaa kokonaisen tutkinnon lisäksi myös korkeakoulututkintojen osia. Tutkintojen osia voi suorittaa yksittäisinä kursseina tai laajempina kokonaisuuksina. Korkeakoulut voivat koostaa tutkintojen osista työelämän tarpeen mukaisia yhtenäisiä koulutuskokonaisuuksia. Valtio rahoittaa avoimen korkeakouluopetuksen järjestämistä. Korkeakoulut voivat periä koulutuksesta maksuja opiskelijalta enintään 15 euroa opinto-oikeuteen kuuluvaa opintopistettä kohti. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021a.*)

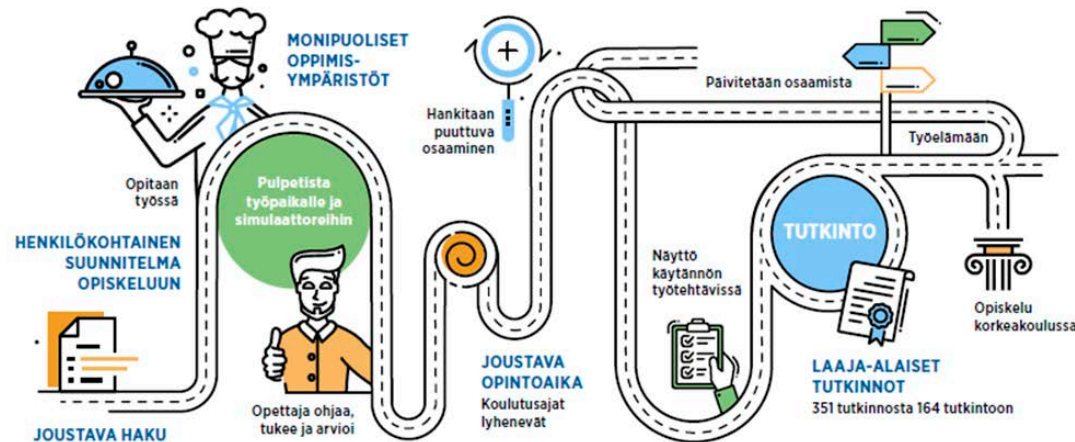
ERIKOISTUMISKOULUTUS

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutukset on tarkoitettu korkeakoulututkinnon suorittaneille ja työelämässä toimineille. Erikoistumiskoulutus tähtää asiantuntijuuden ja osaamisen vahvistamiseen. Läheinen yhteys työ- ja elinkeinoelämään on erikoistumiskoulutuksissa keskeistä. Erikoistumiskoulutuksen vähimmäislaajuus on 30 opintopistettä.

Erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulutustarjontaa. Valtio rahoittaa erikoistumiskoulutuksen järjestämistä. Korkeakoulut voivat järjestää erikoistumiskoulutusta maksutta tai periä enintään 120 euroa opinto-oikeuteen kuuluvaa opintopistettä kohden. Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää vain koulutusta, jonka perusteista on sovittu yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen keskinäisessä yhteistyössä. Sopimusmenettelyn aikana tulee tehdä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021a.*)

TÄYDENNYSKOULUTUS

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut voivat tarjota myös täydennyskoulutusta, joka toteutetaan liiketaloudellisin perustein. Korkeakoulut eivät voi käyttää julkista rahoitusta liiketaloudellisin perustein toteutettavan toiminnan tukemiseen. Täydennyskoulutusta ovat muun muassa yrityksille ja yhteisöille räätälöidyt koulutus- ja kehittämisohjelmat, työvoimakoulutus sekä avoimesti

KUVIO 6. AMMATILLINEN KOULUTUS (OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2019b, 16).

tarjolla olevat koulutusohjelmat kuten MBA-ohjelmat. Korkeakoulut voivat tarjota maksullisena täydennyskoulutuksena myös korkeakoulututkintojen osia. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021a.*)

4.1.2. AMMATILLINEN KOULUTUS

Ammatillinen koulutus on tarkoitettu juuri perusopetuksen päättäneille nuorille ja muille vailla ammatillisesti suuntautunutta tutkintoa oleville sekä työelämässä jo oleville aikuisille. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformissa (2018) koulutuksen keskiöön nostettiin osaamisperusteisuus ja asiakaslähtöisyys. Tavoitteena oli rakentaa ammatillisen koulutuksen järjestelmä, joka “vastaa aiempaa oikea-aikaisemmin, osuvammin ja tehokkaammin työ- ja elinkeinoelämän, yksilöiden ja yhteiskunnan yhä nopeammin muutuviin ammatillisiin osaamistarpeisiin ja tukee samalla talouden uudistamista, uusien työpaikkojen ja yritysten syntymistä sekä yhteiskunnan kehitystä ja eheyttä”. Uudistuneen ammatillisen koulutuksen tärkein tehtävä on tarjota “yksilöllistä ammatillista osaamista opiskelijoiden ja työelämän tarpeiden mukaan”. Opintopolut rakennetaan siis yksilön tavoitteiden, lähtökohtien ja elämäntilanteen pohjalta niin, että ne tukevat tavoitteellista opiskelua ja ammatiosaamisen hankkimista (ks. Kuvio 6). (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b, 13.*)

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee ammatilliseen koulutukseen liittyvän lainsäädännön ja valtioneuvoston päätökset sekä ohjaa ja valvoo toimialaa. Työtä ohjaavat mm. hallitusohjelman ja hallituksen strategia-asiakirjan linjaukset.

Ammatillisen koulutuksen valtakunnallisista tavoitteista, tutkintojen muodostumisesta sekä yhteisistä tutkinnon osista päättää eduskunta tai valtioneuvosto. Ammatillisista tutkinnoista ja niiden laajuudesta päättää Opetus- ja kulttuuriministeriö. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021b.*)

TYÖELÄMÄTOIMIKUNTA

Keskeinen ammatillisen tutkintokoulutuksen sisältöjen kehityksestä vastaava taho on työelämätoimikunta, jonka Opetushallitus kulloinkin nimeää. Elokuva- ja tv-alasta vastaava toimikunta on Media-alan työelämätoimikunta (media-alan ja kuvallisen ilmaisun perustutkinto, media-alan ammattitutkinto, media-alan erikoisammattitutkinto). Lisäksi toimii Esittävien alojen työelämätoimikunta (esitys- ja teatteritekniikan perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto). Opetushallitus nimeää toimikunnat kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Työelämätoimikuntien jäsenet edustavat työnantajia, työntekijöitä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia sekä opetusalaan. Toimikunta koostuu enimmillään yhdeksästä jäsenestä. Työelämätoimikunnan tehtävänä on mm. osallistua ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen sekä ammatillisten tutkintojen ja niiden perusteiden kehittä-

miseen Opetushallituksen kumppanina sekä tutkintojen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioimisen laadun varmistaminen. (*Opetushallitus 2021a.*)

AMMATILLISET TUTKINNOT

Opetushallitus määrittää ammatillisten tutkintojen perusteet, jotka ohjaavat koulutuksen järjestämistä sekä opiskelijoiden henkilökohtaisten opintopolkujen suunnittelua ja toteuttamista. Perusteiden valmisteluun osallistuvat myös työ- ja elinkeinoelämä, koulutuksen järjestäjät sekä muut sidosryhmät. Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa oppilaitosmuotoisena, oppisopimuskoulutuksena tai näyttötutkintona. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot suoritetaan näyttötutkintoina. Näyttötutkintoon valmistava koulutus voi tapahtua ammatillisessa oppilaitoksessa tai oppisopimuskoulutuksena. Ammatilliset perustutkinnot tarjoavat alan tehtävien laaja-alaisia ammatillisia perusvalmiuksia sekä alan erikoistuneempaa osaamista työelämän eri osa-alueilla. Ammattitutkinnot sisältävät perustutkintoa syvällisempää tai rajatumpiin työtehtäviin kohdistuvaa osaamista. Erikoisammattitutkinnot tarjoavat ammattitutkintoa syvällisempää ammatin hallintaa tai monialaista osaamista. (*Opetushallitus 2021b.*)

Tutkintojen perusteet määrittävät kunkin tutkinnon

- osaamisalat
- tutkintonimikkeet
- tutkinnon muodostumisen tutkinnon osista
- tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet
- osaamisen arvioinnin. (*Opetushallitus 2021b.*)

Lisää oppilaitosten lainsäädännöstä ja rahoituksesta luvussa 4.3.

VÄYLÄOPINNOT

Toisen asteen ammatillista tutkintoa suorittaville tarjotaan ammattikorkeakouluissa erilaisia väyläopintoja, joiden tavoitteena on helpottaa siirtymää ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun. Opintojen toteutustavat vaihtelevat ammattikorkeakoulusta riippuen. Opintoja voidaan myös tarjota avoimesti ja maksutta kaikille tai vain tietyn koulutuksen tai oppilaitoksen opiskelijoille.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijat voivat esimerkiksi

- “valita opintoja avoimen ammattikorkeakoulun tarjonnasta ja sisällyttää ne ammatilliseen tutkintoonsa sekä myöhemmin AMK-tutkintoon hakeutuessaan ammattikorkeakouluopintoihin tai
- suorittaa toisen asteen opintojensa ohessa ammattikorkeakoulussa tietyn opintokokonaisuuden (esim. 30 op / 60 op laajuiset opinnot) ja opinnot

suoritettuaan hakeutua ammattikorkeakouluun tutkinto-opiskelijaksi avoimen- tai jatkoväylän kautta”. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b, 36.*)

Elokuva- ja tv-alan opintoihin keskittyviä väyläopintoja ei järjestetä tällä hetkellä missään oppilaitoksissa. Väyläopinnot tarjoavat opiskelijoille mahdollisuuden päästä helpommin opiskelemaan AMK-tason tutkintoa omaa hakuväylää pitkin, lyhentävät 0,5–1 vuodella opiskeluaikaa ja mahdollistavat nopeamman pääsyn työelämään.

4.1.3. TYÖELÄMÄSSÄ OPPIMINEN

Työpaikalla järjestettävän koulutuksen päämuodot ovat oppisopimuskoulutus ja koulutussopimukseen perustuva koulutus. Lisäksi henkilökohtaistamisen yhteydessä voidaan sopia muusta työpaikalla tapahtuvasta oppimisesta. Opiskelijalle parhaiten soveltuvat työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävän koulutuksen muodot suunnitellaan henkilökohtaistamisen yhteydessä. Opiskelija voi esimerkiksi siirtyä joustavasti koulutussopimukseen perustuvasta koulutuksesta oppisopimuskoulutukseen, kun hänen osaamisensa ja valmiutensa kasvavat ja hän saavuttaa edellytykset oppisopimuksen solmimiseen. (*Opetushallitus 2021c.*)

Oppisopimuskoulutus järjestetään pääosin työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä. Koulutusta täydennetään tarvittaessa muissa oppimisympäristöissä tapahtuvalla opiskelulla. Oppisopimuskoulutuksen

tavoitteena voi olla koko ammatillisen tutkinnon tai tutkinnon osan suorittaminen. Valmentavaa koulutusta tai työvoimakoulutusta ei voida järjestää oppisopimuskoulutuksena. TE-toimisto voi maksaa työnantajalle palkkatukea, jos oppisopimuskoulutukseen palkataan työtön henkilö. Lisäksi työnantajayritys voi saada koulutuskorvausta koulutettavan työssäoppimisen ohjauksesta aiheutuvista kustannuksista. (*Opetushallitus 2021c.*)

Koulutussopimukseen perustuvaa koulutusta suorittava opiskelija hankkii osaamista työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä. Osaamista täydennetään tarvittaessa muissa oppimisympäristöissä tapahtuvalla osaamisen hankkimisella. Opiskelija ei ole työsuhteessa, jonka takia hänelle ei makseta palkkaa eikä muuta vastiketta. Koulutussopimuksella on mahdollista suorittaa tutkinnon osa tai osia, ja sitä voidaan käyttää myös työvoimakoulutuksessa. (*Opetushallitus 2021c.*)

4.1.4. AMMATILLINEN TYÖVOIMAKOULUTUS

Aikuisille (yli 20-vuotiaille) suunnatun ammatillisen työvoimakoulutuksen tavoitteena on suorittaa perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinto tai tutkinnon osia. Työvoimakoulutukseen voivat ensisijaisesti osallistua työttömät tai henkilöt, joiden työt ovat loppumassa. Eri ammattialoilla järjestetään lisäksi jatko- tai täydennyskoulutusta. Maksutonta ammatillista työvoimakoulutusta järjestetään ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa, korkeakouluissa ja yksityisissä oppilaitoksissa. (*TE-palvelut 2021.*) TE-toimistot suunnittelevat ja to-

teuttavat ammatillista koulutusta yhteistyössä työnantajien kanssa.

Vuoden 2008 alussa työvoimakoulutus sekä osa tutkintoon johtamattomasta työvoimakoulutuksesta siirtyi osaksi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimaa ammatillista koulutusta. Tästä johtuen ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvassa säädetään nyt erikseen työvoimakoulutuksen tehtävästä.

Työvoimakoulutuksen opiskelijaksi ottamisessa säilyy edelleen työ- ja elinkeinoviranomaisen toteuttama työvoimapoliittinen harkinta, ja koulutusten järjestämisessä kuullaan työ- ja elinkeinohallintoa. Opetushallinnon vastuulla on koulutuksen laadusta ja rahoituksesta huolehtiminen. Ammatillisen koulutuksen uusi lainsäädäntö kannustaa ja velvoittaa koulutuksen järjestäjät ottamaan tutkinnoissa, koulutuksessa ja niiden järjestämisessä huomioon työ- ja elinkeinoelämän tarpeet. Tutkintoja ja koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä, arvioitaessa ja kehitettäessä sekä osaamistarpeita ennakoitaessa tulee tehdä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b.*)

Ammatillisen työvoimakoulutuksen yksi toteutusmuoto on yhteishankintakoulutus ja tarkemmin ”RekryKoulutus” (*TE-palvelut 2021b*). Se on yritykselle räätälöityä aikuiskoulutusta, jonka yritys sekä työ- ja elinkeinohallinto suunnittelevat yhdessä. Koulutuksen tavoitteena voi olla lisä-, täydennys- tai ammatinvaihtoon tähtäävä koulutus ja sen avulla etsitään yritykselle uutta työvoimaa. Rekrykoulutuksessa ei suoriteta tutkintoja tai osatutkintoja.

Koulutus voi olla kestoaltaan minimissään kymmenen päivää ja enintään kaksi vuotta. Rekrykoulutus sisältää tietopuolista opetusta sekä ohjattua työssäoppimista ja työharjoittelua. Koulutus tapahtuu ELY-keskuksen hankkimana ja sen kustannukset jaetaan TE-hallinnon ja yrityksen kesken. Työnantajan maksuosuus tällaisessa koulutuksessa on 30 prosenttia koulutuksen kokonaishinnasta. Koulutus voidaan suunnitella myös useamman työnantajan kanssa. (*ELY-keskus 2021.*)

4.2. VAPAA SIVISTYSTYÖ

Vapaan sivistystyön koulutus ei ole tutkintotavoitteista eikä sen sisältöjä säädelä lainsäädännössä. Koulutusta tarjoavat kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset (urheiluopistot) ja kesäyliopistot.

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti “edistää ihmisten monipuolista kehittymistä ja järjestää yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta”. Koulutukseen hakeutumisen tulee olla avointa kaikille. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021c.*)

Koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä päättävät oppilaitosten ylläpitäjät eli kunnat, kuntayhtymät, yhdistykset, säätiöt tai osakeyhtiöt. Ylläpitäjillä voi olla erilaisia maailmankatsomuksellisia tai uskonnollisia arvopohjia tai ne voivat olla neutraaleja toimijoita. Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa tarjotaan kansalaistaitoihin valmentavia ja yhteiskunnallisia opintoja, yleissivistäviä

opintoja sekä harrastuksellista, omaan mielenkiintoon perustuvaa tietojen ja taitojen kartuttamista. Opiskelussa korostuvat omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021c.*)

KANSANOPISTOT

Kansanopistot ovat valtakunnallisia sisäoppilaitoksia, jotka järjestävät kokopäiväistä opetusta nuorille ja aikuisille. Kansanopistot päättävät itse opetuksensa tavoitteista, ja ne voivat painottaa toiminnassaan arvo- ja aatetaustaansa tai sivistystavoitteitaan. Osa kansanopistoista on erilaisten yhdistysten ja säätiöiden ylläpitämiä, osa kunnallisia. Kansanopistoissa pitkäkestoinen koulutus eli linjat kestävät useimmiten yhden lukuvuoden. Lisäksi järjestetään eripituisia kursseja. Kansanopistoissa opetus on useimmiten yleissivistävää eli kieliä, taide- ja kulttuuriaineita ja viestintää. Lisäksi opistot järjestävät avointa korkeakouluopetusta. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021c.*)

4.3. KORKEAKOULUJEN JA AMMATILLISEN KOULUTUKSEN RAHOITUS

Oppilaitosten tarjoamaa opetusta ohjataan ja säädelään eri tavoin. Rahoitus vaikuttaa keskeisesti siihen, millaista opetusta oppilaitosten on mahdollista tarjota.

4.3.1. KORKEAKOULUJEN RAHOITUS

Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen perusrahoitus määräytyy vuosittain eduskunnassa valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa käytettävissä olevan perusrahoituksen eri oppilaitoksille ammattikorkeakoulujen rahoitusmallin sekä yliopistojen rahoitusmallin avulla. Korkeakoulut saavat lisäksi rahoitusta muista lähteistä, kuten Suomen Akatemialta, Business Finlandilta, säätiöiltä, yrityksiltä sekä Euroopan unionilta, mutta tämä rahoitus kohdistuu lähinnä tutkimukseen. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021d.*)

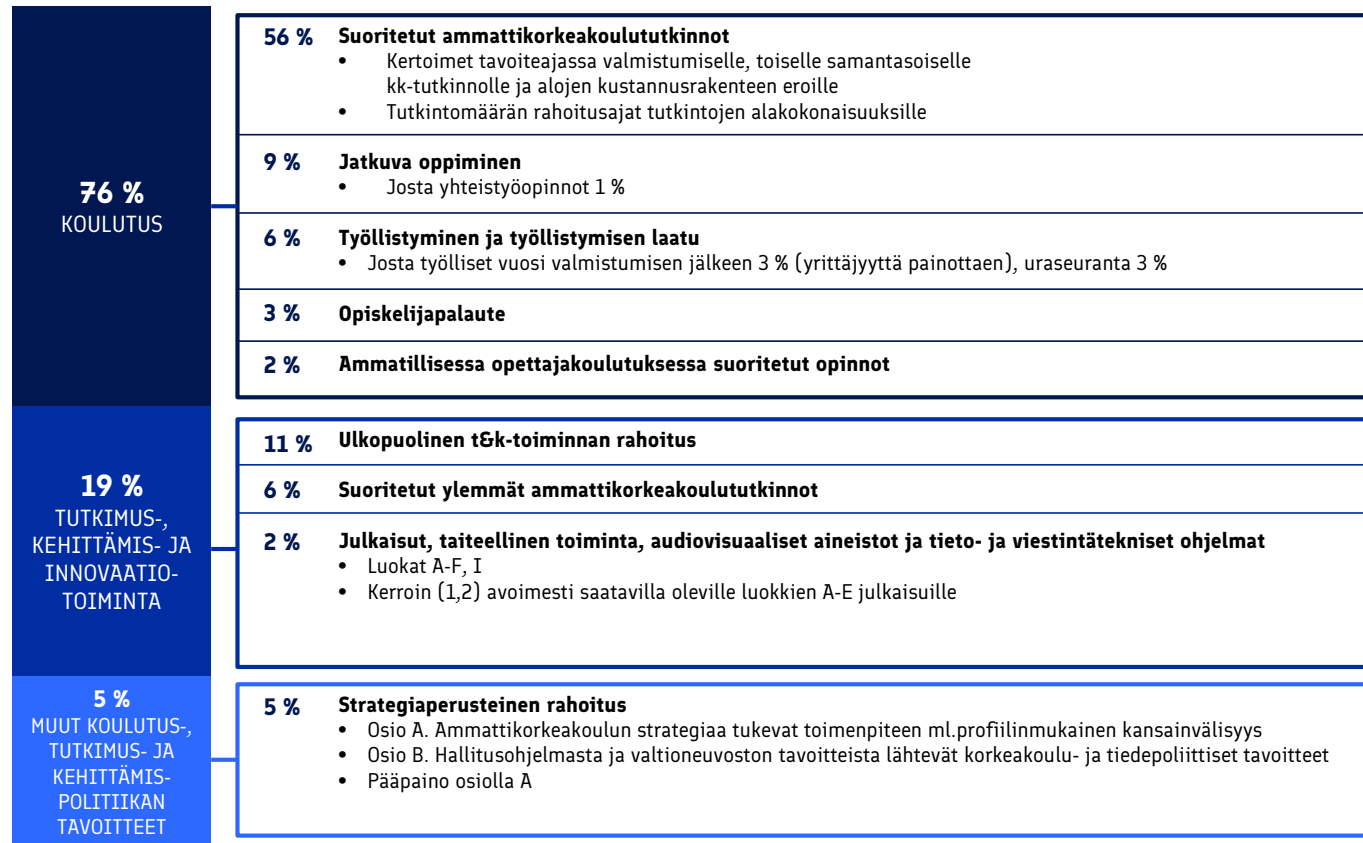
Perusrahoitus jaetaan yliopistojen kesken pääosin suoritettujen tutkintojen perusteella sekä ammattikorkeakoulujen kesken koulutuksen ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan perusteella (ks. Kuvio 7). Lisäksi korkeakoulut saavat strategiaperusteista rahoitusta, josta sovitaan ministeriön ja korkeakoulun kesken. Yliopistojen valtionrahoituksessa otetaan huomioon myös valtakunnallisia tehtäviä. Mallin avulla jaettava perusrahoitus kohdennetaan korkeakouluille yhtenä kokonaisuutena. Korkeakouluilla on vapaus päättää itse rahoituksen sisäisestä kohdentamisesta omien strategisten valintojensa pohjalta. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021d.*)

Yliopistojen rahoitusmalli vuodesta 2021 alkaen

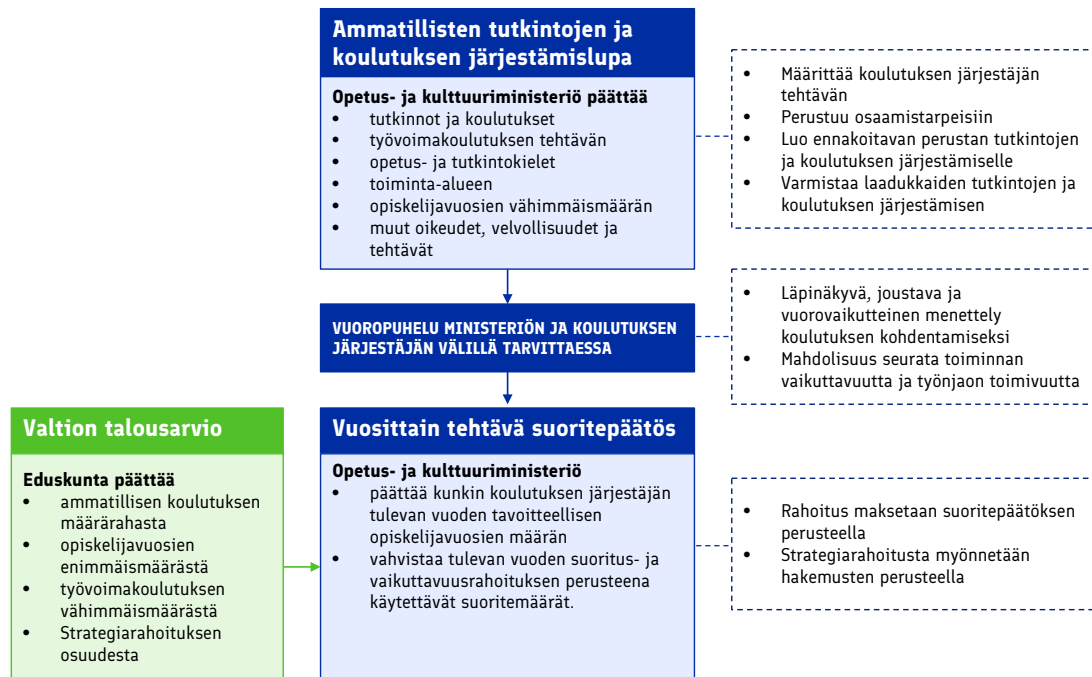
42 % KOULUTUS	30 % Suoritetut alemmat ja ylemmät korkeakoulututkinnot <ul style="list-style-type: none"> Josta ylemmät kk-tutkinnot 19 % ja alemmat kk-tutkinnot 11 % Kertoimet tavoiteajassa valmistumiselle, toiselle samantasoiselle kk-tutkinnolle ja alojen kustannusrakenteen eroille Tutkimäärän rahoitusajat ylempien kk-tutkintojen alakokonaisuuksille
	5 % Jatkuva oppiminen <ul style="list-style-type: none"> Josta yhteistyöopinnot 1 %
	4 % Työllistyminen ja työllistymisen laatu <ul style="list-style-type: none"> Josta työlliset vuosi valmistumisen jälkeen 2 % (yrittäjyyttä painottaen), uraseuranta 2 %
	3 % Opiskelijapalaute
34 % TUTKIMUS	8 % Suoritetut tohtorintutkinnot
	14 % Julkaisut <ul style="list-style-type: none"> Kertoimet (0,1-4) julkaisufoorumin tasoluokkien 0-3 vertaisarvioituille julkaisuille ja muille julkaisuille (0,1) Lisäkerroin (1,2) avoimesti saatavilla oleville vertaisarvioituille julkaisuille
	12 % Kilpailtu tutkimusrahoitus <ul style="list-style-type: none"> Josta kansainvälisesti kilpailtu tutkimusrahoitus 6 % Josta kotimainen tutkimusrahoitus sekä kotimainen ja kansainvälinen yritysrahoitus 6 %
24 % KOULUTUS- JA TIEDE- POLITIIKAN TAVOITTEET	15 % Strategiaperusteinen rahoitus <ul style="list-style-type: none"> Osio A. Yliopiston strategiaa tukevat toimenpiteen ml.profilinmukainen kansainvälisyys Osio B. Hallitusohjelmasta ja valtioneuvoston tavoitteista lähtevät korkeakoulu- ja tiedepoliittiset tavoitteet Pääpaino osiolla A
	9 % Valtakunnalliset tehtävät <ul style="list-style-type: none"> Valtakunnalliset erityistehtävät, harjoittelukoulut, Kansalliskirjasto, Taideyliopisto, yliopistokeskukset

KUVIO 7-1: KORKEAKOULUJEN RAHOITUS (OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2021d).

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli vuodesta 2021 alkaen

KUVIO 7-2: KORKEAKOULUJEN RAHOITUS (OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2021d).

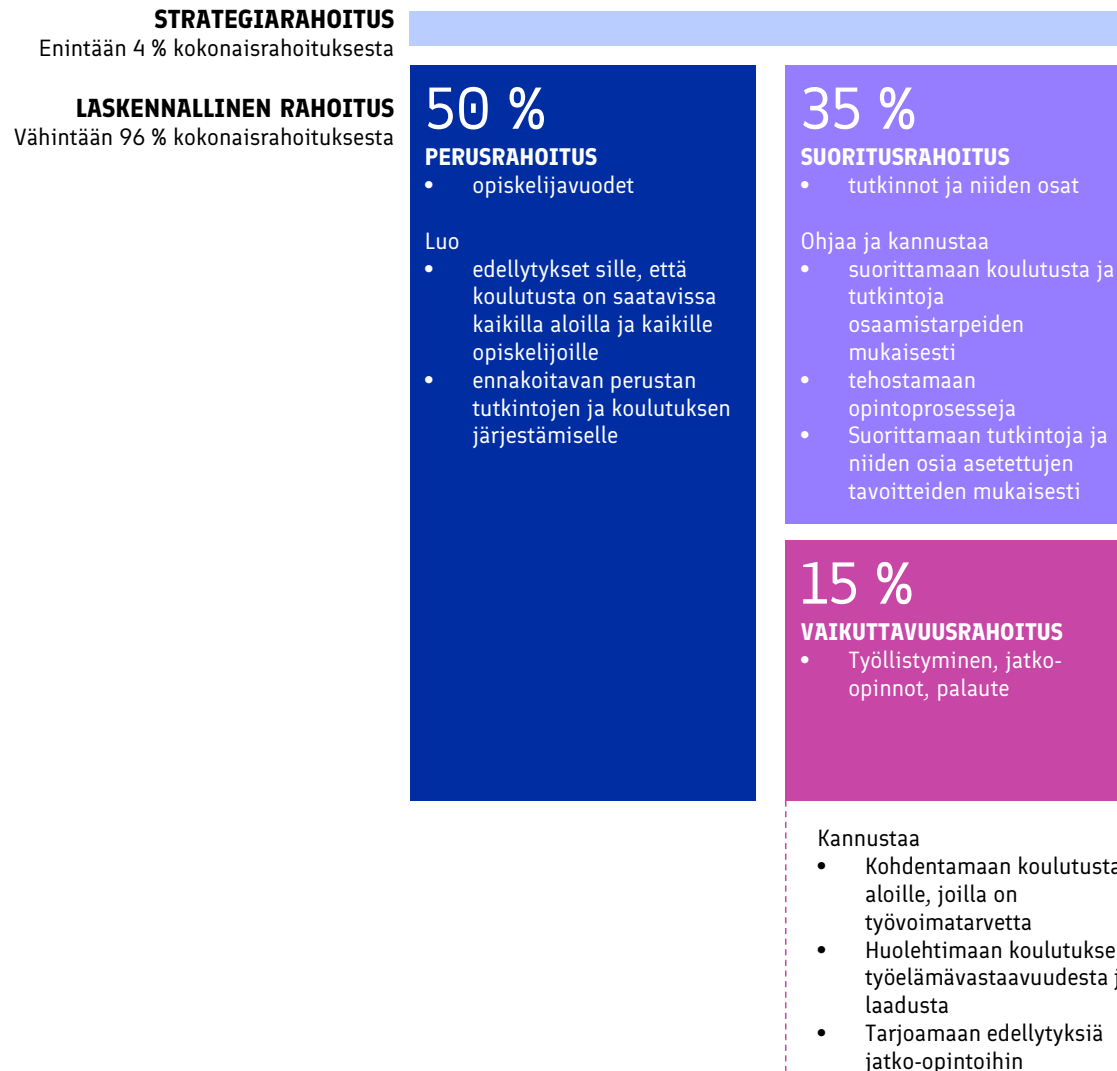

KUVIO 8: AMMATILLISEN KOULUTUKSEN OHJAUS- JA SÄÄTELYJÄRJESTELMÄ (OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2021b).

4.3.2. AMMATILLISEN KOULUTUKSEN HALLINTO JA RAHOITUS

Ammatillisen koulutuksen rungon muodostavat ammatitiopistot, jotka vastaavat ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestämisestä. Tutkintojen ja koulutuksen järjestäminen edellyttää Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää lupaa (Kuvio 8). Lupa voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle, säätiölle tai valtion oppilaitokselle. Ammatillisen koulutuksen järjestämisluvuissa määrätään tutkinnoista ja koulutuksesta, opetus- ja tutkintokielistä, toiminta-alueesta, opiskelijavuosien vähimmäismäärästä ja muista koulutuksen järjestämiseen liittyvistä asioista. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät vastaavat koulutuksen järjestämisestä toiminta-alueensa osaamis- ja koulutustarpeen mukaisesti. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021b.*) Opetushallitus vastaa mm. ammatillisten tutkintojen valtakunnallisista perusteista.

Ammatillinen koulutus on osa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää ammatillisille oppilaitoksille rahoitusta valtion talousarvion määrärahan ja kuntien rahoitusosuuden puitteissa. Rahoitusta jaetaan pääosin laskennallisin perustein, ja koulutuksen järjestäjät päättävät itse sen kohdentamisesta koulutuksen järjestämiseen. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021b.*)

Koulutuksen saaman rahoituksen määrä perustuu ministeriön asettamiin “tavoitteellisiin opiskelijavuosiin, suoritusrahoituksessa suoritettuihin tutkintoihin ja tutkinnon osien osaamispisteisiin sekä vaikuttavuusrahoituksessa opiskelijoiden työllistymiseen ja jatko-opintoihin siirtymiseen sekä opiskelija- ja työelämäpalautteeseen” (Kuvio 9). Lisäksi koulutuksen järjestäjät voivat hakemuksesta saada strategiarahoitusta. Rahoitusjärjestelmässä huomioidaan keskeiset koulutuksen kustannuksiin vaikuttavat tekijät, kuten “tutkintokohtaiset kustannuserot, eri tutkintotyytit, koulutuksen toteuttamismuodot, erityinen tuki ja majoitus, työvoimakoulutus, oppimisvalmiuksia tukevat opinnot ja henkilöstökoulutus”. Lisäksi huomioidaan ammatillisen koulutuksen tavoitteet. Rahoituksen avulla painotetaan esimerkiksi vailla perusteen jälkeistä tutkintoa olevien opiskelijoiden tutkintoja tai aikaisemmin työttömänä olleiden työllistymistä (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021b*).

KUVIO 9: AMMATILLISEN KOULUTUKSEN RAHOITUS (OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2021e).

4.4. AV-ALAN TUTKINTOKOULUTUKSET

Tämä selvitys keskittyy ensisijaisesti elokuva-, tv- ja mainoselokuvatuotannoissa työskentelevien koulutuksen tarkasteluun. Tutkintoon johtavaa koulutusta on Suomessa tarjolla sekä korkeakouluissa että toisen asteen oppilaitoksissa. Suomessa kyseistä koulutusta tarjoavat Aalto-yliopisto sekä ammattikorkeakouluista Helsingin Metropolia ja ruotsinkielinen Yrkeshögskola Arcada sekä Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia ja Tampereen ammattikorkeakoulu. Toisen asteen koulutuksien järjestämislupia (perustutkinto, ammattitutkinto, erikoisammattitutkinto) on usealla ammattiopistolla Suomessa. Koulutusta järjestävät tahot tarjoavat erilaisia suuntautumisvaihtoehtoja, joilla tarkennetaan sitä, millaisiin jatko-opintoihin tai työtehtäviin tutkinnot valmistavat. Selkeimmin elokuva- ja tv-alan osaamiseen tähtäävää koulutusta löytyy tällä hetkellä seuraavista ammattiopistoista: Keuda (PT ja AT), Sataedu (PT), Kpedu (PT ja AT), Tredu (PT ja AT), Kiljavan opisto/Voionmaan koulutuskeskus (AT) ja Riveria (PT).

Seuraavat tiedot on kerätty oppilaitosten kotisivuilta (ks. myös Kuvio 10).

4.4.1. YLIOPISTO

Aalto-yliopiston elokuva- ja lavastustaiteen laitos (ELO) on Suomessa ainoa yliopistotasoinen elokuva-alan koulutusta tarjoava laitos. Aalto-yliopistossa voi suorittaa seuraavat taiteen kandidaatti- ja maisteritutkinnot:

- Dokumentaarinen elokuva, taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
- Elokuv- ja tv-käsikirjoitus, taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
- Elokuv- ja tv-lavastus, taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
- Elokuv- ja tv-tuotanto, taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
- Elokuvaleikkaus, taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
- Elokuvaohjaus, taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
- Elokuvaäänitys ja -äänisuunnittelu, taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
- Pukusuunnittelu, taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
- Esittävien taiteiden lavastus, taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri

Maisteritutkinnon jälkeen on mahdollista jatkaa tohtoriopintoihin. Aalto-yliopiston Elokuva- ja lavastustaiteen laitos opettaa kaikkia elokuvanteon ja lavastuksen osa-alueita keskittyen tuotantojen taiteellisesti ja operatiivisesti päävastuussa olevien ammattilaisten kouluttamiseen.

Lapin yliopisto tarjoaa taiteen kandidaatin ja maisterin tutkinnossa audiovisuaalisen mediakulttuurin opintoja pääaineena mediatiede, jossa voi valita sivuaineopinnoissa multimediaan tai liikkuvaan kuvaan liittyviä opintoja. Liikkuvan kuvan sivuaineopinnoissa saa kuvauksen, valaisun, ääniteknologian ja jälkityön perustaidot ja tietämystä av-tuotantojen työprosesseista ja -käytännöistä sekä ammatillisista rooleista ja tuotantoprosesseista.

4.4.2. AMMATTIKORKEAKOULUT

Media-alan ammattikorkeakoulutuksen tutkintonimikkeet ovat medianomi (AMK ja YAMK) sekä Bachelor of Culture and Arts (BA) ja Master of Culture and Arts (MA).

Suomessa on yhteensä neljä ammattikorkeakoulua, jotka keskittyvät elokuva- ja televisioalan ammattilaisten kouluttamiseen. Lisäksi Joensuun Karelia amk, Oulun amk ja Lahden LAB-amk tarjoavat medianomiopintoja, jotka keskittyvät esimerkiksi 360°-videotuotantoon, drone-tuotantoon, valoilmaisuun, äänityön perusteisiin, käsikirjoittamiseen, tapahtumatuotantoon, prosessin hallintaan ja kevyeen monikameratuotantoon. Kyseisten koulujen medianomikoulutuksien suuntauksia eivät kuitenkaan ole elokuva ja televisio, vaan mm. valokuvaus ja mediasisältöjen suunnittelu (LAB-amk), digitaalinen viestintä (Karelia amk), journalismi ja visuaalinen suunnittelu (Oulun amk).

Elokuva- ja tv-medianomitutkinnot valmentavat audiovisuaalisen alan sisällöllisiin, taiteellisiin, teknisiin ja tuotannollisiin tehtäviin seuraavasti:

TAMPEREEN AMK

Medianomiopintoja voi suunnata audiovisuaalisen suunnittelun ja ilmaisun polulle (kuvaus ja valaisu, leikkaus, äänisuunnittelu) tai luovan sisällöntuotannon polulle (käsikirjoittaminen ja tuottaminen).

TURUN AMK/TAIDEAKATEMIA

Kaksi medianomin suuntautumisvaihtoehtoa: elokuva (AMK) sekä tuotanto ja projektinhallinta (AMK). Elokuvaopinnoissa voi keskittyä käsikirjoittamiseen, elokuvaamiseen ja äänisuunnitteluun. Tuotanto- ja projektinhallintaopinnot valmistavat tuotantojen suunnitteleviin, koordinoiviin tai johtaviin tehtäviin.

METROPOLIA

Kolme medianomin suuntautumisvaihtoehtoa: elokuva ja televisio (AMK), digitaaliset mediapalvelut (YAMK) sekä esitys- ja teatteritekniikka (AMK). Elokuva ja televisio -medianomilla on mahdollisuus painottua kuvan ja leikkauksen, äänen, tuotannon, käsikirjoituksen tai median sisällöntuotannon opintoihin.

YRKESHÖGSKOLA ARCADEA

Elokuva ja media -medianomisuuntauksia on viisi: tuotajuus, käsikirjoittaminen ja ohjaus, äänityöskentely, valokuvaus ja leikkaaminen sekä verkkomedia.

Kaikkien neljän medianomikoulutusta (AMK) tarjoavan oppilaitoksen opetussuunnitelmat ovat perusopintojen osalta hyvin samankaltaisia. Vaihtoehtoisten suuntauksien nimityksissä on oppilaitoksittain eroja. Tampereen ammattikorkeakoulu esimerkiksi yhdistää Media-alan tutkinto-ohjelmassaan audiovisuaalisen suunnittelun ja ilmaisun (kuvaus ja valaisu, leikkaus, äänisuunnittelu) sekä luovan sisällöntuotannon polkujen (käsikirjoittaminen ja tuottaminen) alle eri suuntautumsvaihtoehtoja. Yrkeshögskola Arcada puolestaan määrittelee Elokuva ja media -tutkinto-ohjelmassaan suuntaukset konkreettisemmin: tuottajuus, käsikirjoittaminen ja ohjaus, äänityöskentely, valokuvaus ja leikkaaminen sekä verkko-media. Turun ammattikorkeakoulu tarjoaa kaksi erillistä medianomitutkintoa: elokuva, jossa voi syventyä käsikirjoittamiseen, kuvailmaisuun, kameran käyttöön ja valaisuun ja elokuvan äänitöihin, sekä tuotanto ja projektinhallinta, jossa voi valita joko elokuvan tai mainonnan suuntautumisen.

Metropoliassa puolestaan Elokuva ja televisio -tutkinto-ohjelmassa suuntautumsvaihtoehdot ovat kuva ja leikkaus, ääni, tuotanto, käsikirjoitus tai median sisällöntuotanto. Valinnaisten opintojen valikoimissa on eroja oppilaitoksittain riippuen siitä, mitä pääsuuntauksia koulutuksissa on valittavana.

Liiketoiminta-opintoja ei ole tarjolla kaikissa neljässä oppilaitoksessa, ja vain yhdessä näistä oppilaitoksesta on mahdollista valita enemmän kuin viiden opintopisteen verran yrittäjyyteen liittyviä opintoja. Tuotannon

rahoitukseen tai talouteen liittyviä opintoja on tarjolla kovin suppeasti.

4.4.3. AMMATILLISET OPPILAITOKSET

Media-alan audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan suorittanut tuntee tutkinnon perusteiden mukaisesti audiovisuaalisen toimintaympäristön ja osaa toimia av-tuotannoissa. Joissain opistoissa määritellään tarkastikin, mihin alan tehtäviin voi valmistua (mm. kuvaus, editointi, tuottaminen, äänitys ja äänisuunnittelu, av-tuotannon ohjaus ja käsikirjoittaminen).

Media-alan ammatillisten perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen (PT, AT ja EAT) järjestämislupia on Suomessa tällä hetkellä yhteensä 50 oppilaitoksella, joista käynnissä olevia koulutuksia on yhteensä 26:lla. Näistä media-alan perustutkintoa järjestäviä oppilaitoksia on 25 ja media-alan audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan ammattitutkintoa järjestäviä neljä. Erikoisammattitutkintoa ei järjestetä audiovisuaalisen viestinnän osaamisalalla missään. Media-alan koulutusta järjestävistä oppilaitoksista erikoisammattitutkintojen järjestämislupia on yhteensä viidellä oppilaitoksella, joista kolmella ei ole aktiivista EAT-koulutusta käynnissä. Molemmat käynnissä olevat EAT-koulutukset ovat esitys- ja teatteritekniikan erikoisammattitutkintoja. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021b.*)

Media-alan ammatillisia tutkintoja on yhteensä kolme ja osaamisaloja on yhteensä viisi. Osaamisaloista ammatillisten tutkintojen osalta lähinnä elokuva- ja tv-alan

koulutusta vastaa audiovisuaalisen viestinnän osaamisala. Seuraavat media-alan ammatillisten tutkintojen kuvaukset on koottu **Opintopolku-palvelun e-Perusteista**.

MEDIA-ALAN JA KUVALLISEN ILMAISUN PERUSTUTKINTO

Tutkintonimikkeet ovat Kuvallisen ilmaisun toteuttaja ja Mediapalvelujen toteuttaja. Perustutkinnon osaamisalat ovat: Audiovisuaalisen viestintä, Kuvallinen ilmaisu, Julkaisutuotanto ja Painoviestintä.

Media-alan ja kuvallisen ilmaisun perustutkinnon suorittaneella on valmiudet toimia media-alan ja kuvallisen ilmaisun monipuolisissa työtehtävissä. Tutkinnon suorittanut tuntee media-alan toimintaympäristöä ja omaa valmiudet tehdä monipuolisia työtehtäviä erilaisissa työympäristöissä. Media-alalla ja kuvallisen ilmaisun alalla tarvitaan sekä ammatillisia moniosaajia että erityisosaajia. Perustutkinnon suorittanut on lähtökohtaisesti laaja-alainen oman osaamisalueen osaaja, mutta valmiudet voivat kohdentua myös johonkin oman osaamisalan erityiseen osa-alueeseen.

Media-alan ja kuvallisen ilmaisun perustutkinnon suorittanut voi toimia julkisen sektorin, yritysten, muiden mediayhteisöjen tai toimijoiden palveluksessa tai itsenäisenä yrittäjänä tai ammatinharjoittajana.

Media-alan perustutkinnon suorittanut henkilö pystyy kehittämään ammatillisia taitojaan ja työsuorituksiaan. Hän osaa soveltaa oppimiaan tietoja ja taitoja muuttuvissa työtilanteissa ja osaa toimia monipuolisesti media-alan ja kuvallisen ilmaisun erilaisissa työtehtävissä.

Audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan suorittanut tuntee media-alan toimintaympäristön, osaa toimia audiovisuaalisissa tuotannoissa, osaa mediamateriaalien valmistuksen sekä valitsemiensa valinnaisten tutkinnon osien erityisalueiden tiedot ja taidot. Hän osaa soveltaa oppimiaan tietoja ja taitoja muuttuvissa työtilanteissa ja osaa toimia monipuolisesti media-alan ja kuvallisen ilmaisun erilaisissa työtehtävissä. Tutkintonimikkeenä on mediapalvelujen toteuttaja.

MEDIA-ALAN AMMATTITUTKINTO

Tutkintonimike on valokuvaaja ja sen osaamisalat ovat painoviestintä, audiovisuaalinen viestintä sekä valokuvaus.

Media-alan ammattitutkinnon suorittaneella on ammattitaito toimia media-alan työtehtävissä. Hän tuntee media-alan toimintaympäristön ja hallitsee painoviestinnän, audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan ja valokuvauksen osaamisalan mukaiset tuotantoprosessit. Lisäksi media-alan ammattitutkinnon suorittanut hallitsee myös valitsemansa media-alan erityispiirteet.

Media-alan ammattitutkinto muodostuu yhdestä pakollisesta tutkinnon osasta, yhdestä osaamisalan pakollisesta tutkinnon osasta sekä kahdesta valinnaisesta tutkinnon osasta. Kaikille pakollinen tutkinnon osa on Media-alan toimintaympäristön tunteminen. Valinnaisena tutkinnon osana voi suorittaa myös toisen osaamisalan pakollisen tutkinnon osan tai tutkinnon osan toisesta ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta.

Audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan suorittanut osaa toimia audiovisuaalisessa tuotantoprosessissa ja ottaa työssään huomioon eri viestimien erityispiirteet ja eri jakeluympäristöt. Lisäksi audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan suorittanut hallitsee valitsemiensa valinnaisten tutkinnon osien erityisalueiden mukaiset tiedot ja taidot.

Audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan suorittanut voi toimia audiovisuaalisen viestinnän työtehtävissä kuntien, seurakuntien, yritysten ja muiden mediayhteisöjen palveluksessa tai toimia itsenäisenä yrittäjänä.

MEDIA-ALAN ERIKOISAMMATTITUTKINTO

Tutkintonimike on valokuvaajamestari ja sen osaamisalat ovat painoviestintä, audiovisuaalinen viestintä ja valokuvaus.

Media-alan erikoisammattitutkinnon suorittaneella on ammattitaito toimia media-alan ja valokuvauksen esimies- ja asiantuntijatehtävissä. Tutkinnon suorittanut hallitsee ja tuntee media-alan ja valokuvauksen toimintaympäristön, voi toimia esimiehenä, osaa asiantuntijana kehittää media-alan ja valokuvauksen tuotantoprosesseja. Lisäksi tutkinnonsuorittaja voi suunnata osaamistaan media-alan erikoistehtäviin valintansa mukaan.

Media-alan erikoisammattitutkinnon suorittanut voi toimia media-alan, painoviestintäalan ja audiovisuaalisen viestintäalan ja valokuvauksen työnjohtaja- ja esimiestehtävissä sekä asiantuntijana tuotantoprosesseis-

sa. Lisäksi media-alan tutkinnon suorittanut voi toimia kuntien, seurakuntien, yritysten ja muiden mediayhteisöjen palveluksessa tai toimia itsenäisenä yrittäjänä.

Audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan suorittanut osaa osaamisalan valinnaisen tutkinnon osan mukaisesti joko toimia tuotannon johtajana ja esimiehenä sekä hallitsee yritystalouden lähtökohdat tai tehdä audiovisuaalisen viestintäalan tuotantoprosessien kehittämissuunnitelman ja kehittää audiovisuaalisen viestintäalan tuotantoprosessia. Lisäksi audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan suorittanut hallitsee valitsemiensa valinnaisten tutkinnon osien erityisalueiden mukaiset tiedot ja taidot.

Media-alan ammattitutkinnon, audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan suorittanut voi toimia kuntien, seurakuntien, yritysten ja muiden mediayhteisöjen palveluksessa tai toimia itsenäisenä yrittäjänä.

Media-alan ja kuvallisen ilmaisun perustutkinnon audiovisuaalisen viestinnän osaamisalalla on valittavissa yhteensä 40 eri valinnaista tutkinnon osaa ja media-alan ammattitutkinnon audiovisuaalisen viestinnän osaamisalalla yhteensä 30. Osa oppilaitoksista esittelee perustutkinnon osalta koulutustarjonnassaan, mihin osaamisiin sekä valinnaisiin tutkinnon osiin heidän opetuksensa painottuu ja osa viittaa vain suoraan tutkintojen perusteihin.

4.5. TUTKINTOON JOHTAMATON KOULUTUS

Ammattikorkeakoulut ja yliopistot voivat tarjota av-alan erikoistumis- ja täydennyskoulutusta. Valtio rahoittaa osaamista vahvistavaa erikoistumiskoulutusta, joka on tarkoitettu korkeakoulututkinnon suorittaneille ja työelämässä toimineille. Oppilaitos voi vaihtoehtoisesti tarjota tällaisen koulutuksen joko ilmaiseksi tai osittain korvauksella vastaan. Täydennyskoulutusta yliopistot ja ammattikorkeakoulut voivat tarjota liiketaloudellisin perustein, eikä koulutusten toteuttamiseen voi käyttää julkista rahoitusta. Täydennyskoulutusta ovat mm. yhteisöille ja yrityksille räätälöidyt koulutus- ja kehittämissuunnitelmat, työvoimakoulutus sekä koulutusohjelmat kuten MBA-ohjelmat. (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021a.*)

Tutkintoon johtamatonta koulutusta voidaan tarjota myös työvoimakoulutuksena, jonka kustannuksista vastaa yritys yhdessä TE-hallinnon kanssa. Oppisopimuskoulutus järjestetään oppilaitoksen ja yrityksen yhteistyönä ja sen aikana voidaan suorittaa myös pelkästään tutkinnon osia. Yritykselle maksetaan koulutuskorvauksella koulutettavan työssäoppimisen ohjauksesta aiheutuvista kustannuksista. Lisäksi TE-toimisto myöntää palkkatukea yritykselle, jos oppisopimuskoulutukseen palkataan työtön henkilö. Opiskelija saa työssä oppimisen aikana työehto- tai työsopimuksen mukaista palkkaa sekä lisäksi erilaisia opintososiaalisia etuja. (*TE-palvelut 2021a.*)

Työttömyysetuuden avulla voidaan nykyään opiskella myös lyhytkestoisesti. Työtön työnhakija voi opiskella

enintään kuuden kuukauden ajan työttömyysetuudella. Opiskelijan tulee olla vähintään 25-vuotias ja opintojen pitää tukea ammatillisia valmiuksia sekä edistää työllistymistä. (*TE-palvelut 2021c.*)

Elokuva- ja tv-alalle suunnatuista ammatillisista työvoimakoulutuksista löytyy muutaman vuoden takaa kaksi esimerkkiä. Elokuva- ja tv-alan osaamisen akuuteihin tarpeisiin järjestettiin Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2019 elokuva-alan teknisen ryhmän (eli valomies, grip-assistentti, kamera-assistentti, DIT (Digital Imaging Technician), tuotantoassistentti ja kuvaussihteeri) koulutusta yhteistyössä Pohjoisen audiovisuaaliset ammattilaiset PAVA ry:n, TE-toimiston, tuotantoyhtiö MRP Matila Röhr Productions Oy:n ja alan pitkän linjan ammattilaisten kanssa (*PAVA 2019*). Lapin elokuvakomission House of Laplandin Film Friendly -koulutus vuonna 2018 teki yhteistyötä VMP Varamiespalvelun kanssa. Koulutushanke pyrki antamaan perustietoja erilaisissa tuotannoissa työskentelystä sekä yleisimmistä työnkuvista kuvausryhmissä. Koulutukseen osallistuneille tarjottiin mahdollisuus työllistyä tuotantoihin VMP:n kautta.

Lisäksi keväällä 2021 toteutettu Film Skills -työvoimakoulutus on Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian järjestämä työttömille tai työttömyysuhan alla oleville alle 30-vuotiaille suunnattu elokuva- ja tv-alan koulutus, joka valmistaa assistenttitason työtehtäviin (*Helsingin Sanomat 2021b*).

Elokuva- ja tv-alaa voi opiskella lisäksi myös tutkintoon johtamattomissa vapaan sivistystyön opistoissa kuten Voionmaan koulutuskeskuksessa ja HEO kansanopistossa. Parhaimmillaan kansanopistot tarjoavat varsinkin nuorille mahdollisuuden tutustua alaan ja pohjan jatko-opinnoille. Jotkut saattavat työllistyä myös suoraan opiston käytyään.

4.6. AV-ALAN KOULUTUSTA TARJOAVAT OPPILAITOKSET

Alla kuvattu oppilaitoslista (Kuvio 10) käsittää pääosin selvitykselle keskeisten genrejen toimenkuvien koulutuksia. Oppilaitokset on lueteltu koulutustasoittain. Elokuva- ja tv-tuotannon yliopistotutkintoja tarjoaa Suomessa vain Aalto-yliopisto. Ammattikorkeakoulupuolella on neljä elokuva- ja televisiomedianomin tutkintoja tarjoavaa oppilaitosta. Lisäksi kolmella ammattikorkeakoululla on tarjolla muita av-alan medianomisuuntauksia. Ammattiopistoja on runsaasti, mutta suurin osa niistä tarjoaa vain media-alan perustutkintoja – ainoastaan muutama keskittyy erikoistuneempiin av-alan osa-alueisiin.

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ		TUTKINTO
YLIOPISTOT		
UUSIMAA		
Aalto-yliopisto	Dokumentaarinen elokuva	taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
	Elokuva- ja tv-käsikirjoitus	taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
	Elokuva- ja tv-lavastus	taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
	Elokuva- ja tv-tuotanto	taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
	Elokuvavaleikkaus	taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
	Elokuvaohjaus	taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
	Elokuvaäänitys- ja äänisuunnittelu	taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
	Pukusuunnittelu	taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri
	Esittävien taiteiden lavastus	taiteen kandidaatti ja maisteri, maisteri

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO		SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT
AMMATTIKORKEAKOULUT			
UUSIMAA			
Metropolia (Helsinki)	Elokuva ja televisio	medianomi AMK	perusammattitaito elokuvan, television, radion ja verkkomedian sisällöntuotannon ja teknisen toteuttamisen eri alueilla
	Esitys- ja teatteritekniikka	medianomi AMK	
	Digitaaliset mediapalvelut	medianomi, ylempi AMK (YAMK)	syventää digitaalisen median osaamista
	Kulttuurituotanto	medianomi AMK	kulttuurituotannon tuottaja
	Kulttuurituotanto	medianomi, ylempi AMK (YAMK)	syventää kulttuurituottajan osaamista
Yrkeshögskola Arcada (Helsinki)	Elokuva ja media: käsikirjoittaminen ja ohjaus	medianomi AMK	käsikirjoittaminen ja ohjaus
	Elokuva ja media: tuottajuus	medianomi AMK	tuottajuus
	Elokuva ja media: valokuvaus ja leikkaaminen	medianomi AMK	valokuvaus ja leikkaaminen
	Elokuva ja media: äänityöskentely	medianomi AMK	äänityöskentely
	Elokuva ja media: verkkomedia	medianomi AMK	verkkomedia

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO	SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT	
PIRKANMAA			
Tampereen ammattikorkeakoulu	Luova sisällöntuotanto	medianomi AMK	käsikirjoittaminen ja tuottaminen
	Audiovisuaalinen suunnittelu ja ilmaisu	medianomi AMK	kuvaus ja valaisu, leikkaus, äänisuunnittelu
	Media and arts	Bachelor of Culture and Arts	kolme polkua: interaktiivinen media, musiikkituotanto sekä kuvataide interaktiivinen media: media-alan uudet työkalut, sisällöntuotanto ja asiakaslähtöiset työskentelytavat kansainvälisessä ympäristössä
	Mediatuottaminen	medianomi YAMK	valmentaa tuottajia, joilla on valmiudet tutkia liiketoiminnan mahdollisuuksia ja kehittää uusia tuottamisen ja tekemisen tapoja media-alalla
	MA in Screenwriting	Master of Culture and Arts	kehitetään kansainvälisen tason käsikirjoituksia elokuvaan ja tv-sarjoihin, luovan käsikirjoittamisen eri vaiheet
	Emerging Media	Master of Culture and Arts	perehdytään digitaalisen median uusiin muotoihin ja teknologioihin, kuten virtuaaliseen ja lisättyyn todellisuuteen sekä jatkuvasti kehittyviin mobiiliratkaisuihin ja sosiaaliseen mediaan

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO		SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT
VARSINAIS-SUOMI			
Turun ammattikorkeakoulu	Elokuva	medianomi AMK	käsikirjoittaminen, elokuvaaminen ja äänisuunnittelu
	Tuotanto ja projektinhallinta	medianomi AMK	tuotanto ja projektinhallinta
POHJOIS-KARJALA			
Karelia ammattikorkeakoulu (Joensuu)	Digitaalinen viestintä	medianomi AMK	av-tuotanto, mobiilisovellusten suunnittelu tai muut mediatuotantojen osa-alueet valmistaa mm. työtehtäviin digitaalisen viestinnän suunnittelijana, verkkomedian sisällöntuottajana ja mediasuunnittelijana, verkkotoimittajana, videokuvaajana ja -leikkaajana, tuottajana tai mobiilisovellussuunnittelijana
PÄIJÄT-HÄME			
LAB University of Applied Sciences (Lahti)	Mediasisällön suunnittelu	medianomi AMK	audiovisuaalinen kerronta, pelisuunnittelu, informaatiomuotoilu sekä uusien teknologioiden luomat mahdollisuudet viestinnässä

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO		SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT
POHJOIS-POHJANMAA			
Oulun ammattikorkeakoulu OAMK	Visuaalinen suunnittelu	medianomi AMK	monimedialliset taidot mm. liikkuva kuva ja ääni, animaatio- ja liikkuvan kuvan projekti, AR-, 3D-, VR-projekti, dramaturgia ja käsikirjoittaminen

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO	SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT	
AMMATTIOPISTOT			
UUSIMAA			
Stadin Ammatti- ja aikuisopisto (Helsinki)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
	Esitys- ja teatteritekniikka, teatteri- ja tapahtumatekniikan osaamisala	ammattitutkinto (AT)	
	Esitys- ja teatteritekniikka, maskeerauksen osaamisala	ammattitutkinto (AT)	
Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä /Keudan ammattiopisto (Järvenpää, Nurmijärvi)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
	Media-alan ammattitutkinto	ammattitutkinto (AT)	tv-draama, tv-dokumentti, tuottaja, kuvaaja, radiotoimittaja, web designer
	Esitys- ja teatteritekniikka, teatteri- ja tapahtumatekniikan osaamisala	ammattitutkinto (AT)	
Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä (painottuu verkkoviestintään ja graafiseen suunnitteluun sähköisessä viestinnässä)
Ammattiopisto Luovi (Helsinki)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO		SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT
Hyria koulutus (Riihimäki)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
Luksia (Lohja)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, audiovisuaalisen viestinnän osaamisala	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
Yrkesinstitutet Prakticum (Helsinki)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, kuvallisen ilmaisun osaamisala	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
Seurakuntaopisto	Esitys- ja teatteritekniikka, teatteri- ja tapahtumatekniikan osaamisala	ammattitutkinto (AT)	
KANTA-HÄME			
Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymä, Forssan ammatti-instituutti Faktia Oy	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, audiovisuaalisen viestinnän osaamisala	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO	SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT	
PÄIJÄT-HÄME			
Päijät-Hämeen koulutuskonserni/ Koulutuskeskus Salpaus (Heinola)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
PIRKANMAA			
Tampereen seudun ammattiopisto, Tredu	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
	Media-alan ammattitutkinto, audiovisuaalisen viestinnän osaamisala	ammattitutkinto (AT)	audiovisuaalinen viestintä
Kiljavan opisto, Voionmaan koulutus- keskus (Tampere)	Media-alan ammattitutkinto	ammattitutkinto (AT)	audiovisuaalinen viestintä videokuvaus ja -valaisu, editointi, tuottaminen, äänitys ja äänisuunnittelu, av-sisällön suunnittelu, av-tuotannon ohjaaminen
SASKY koulutuskuntayhtymä (Ikaalinen)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	tapahtumatoteuttaminen

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO	SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT	
KESKI-SUOMI			
Jyväskylän koulutus- kuntayhtymä Gradia	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä valokuvausta, videokuvausta, verkkosivujen tekemistä, erilaisten viestintätuotteiden suunnittelua ja toteuttamista sekä tapahtumatuotantoa
	Media-alan ammattitutkinto	ammattitutkinto (AT)	verkkoviestintä
	Esitys- ja teatteritekniikka, teatteri- ja tapahtumatekniikan osaamisala	ammattitutkinto (AT)	
VARSINAIS-SUOMI			
Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä Novida (Loimaa)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
SATAKUNTA			
Satakunnan koulutus- kuntayhtymä Sataedu (Kokemäki)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä painotukset: animaatio- ja peliala sekä elokuva- ja tv-ala
	Media-alan ammattitutkinto	ammattitutkinto (AT)	peliala

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO	SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT	
KESKI-POHJANMAA			
Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä, Kpedu (Kokkola)	Media-alan ammattitutkinto, audiovisuaalisen viestinnän osaamisala	ammattitutkinto (AT)	audiovisuaalinen viestintä painotukset: videotuotanto, äänituotanto, graafinen tuotanto tai animaatio- ja tehostetuotanto
	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, audiovisuaalisen viestinnän osaamisala	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
POHJOIS-KARJALA			
Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Riveria (Joensuu)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, audiovisuaalisen viestinnän osaamisala	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä suuntaukset: peliala, äänituotanto, 3D-tuotanto, video- ja radiotuotanto
	Esitys- ja teatteritekniikka, teatteri- ja tapahtumatekniikan osaamisala	ammattitutkinto (AT)	
	Esitys- ja teatteritekniikka, lavastustekniikan osaamisala	ammattitutkinto (AT)	
ITÄ-SAVO			
Itä-Savon koulutuskuntayhtymä Samiedu	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
	Esitys- ja teatteritekniikka, teatteri- ja tapahtumatekniikan osaamisala	ammattitutkinto (AT)	

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO	SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT	
POHJOIS-SAVO			
Savon ammattiopisto (Kuopio, Varkaus)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
Tohtori Matthias Ingmanin säätio/ Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos Ingmanedu	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, audiovisuaalisen viestinnän osaamisala	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
POHJOIS-POHJANMAA			
Jokilaakson koulutuskuntayhtymä Jedu (Nivala)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
Koulutuskuntayhtymä OSAO (Oulu)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
Koulutuskeskus Brahe (Raahe)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, kuvallisen ilmaisun toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä suuntaukset: animaattori/peligraafikko, tapahtumateknikko, video- ja valokuvaaja

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	TUTKINTO	SUUNTAUTUMISET/ PAINOTUKSET/SISÄLLÖT	
KAINUU			
Kainuun ammattiopisto KAO	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, audiovisuaalisen viestinnän osaamisala	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä
LAPPI			
Kemi-Torniolaakson koulutuskuntayhtymä Lappia (Tornio)	Media-ala ja kuvallinen ilmaisu, mediapalvelujen toteuttaja	ammattillinen perustutkinto (PT)	audiovisuaalinen viestintä

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ	SUUNTAUTUMISET/PAINOTUKSET/SISÄLLÖT
KANSANOPISTOT	
Laajasalon opisto (Helsinki)	audiotuotanto, radiotoimittaja, tv-työ, uutis- ja ajankohtaistoimitus
HEO kansanopisto (Helsinki)	pelisuunnittelu, animaatio, elokuva- ja tv-ilmaisu, käsikirjoittaminen
Kansanlähetysoyisto (Ryttylä)	videotuotanto
Västra Nylands folkhögskola VNF (Karjaa)	kirjoittaminen
Lahden kansanopisto, Vapaa akatemia	elokuva ja video, visuaalinen viestintä, valokuvaus
Kauhajoen opisto	mediataide - Pelivisio
Kymenlaakson opisto (Kouvola)	XR&game design, visuaalinen viestintä, valokuvaus
Paasikiviopistoyhdistys ry/Paasikiviopisto	digitaalinen sisällöntuotanto
Oriveden opisto	peliala, kirjoittaminen, streaming
Kiljavan opisto, Voionmaan koulutuskeskus (Tampere)	elokuva- ja tv-, käsikirjoitus, dokumenttikoulutus, valokuvaus

KUVIO 10. AV-ALAN KOULUTUSTA TARJOAVAT OPPILAITOKSET (OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2021f; OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2021g; OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2021b; KANSANOPISTOT.FI).

5. AV-ALAN KOULUTUKSEN HAASTEET

Edellisen luvun koulutuslistauksen (Kuvio 10) pohjalta alan koulutustarjonta Suomessa saattaa näyttää kattavalta ja monipuoliselta niin koulutuksen tasojen, suuntautumisvaihtoehtojen kuin maantieteellisen sijainnin suhteen. Keskeisimmät av-alan osaamiseen liittyvät haasteet löytyvät kuitenkin nimenomaan alan koulutuksesta. Seuraavassa tarkastellaan keskeisimpiä näistä haasteita.

KORKEAKOULUTUS

Varsinkin ammattikorkeakoulutasolla koulutuksen rahoitus on romahtanut ja koulutuksia on ajettu alas. Sen johdosta koulutuksen volyymi on liian pieni työnantajien tarpeisiin nähden. Painopiste koulutuksen sisällössä on myös vanhanaikainen, emme tarvitse pelkästään taitelijoita vaan ennen kaikkea asiakastuotteiden valmistajia. Asiakaslähtöistä työtä ja av-alan digitaalista toimintaympäristöä tuntevia opettajia on liian vähän.

Media- ja kulttuurialan koulutusnimikkeiden yhdistämisen myötä medianomi-tutkintonimikkeeseen alle liitettiin useita koulutuksia ja elokuva-alaan viittaava lisänimike poistettiin. Tämä on aiheuttanut muun muassa sen, että

elokuva- ja tv-alaan erikoistuvan medianomikoulutuksen tarjontaa on hankala seurata tilastoissa.

Koska koulutusten volyymia ei tutkintokattojen vuoksi voida nostaa, opetussuunnitelmia on pitänyt generalisoida. Kaikki medianomin erikoistumisopinnot, kuten opiskelijan mahdollisuus erikoistua esim. tuottamiseen, kuvaukseen tai äänityöskentelyyn, on kutakuinkin poistettu opetussuunnitelmista. Nykyisessä rahoitusmallissa elokuva- ja tv-alan medianomikoulutus on pienimmässä rahoitusluokassa eli tutkintokori ykkösessä (ks. Kuvio 5). Av-alan koulutus on kuitenkin kalliimpaa kuin moni muu media- tai kulttuurialan koulutus, koska koulutuksessa tarvittavaa teknistä kalustoa on päivitettävä jatkuvasti. Tätä selvitystä varten haastatellut medianomikouluttajat kertoivat, että koulutusten perustoiminnot vievät kaikki käytössä olevat resurssit. Siksi minimirahoituksen puitteissa on haastavaa järjestää uusia ajankohtaisia koulutuksia, varsinkin jos ne vaativat uutta tekniikkaa.

Haastatellut oppilaitosten edustajat myönsivät, että ammattikorkeakoulutukseen tarvittaisiin jatkossa vielä enemmän mahdollisuuksia sisällyttää tutkintoon esimiestyön ja johtamisen opintokokonaisuuksia. Olisi kuitenkin tärkeää kyetä sitomaan tällaiset opinnot vah-

vemmin työelämän oikeisiin esimerkkeihin. Haastateltavat näkivät koulutuksen haasteena myös sen, että osalla koulutusten suunnittelijoista on edelleen niin sanottua vanhaa, taiteilijuutta korostavaa näkemystä siitä, miten medianomikoulutus tulisi toteuttaa.

Viime vuosina on keskusteltu paljon koulutuksen rahoituksesta ja erityisesti rahoitukseen kohdistuneista leikkauksista. Nopealla aikataululla voimaan tulleet muutokset rahoituksessa sekä niiden vaikutukset opiskelupaikkojen määrään ovat herättäneet huolta. Yhtenä säästötoimena on otettu käyttöön tutkintokatto, joka määrittelee, kuinka monesta valmistuneesta koulu saa valtiolta rahaa (ks. esim. *Aamulehti 2018*).

Aiemmin ammattikorkeakoulut pystyivät järjestämään myös ammattitutkintoon tai erikoisammattitutkintoon johtavaa koulutusta, mutta lakiuudistuksen (2018) myötä vain toisen asteen oppilaitokset saavat järjestää ammatti- ja erikoisammattitutkintoon johtavaa koulutusta. Selvitykseen osallistuneiden ammattikorkeakoulujen edustajien mielestä tämä mahdollisuus pitäisi palauttaa ammattikorkeakouluille, koska se tarjoaisi opiskelijoille mahdollisuuden suunnitella opintoja joustavammin ja suorittaa ne lyhyemmässä ajassa sekä suuremman väylän ammattikorkeakouluopintoihin.

Haastatellut työnantajapuolen edustajat muistuttivat koulutussuuntausten markkinoinnin tärkeydestä. Opiskelijoille on oleellista luoda realistisia mielikuvia siitä, mihin valmistutaan ja mitä työelämä voi pitää sisällään. Monelle saattaa tulla yllätyksenä, että luovan alan työ-

tehtävissä tarvitaan todella monipuolista osaamista ja kokemus täysin muilta aloilta on useinkin eduksi.

AMMATILLINEN KOULUTUS

Media-alan ja erityisesti elokuva- ja tv-alan opiskelumahdollisuuksia selvitetessä kävi ilmi, että tutkinto- ja osaamisalanimikkeet eivät suoraan kerro, mihin tehtäviin tutkinnot voivat valmistaa. Sekä media-alan ammatti- että erikoisammattitutkinnoissa on vain kaksi virallista tutkintonimikettä, joista molemmat koskevat valokuvauksen osaamisalaa: valokuvaaja ja valokuvausmestari. Ammatillisen perustutkinnon tutkintonimikkeistä audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan tutkintonimikkeet ovat mediapalvelujen toteuttaja ja kuvallisen ilmaisun toteuttaja.

Ilmiön taustalla on koulutus uudistus. Ammatillisen koulutuksen reformin myötä tutkintojen määrä väheni yli 50 prosenttia. Tällä haettiin tutkintojen laaja-alaisuutta, joka joissakin tapauksissa saattaa olla opiskelijaa hyödyttävä asia varsinkin, kun suurin osa ammatilliseen koulutukseen hakeutuvista on joko suoraan peruskoulusta tai lukiosta tulleita opiskelijoita, joiden urasuunnitelmat eivät ole välttämättä vielä kirkkaat. Opetusministeriön mukaan ”laaja-alaisuus ja joustavuus tarkoittavat myös sitä, ettei uutta osaamistarvetta varten ole aina tarpeen luoda uutta tutkintoa, vaan uusiin osaamistarpeisiin voidaan vastata pääasiallisesti olemassa olevia tutkintoja uudistamalla. Tutkintojen määrä väheni tutkintouudistuksessa asteittain nykyisestä noin 360 tutkinnosta 164

tutkintoon 1.1.2019 mennessä. Opiskelijalla on nykyistä enemmän valinnan mahdollisuuksia erikoistua tutkinnon sisällä.” (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b, 14.*)

Olemassa oleva media-alan ammatillinen tutkintojärjestelmä toimii hyvänä perustana, joka mahdollistaa joustavat ja yksilölliset opintopolut ja varsin laajan opintojen henkilökohtaistamisen esimerkiksi opiskelijan urasuunnitelmia ajatellen. Haasteena on kuitenkin se, että media-alasta kiinnostuneille on huonosti saatavilla erilaisia esimerkkejä vaihtoehtoisista opiskelu- ja urapoluista. Lähinnä elokuva- ja tv-alaa vastaavan audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan perus- ja ammattitutkinnon perusteissa valinnaisten tutkinnon osien määrä on todella suuri. Audiovisuaalisen viestinnän perustutkintokoulutusta järjestävät koulut painottavat tarjoamiensa koulutuksien sisältöjä ja uramahdollisuuksia monin eri tavoin ja painotukset eroavat oppilaitoksittain todella paljon. Toisissa oppilaitoksissa kuvataan selkeämmin perusopintojen lisäksi tarjolla olevat valinnaiset aineet ja suuntautumisvaihtoehdot ovat fokusoidummat, kun taas toisissa kuvaukset jäävät hyvin geneeriselle tasolle tai jopa viittaukseksi. Perusteista löytyvään laajaan opintovalikkoon. Hakijalle ei välttämättä muodostu selkeää kuvaa siitä, millaisia erikoistumismahdollisuuksia koulutus tarjoaa.

Ammattiopistot voivat räätälöidä paikallisesti tarjottavia tutkinnon valinnaisia osia yhdessä työelämän kanssa, mutta käytännössä tällaisia voi kussakin tutkinnossa olla vain yksi 15 osaamispisteen osa, jonka voi toteuttaa

ilman Opetushallituksen erillistä lupaa. Opetushallitus määrittelee kunkin tutkinnon osalta ne osa-alueet, joihin voidaan syventyä. Ammatillisia tutkintoja on Suomessa yhteensä 164, joten haasteeksi muodostuu valinnaisten osien toimivuudesta vastaaminen, mikäli niitä voisi paikallisesti lisätä enemmän kuin yhden per tutkinto. Räätälöitäviin valinnaisiin opintoihin on haastateltujen ammattiopistojen mukaan ollut erittäin vaikeaa saada mukaan työelämän kumppaneita.

Av-alan opiskelumahdollisuuksia ja koulutusväyliä koskevaa viestintää tulisi selkiyttää ja eri uravaihtoehtoja tehdä näkyvämmäksi. Opetushallituksen ylläpitämä **Opintopolku-portaali** lupaa tarjota kattavasti eri koulutuksien ja opetuksen järjestäjien palveluita. Tietojen ylläpidosta vastaavat kotimaiset oppilaitokset ja korkeakoulut. Palvelusta voi hakea tietoja tutkinnon, ammatin tai yleisen hakusanan perusteella, mutta mikäli elokuva- ja tv-alalle valmistavia tutkintonimikkeitä ei ole tiedossa, lista tarjolla olevista koulutuksista ja varsinkin ammatillisista koulutuksista on erittäin suppea. Usealla elokuva- ja tv-alan ammattinimikkeellä haettaessa ei löydy yhtään hakutulosta.

Ammatillisten oppilaitosten koulutusten markkinoinnissa on myös paljon eroja. Työelämän näkökulmasta tarkasteltuna saatetaan antaa jopa hyvin epärealistinen lupaus työllistymismahdollisuuksista luetteloimalla nimikkeitä, joihin av-alan ammattilaisten näkökulmasta tarvittaisiin vähintään jatkotutkinto sekä useammassa tapauksessa myös alan työkokemusta. Jotkut oppilaitok-

sista markkinoivat kovin yleisellä tasolla esimerkiksi audiovisuaalisen viestinnän osaamisalan opintojen valmistavan radio-ohjelmien, elokuvien ja televisiotuotantojen toteuttajiksi. Toisaalta löytyy myös oppilaitoksia, jotka ovat osanneet kuvailla mahdollisia urapolkuja, ammatteja ja niihin vaadittavaa asennetta paremmin. Ammatilliset perustutkinnot antavat valmiuksia jatkaa opintoja, mutta ne valmistavat harvoin suoraan alan tehtäviin.

Hyvin laaja-alaisesti audiovisuaalisen viestinnän koulutusta lupaavat oppilaitokset voivat tarjota vain rajallisesti ammattitaitoista opetusta. Ammattiopistoissa on media-alan tutkinnoissa panostettu viime aikoina vetovoimaisiin aloihin kuten pelialaan, digitaaliseen sisältötuotantoon ja verkkoviestintään, kun taas elokuva- ja tv-tuotannon koulutusta on supistettu. Tästä syystä opettajien osaamisvajetta av-alalla ja etenkin elokuva- ja tv-puolella on jo nyt nähtävissä. Haastateltujen oppilaitosten mukaan ajantasaisen opetuksen antaminen on tällä hetkellä suuri haaste.

Suurin osa toisen asteen media-alan oppilaitoksista tarjoaa elokuva- ja tv-alalle suuntaavaa koulutusta tällä hetkellä vain perustutkintona. Erikoisammattitutkintoa järjestetään Suomessa selvityksen tekohetkellä media-alan tutkinnon osalta vain painoviestinnän osaamisalalla sekä esitys- ja teatteritekniikan tutkinnossa, mutta ei ollenkaan elokuva- ja tv-alalle tähtäävällä eli audiovisuaalisen viestinnän osaamisalalla. Selvityksessä mukana olleet toisen asteen oppilaitosten edustajat mainitsivat yhdeksi haasteeksi sen, että sekä ammatti-

että erikoisammattitutkintojen rahoitus on suoriteperusteisuuden vuoksi noin kolmanneksen pienempi perustutkinnon rahoitukseen verrattuna.

Koska ammatillisen koulutuksen järjestäjät vastaavat järjestämislupansa puitteissa ammatillisen koulutuksen järjestämisestä toiminta-alueensa mukaisesti, ei samalla alueella voi olla esimerkiksi useita samaa erikoisammattitutkintoa tarjoavaa oppilaitosta. Eri alueiden samaa koulutusta järjestävien oppilaitosten edellytetäänkin tekevän yhteistyötä. Tässä kuitenkin törmätään usein siihen, ettei oppilaitoksilla ole kovin laajaan yhteistyöhön resursseja.

Ammatillisen erikoistumisen ja monipuolisempien työllistymisvaihtoehtojen mahdollistamiseksi oppilaitosten olisi tarjottava laajemmin av-alan eri sektoreille suunnattuja erikoisammattitutkintoja. Erikoisammattitutkinnon perusteista ja valinnaisista osista löytyy hiukan erikoistuneempaan osaamiseen ja jopa esimiestyöhön johtavia opintokokonaisuuksia. Toinen kysymys on sitten se, löytyykö oppilaitoksista riittävän päteviä opettajia opettamaan näitä kokonaisuuksia.

TÄYDENNYSKOULUTUS JA TYÖVOIMAKOULUTUS

Tutkintoon johtavat koulutukset voidaan nähdä pohjana ammattitaidon kehittymiselle, ja työharjoittelu on avaintekijä alalle pääsyyn, mutta alalla tarvitaan myös täydennyskoulutusta. Mahdollisuudet ovat Suomessa kovin pienet, jos haluaa jatkaa opintoja tai erikoistua elokuva- ja tv-alalla. Alaan liittyviä ylempiä ammattikorkeakoulut-

kintoja on hyvin rajallisesti tarjolla ja maisterikoulutuksiin on pienet sisäänottomäärät.

Toimivien täydennyskoulutusmahdollisuuksien rakentaminen edellyttää resursointia entistä tiiviimpään yhteistyöhön sekä yhteistä visiota kotimaisten ja ulkomaisten yritysten, oppilaitosten sekä muiden toimijoiden kesken. Ammattikorkeakoulujen edustajat ovat yhdessä alan toimijoiden kanssa jo tunnistaneet näihin tarpeisiin liittyen osioita, joita voitaisiin tulevaisuudessa tarjota täydennyskoulutuksena. Eräs oppilaitoksen haastatelluista mainitsi, että vaikka yhteistyössä suunnitellut oppilaitosten kesken järjestettävät täydennyskoulutukset ovat tarpeellisia, haasteeksi muodostuu se, ettei oppilaitoksilla ole riittävästi sisäisiä resursseja niiden toteuttamiseen. Täydennyskoulutukset ovat usein kertaluontoisia ja koulutettavien määrä yhdessä koulutuksessa hyvin pieni.

Elokuva- ja tv-alalla on hyödynnetty varsin vähän työvoimakoulutusta sekä oppisopimuskoulutusta. Tähän lienee yhtenä syynä jälleen resurssien puute sekä oppilaitoksissa että työnantajien puolella. Tuloksellinen oppisopimuskoulutus vaatii molemminpuolisen ammattitaitoisen ohjauksen lisäksi opintojen tiivistä ja päivittyvää suunnittelua suhteessa työelämän vaihtuviin tilanteisiin.

OPPILAITOSTEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Ammattikorkeakoulujen ja ammattiopistojen välillä on mahdollista tehdä koulutuksien osalta yhteistyötä, tarjota mm. opettajia koulutusasteiden kesken sekä järjestää erilaista valmentavaa koulutusta. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyövelvoitetta säätää laki ammatillisesta koulutuksesta, joka velvoittaa ammatillisen koulutuksen järjestäjät tekemään yhteistyötä alueen työ- ja elinkeinoelämän ja muiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien sekä korkeakoulujen ja lukiokoulutuksen järjestäjien kanssa. Myös ammattikorkeakoululaki velvoittaa ammattikorkeakoulut yhteistyöhön elinkeino- ja muun työelämän edustajien, suomalaisten ja ulkomaisien korkeakoulujen sekä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Yliopistolain mukaan yliopistojen tulee tarjota mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa ja pyrkiä edistämään tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta (ns. yliopistojen kolmas tehtävä). (*Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b, 10–11.*)

Oppilaitoksilla on jo jonkin verran yhteistyötä keskenään, mutta se ei tue riittävästi työelämän tarpeita. Ammattikorkeakoulujen yhteistyöverkoston **Arenen** alla toimii erillinen mediaajaosto. Lisäksi Aalto-yliopiston ja elokuva- ja tv-alan ammattikorkeakoulujen välinen konsortio järjestää mm. erilaisia tapahtumia, kuten vuosittaisen Pitch-tapahtuman (*Suomen elokuvasäätö 2020*). Nykyinen koulutusjärjestelmä mahdollistaa eri tapoja

yhteistyöhön sekä oppilaitosten että oppilaitosten ja työelämän kesken, mutta rahoitusjärjestelmä ei tue yhteistyötä riittävästi. Lainsäädännön tulisi myös mahdollistaa joustavammin erilaisten koulutusten järjestäminen. Jos kokonaisrahoitus olisi paremmalla tasolla, oppilaitoksilla olisi enemmän resursseja muun muassa korkeatasoisten täydennyskoulutusten suunnitteluun ja ulkopuolisen rahoituksen hankintaan.

6. KOTIMAISEN AV-ALAN OSAAMISEN KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Av-alalla työskentelevät vastaavat monipuolisesti erilaisista työtehtävistä, kuten innovointi- ja tuotekehitystoiminnasta, rahoituksen suunnittelusta, prosessien hallinnasta, teknologian hyödyntämisestä, palveluliiketoiminnasta sekä immateriaalioikeuksien hallinnasta ja hyödyntämisestä.

Av-ala tarvitsee sekä olemassa olevan osaamisen vahvistamista että uudenlaista luovaa, tuotannollista ja teknistä osaamista. Kuluttajakäyttäytymisen muutosten myötä sisältöjen katselutavat monipuolistuvat ja uudet alustat vakiintuvat perinteisten medioiden rinnalle. Kansainvälisillä kentillä tuotantoyhtiöiden ja tuotantomaiden välinen kilpailu käydään jatkossa ennen kaikkea huippuammattilaisilla. Turvataksemme kotimaisen kilpailukyvyyn kansainvälisillä markkinoilla kaikkien av-alan toimijoiden tulisi tutkia kriittisesti nykyisiä rakenteita sekä tunnistaa ja tunnustaa rehellisesti ne pullonkaulat, jotka tällä hetkellä ovat kasvun esteenä. Selvitykseen tehdyistä haastatteluista ja keskusteluista on pyritty keräämään mahdollisimman kattavasti ajantasaista tietoa elokuva-, tv- ja mainoselokuvat tuotantoalan osaamisen ja koulutuksen haasteisiin liittyen. Tässä kappaleessa esitellään ehdotuksia mahdollisiksi toimenpiteiksi.

6.1. AV-ALAN YHTEISTYÖ

Yhteistyötä on tähän asti tehty av-alalla hyvin paikallisesti ja kehittämistyötä usein vain välittömiin yksittäisiin tarpeisiin. Työ ei ole ollut turhaa, mutta nyt tulisi kehittää malli laajempaan ja ennakoivampaan yhteistyöhön, jotta varmistetaan alan kasvupotentiaali korkeatasoisella osaamisella.

Selvityksen haastateltavat totesivat tarpeelliseksi perustaa pysyvä, koordinoitu yhteistyöverkosto ammattioppilaitosten ja korkeakoulujen, muiden mahdollisten alan täydennys- ja aikuiskoulutusta tarjoavien tahojen sekä työelämän edustajien välille. Verkoston toiminnan tulee perustua yhdessä luotuun ymmärrykseen ja näkemykseen siitä, miten kotimaista av-alaa ja sen osaamista tulisi kehittää. Verkoston tulisi koostua mahdollisimman monipuolisesti koko toimintaympäristön ammattilaisyrittäjistä ja -toimijoista. Verkostoa koordinoimaan tulisi asettaa erillinen taho/toimielin, jolla on riittävästi av-alan tuntemusta ja mahdollisuus ketterään toimintaan. Verkoston päätehtävät tulisi määritellä yhteistyössä koko alan kanssa ja asettaa tavoitteet realistisiksi sekä toteutuskelpoisiksi, unohtamatta innovoivaa ja eteen-

päin katsovaa ajattelua. Verkoston päätehtävänä olisi erityisesti elokuva- ja tv-alan koulutuksen kehittäminen, alan osaamistarpeiden ja -puutteiden tunnistaminen sekä koulutusten sisältö- ja määräännakointi. Lisäksi tulisi mm. varmistaa olemassa olevan osaamisen kehittyminen (jatkuva oppiminen), tuottaa alan koulutukseen ja työllistymiseen liittyvää dataa, kehittää tapoja poikialaiseen- ja tieteelliseen yhteistyöhön sekä kehittää opintopolkuja.

Kotimaisille av-alan toimijoille on ollut tunnusomaisia toimia melko erillään toisistaan, eikä yhteisen vision muodostamista ole ehkä nähty riittävän hyödyllisenä alaa kehittäväksi toimenä. Alalle on kuitenkin tyypillistä, että työvoima ja sen osaaminen on suurimmaksi osaksi yhteistä pääomaa. Koulutuksen ja työelämän valtakunnallinen yhteistyö tulisi ensisijaisesti laittaa kuntoon, mutta lisäksi olisi pohdittava myös muita mahdollisia yhteistyötapoja ja -tarpeita. Yhteistyön avulla olisi mahdollista nostaa koko av-alan ja erityisesti elokuva- ja tv-alan statusta, varmistaa alan kestävä kehitys sekä koti- että ulkomaisilla markkinoilla, edistää koti- ja ulkomaiseen toimintaympäristöön liittyvän ajantasaisen tiedon välitystä, kehittää työ- ja rekrytointikulttuuria, edistää monimuotoisuuteen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä asioita, kehittää tuotantojen ekologisuutta, tarjota verkostoitumismahdollisuuksia opiskelijoille ja ammattilaisille sekä jakaa onnistuneita toimintamalleja.

Kansallisen osaamisen kehittämiseen perustettuja organisaatioita on olemassa mm. Irlannissa ja Isos-

sa-Britanniassa (ks. Liite 2). Ruotsissa on parhaillaan käynnissä projekti, jonka tavoitteena on luoda ”Film och TV-branschens yrkesnämnd” eli pysyvä ”osaamisenkehittämiskeskus”, jonka pääasiallinen tehtävä on kehittää ruotsalaista elokuva- ja tv-alan osaamista sekä välittää tietoa alan koulutuksista.

Tämän kaltaisen osaamisenkehittämiskeskuksen yhteyteen olisi luontevaa yhdistää erilaisia toimintoja, kuten tarjota ajantasaista tietoa alan toimintaympäristöstä ja toimijoista, käynnissä olevista tuotannoista ja harjoittelupaikoista, koota alan koulutukset ja tutkinnot yhteen paikkaan, kehittää lisäkoulutuksia, listata ulkomaisia koulutusmahdollisuuksia, mallintaa erilaisia opinto- ja urapolkuja (ensisijaisesti tarvelähtöisesti) sekä tarjota av-alan eri sektoreiden osaamiseen ja ammatteihin liittyvää tietoa. Peacefulfishin ja DMF Business Designin toteuttamassa Finnish Audiovisual Industry Roadmap -selvityksessä (*Business Finland 2021, 57*) ehdotetaan valtakunnallisen ”one-stop customer service pointin” eli nk. online- markkinapaikan ja datapankin perustamista ulkomaisten tuotantojen houkuttelemiseksi. Osaamisenkehittämiskeskus voisi toimia yhteistyössä tällaisen markkinapaikan kanssa, joko suoraan sen yhteydessä tai erillisenä digitaalisena palveluna.

6.2. AV-ALAN KOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

Av-alan koulutus on Suomessa hyvin sirpaloitunutta: moni oppilaitos tarjoaa alaan liittyvää koulutusta, mutta niiden toiminta on usein hyvin paikallisesti määriteltyä.

Jotta kansallinen osaamisen taso ja määrä lisääntyisi, vaatisi se ensin yhteistä näkemystä alan koulutuksen kehittämistarpeista. Nykyinen lainsäädäntö antaa mahdollisuuksia erilaisiin koulutusmuotoihin ja oppilaitosten väliseen yhteistyöhön, mutta nopeasti muuttuva ala tarvitsisi joustavuutta sekä monipuolisempia rahoitusmuotoja eri tasoisten koulutusten järjestämiseen.

Haastateltavien mukaan osaamispulaan tulisi vastata lisäämällä koulutuksen volyymia, jotta tilannetta saataisiin nopeasti korjattua. Ammattikorkeakouluissa suurin osa nykyisistä resursseista kuluu elokuva- ja televisioalan medianomikoulutuksen perustoimintojen pyörittämiseen, jolloin koulutusten kehittämiseen ja yhteistyöhön ei jää riittävästi mahdollisuuksia. Ammattikorkeakoulut toivoisivat lisää aloituspaikkoja, jotta voisivat vastata nopeammin alan kysyntään. Ammattiopistojen tarjonnan osalta määrällistä volyymia ei kuitenkaan kannata lisätä ennen kuin nykyistä koulutustarjontaa on tutkittu lähemmin työnantajien edustajien kanssa. Ammattikoulutuksen kehittämiseksi täytyy luoda yhteinen suunnitelma. Työelämän ja oppilaitosten välinen kommunikaatio on ollut tähän asti olematonta. Jotta alan osaamistarpeisiin kyetään vastaamaan, oppilaitokset tarvitsevat apua opetussuunnitelmien kehittämiseen ja suuntautumisien sekä erikoistumisien tarvelähtöiseen valintaan. Lisäksi av-alan ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten välisiä väyläopintomahdollisuuksia tulisi kehittää sekä pohtia myös poikkitieteellisiä vaihtoehtoja opinto- polkuihin.

Ala tarvitsee akuuteimmin osaajia työnjohdollisiin ja erikoistuneisiin tehtäviin. Johtamistehtäviin on kuitenkin haastavaa tarjota pelkästään oppilaitoksissa riittävän monipuolista koulutusta, sillä koulutus tarvitsee tuekseen työelämän oikeita esimerkkejä. Av-alan johtamistaitojen opiskelumahdollisuuksia tulisi kuitenkin sisällyttää enemmän niin tutkintotavoitteiseen koulutukseen kuin jatko- ja täydennyskoulutukseenkin. Eräs haastelluista mainitsi, että koko ala tarvitsisi täydennyskoulutusta luovien ihmisten johtamiseen. Av-alan yritysten HR-toiminta on vaativaa, koska yritykset työllistävät enimmäkseen pätkätyöntekijöitä. Kaikkiin haasteisiin ei ehditä tarttua, ja siten henkilöstönhallintaan liittyvät tehtävät jäävät enimmäkseen tuotantojen sisäisen henkilöstön hoidettaviksi.

Av-alan lisäkoulutus on ollut tähän asti hyvin piste-mäistä tietyn alueen tai tuotannon tarpeisiin rakennettua lyhytaikaista koulutusta. Oleellisinta olisi kyetä muodostamaan yhteinen näkemys siitä, miten av-alan työvoimapulaan ja osaamisen voitaisiin vastata suunnitelmallisemmin valtakunnallisesti. Akuuttiin osaamispulaan vastataan sekä non-scripted että scripted -tuotantojen osalta nopeimmin täydennys- ja erikoistumiskoulutuksilla. Haastateltavien mukaan akuuttiin osaamispulaan parhaiten vastaavaa valtakunnallista täydennyskoulutusta tulisi kehittää oppilaitos-työelämä-yhteistyön avulla. Koulutusten volyymi tulisi suunnitella riittävän suureksi. Lisäksi rahoituksen tulisi mahdollistaa koulutusten toteuttaminen useamman oppilaitoksen voimin

yhdessä alan koti- ja ulkomaisten huippuammattilaisten (myös mm. levitys, tilaaja) sekä alan ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa (johtaminen, liiketoiminta, talous, rahoitus, juridiikka, jne.). Koulutukset tulisi järjestää työelämälähtöisesti siten, että niissä hyödynnetään oikeita esimerkkejä. Suunnitelmallisen ja pitkäjänteisen täydennyskoulutuksen lisäksi eri toimenkuvissa toimiville tarvittaisiin nopeita, kohdennettuja ja tarkasti suunniteltuja lisäkoulutuksia.

Yksi mahdollinen toteutustapa lisäkoulutuksille voisi olla oppilaitoksien ja työnantajien yhteistyössä räätälöimä erikoistumiskoulutus, johon on mahdollista saada rahoitusta myös valtiolta. Korkeakouluilla on myös mahdollisuus koostaa tutkintojen osista työelämän tarpeiden mukaisia yhtenäisiä koulutuskokonaisuuksia, joita ne voivat tarjota maksullisina yrityksille. Erikoistumiskoulutuksista Opetus- ja kulttuuriministeriö voi rahoittaa osan ja joko opiskelija itse tai työnantaja osan (kustannus n. 2000 euroa/opiskelija). Koulutuksissa käytetään pääsääntöisesti ulkopuolisia luennoitsijoita. Opintojen kesto oman työn ohella suoritettuna on noin 1–1,5 vuotta (30 osp). Tällaisia koulutuksia ei ole vielä järjestetty elokuva- ja tv-alalle.

Av-alan kaikilla koulutustasoilla toimii tällä hetkellä opettajia, jolla ei ole minkäänlaista tai ainakaan tuoretta kokemusta alalla työskentelystä. Koulutuksen kehittämisessä tulee ottaa huomioon myös opettajien ammattitaidon kehittäminen sekä uusien opettajien kouluttaminen.

Kehityskohteena voisi olla myös muiden alojen, ja erityisesti sukulaisalojen, osaajien kouluttaminen elokuva-,

tv- ja mainoselokuvatuotantoihin. Tällaisia sukulaisaloja ovat mm. musiikkiteollisuus (yhtenä esimerkkinä mainittiin muusikoiden keikkajärjestelijät) sekä kulttuuri- ja tapahtumatuotannot.

Elokuva- ja tv-alan ammatit koostuvat usein osaamisyhdistelmistä. On paljon sellaista osaamista (mm. sopimusjuridiikka, liiketalous, taloushallinto, esimiesosaaminen), jota jokainen voi itsenäisesti opiskella ilman, että koulutuksen tarvitsee olla juuri av-alalla työskenteleville räätälöity. Haastatelluista osa toivoi lisää poikkitieteellistä ajattelua. Tuotantotalouden asiantuntijat voisivat perehtyä elokuva- ja tv-tuotannon valmistusprosesseihin, jolloin eri prosessien ja työkalujen kehittämistä voitaisiin tutkia yhdessä. Yhdessä haastattelussa nousi esiin johtamiseen ja työn tulevaisuuteen liittyvien opintokokonaisuuksien ja -projektien niveltäminen av-alan työelämäesimerkkeihin. Ammattikorkeakoulun palvelumuotoilun opinnoista löytyy myös av-alalle sovellettavissa olevia opintoaiheita kuten vaikuttavuus, kestävä tuotanto, verkostoituminen, tulevaisuuden ennakointi, monimuotoisuus, yhteisöjen kehittäminen, talous ja rahoitus, strateginen viestintä ja markkinointi, innovaatio- ja suunnitteluosaaminen, liiketoiminnan perusteet, tuottajan viestintätaidot.

Ammatillinen työvoimakoulutus, jonka tavoitteena on suorittaa perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinto tai tutkinnon osia, suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä TE-toimistojen ja yritysten kesken. Niiden osalta koulutettavien tulee olla pääsääntöisesti työttömiä tai työttö-

mysuhan alla olevia ihmisiä. Tällaiset assistenttitason tehtäviin tähtäävät koulutusmuodot ovat erinomaisia esimerkiksi alan vaihtajille tai nuorille aikuisille, jotka eivät vielä ole löytäneet sopivaa ammattia itselleen. Näissä koulutuksissa tulisi kuitenkin koulutuksen loputtua huolehtia opiskelijoiden jatko-ohjauksesta ja -oppimisesta esimerkiksi järjestämällä erillisiä mentorointiohjelmia yhdessä alan ammattilaisten kanssa.

Yksi mahdollinen työvoimakoulutusmuoto on yhteishankintakoulutus eli RekryKoulutus, joka on yrityksen/yritysten yhdessä ELY-keskuksen kanssa suunnittelema, työelämälähtöinen lisä- tai täydennyskoulutus tai ammatinvaihtoa tukeva koulutus, joka ei tähtää tutkintoon. Koulutuksen hyväksytysti suorittaneet työllistyvät yritykseen/yrityksiin. Yritysten maksuosuus tällaisessa työvoimakoulutuksessa on 30 prosenttia kustannuksista. Tässäkin tapauksessa tulisi tosin varmistaa, että tarjolla olevat koulutukset vastaavat työelämän tarpeita ja työnantajien on todella mahdollista työllistää kyseiset koulutettavat.

Oppisopimuskoulutus on vähän käytetty koulutusmuoto elokuva- ja tv-alalla. Syitä tähän olisi hyvä tutkia lisää ja pohtia miten sitä voisi paremmin hyödyntää.

Koulutuksella kyetään kuitenkin tarjoamaan vain rajalliset valmiudet alalla työskentelyyn. Olisi tärkeää pohtia myös sitä, miten tieto karttuu osaamiseksi sekä miten opiskelijaharjoittelijoiden ja vastavalmistuneiden työssäoppimista voitaisiin ohjata paremmin. Työssäoppiminen jää tällä hetkellä lähinnä yksittäisten tuotanto-

jen vastuulle, joissa esimiestason henkilöstö on usein freelancer-työsuhteessa. Koska tuotannot ovat enimmäkseen hektisiä, harjoittelijat eivät saa riittävästi ohjausta, eikä heille jää aikaa tai mahdollisuutta reflektoida kokemaansa ja oppimaansa. Moni alan osaaja on välittänyt uransa aikana osaamistaan eteenpäin ja toiminut ikään kuin mentorina vasta-alkajille. Tästä oppilas-kisälli -yhteistyöstä on hyötyä opetettavan lisäksi myös opettajalle, koska yhteistyö on johtanut monivuotisiin työkumppanuuksiin. Nykyisissä kiivastahtisissa tuotannoissa tällaiselle mentoroinnille jää kuitenkin usein liian vähän aikaa. Tuotantojen aikana tehtävän mentoroinnin tapoja ja rahoitusmahdollisuuksia tulisikin kehittää ja tukea, koska työn oppii lopulta vain tekemällä.

6.3. OSAAMISEN TUNNISTAMINEN

Osaamisvaatimukset ovat kansainvälisten tuotantojen myötä päivittyneet ja lisääntyneet. Ammattipätevyydelle ei ole tähän mennessä Suomessa tarvittu erillistä, tarkempaa määrittelyä kuin koulutuksen ja/tai kokemuksen myötä osoitettu kelpoisuus. Av-alan toimijoiden tulisi yhteisesti määrittellä millaisia taitoja, valmiuksia ja kompetenssia kussakin työtehtävässä vaaditaan. Sisältöjen kasvaneen kysynnän myötä töitä on tarjolla enemmän kuin niihin löytyy tekijöitä. Tämä on aiheuttanut myös sen, että alalla työskentelevät nousevat nopeasti assistenttitason tehtävistä vastuullisempiin tehtäviin. Osaamista määrittelevät tehdyt työt, mutta ne eivät välttämättä enää kerro riittävästi ihmisten pätevydes-

tä kyseisessä työtehtävässä. Haastateltavat mainitsivat alan ilmiönä etenkin junioritekijöiden kohdalla sen, että kotimaassa pienemmän kokoluokan tuotannossa saavutettua ammattinimikettä alempia tehtäviä ei suostuta tekemään suuremmissa kotimaisissa tai kansainvälisissä tuotannoissa. Elokuva- ja tv-alan työehtosopimus (mm. *Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme 2021*) määrittelee elokuva- ja tv-tuotantoryhmän palkkaluokat työn vastuullisuuden eikä nimikkeiden kautta. Tämä puolestaan on johtanut siihen, että kukin työntekijä tai vaihtoehtoisesti työnantaja voi määritellä vapaasti oman näkemyksensä työn vastuullisuuden määrästä. Yhtenä osaamista määrittävänä tekijänä on uran kesto ja karttunut kokemus alalta. Nämä toimivatkin monissa tapauksissa hyvänä indikaattorina osaamisen tasosta, mutta eivät aina anna tarpeeksi selkeää kuvaa henkilön osaamisesta varsinkaan nyt, kun monelle on suhteellisen nopeasti kertynyt ansioluetteloon merkittävä määrä erilaisia tuotantoja.

Alan tulisi siis muodostaa yhteinen näkemys ja ymmärrys siitä, millaiset osaamisvaatimukset kussakin ammatissa tulisi olla. Mitä eri ammattinimikkeet pitävät sisällään erilaisissa ja erikokoisissa tuotannoissa? Miten ne vertautuvat kansainvälisiin ammattinimikkeisiin? Eri ammattien osaamisvaatimukset tulee päivittää sekä sisällyttää opintosuunnitelmiin ja tutkintoperusteisiin. Osaamisen määrittelyn tulee ulottua vasta-alkajista alalla jo pidempään työskennelleihin sekä alaa kouluttaviin

tahoihin. Siten myös alan koulutuksen kehittämisen osat alueet voitaisiin tunnistaa paremmin.

Lisäksi kotimaisten ammattinimikkeiden ajantasaisuus tulisi tarkistaa. Eräs haastatelluista mainitsi, että lavastajan ja järjestäjän nimikkeet tulisi poistaa kokonaan kotimaisista elokuva- ja tv-tuotannoista. Aikaisemmin nämä nimikkeet ovat kuvanneet työtehtäviä riittävän tarkasti varsinkin pienemmissä kotimaisissa tuotannoissa. Kyseisten roolien alle kytkeytyy kuitenkin jo monenlaista osaamista, eivätkä ne enää kerro tarpeeksi selkeästi työn sisällöstä, vastuista ja asemasta työryhmässä.

Alalle kouluttautuvien tulee saada selkeä käsitys väylistä eri ammatteihin sekä siitä, millaista osaamista kussakin tehtävässä vaaditaan, millaisia asemia ja vastuita tuotannoissa on ja miten työryhmän eri osastojen tehtävät linkittyvät toisiinsa. Osaamisvaatimusten määrittely ja ryhmätoimintojen tarkempi esittely lisää myös ymmärrystä kunkin tehtävän tärkeydestä ja arvostusta eri toimenkuvia kohtaan sekä parhaimmillaan estää väärin asenteiden muodostumista alalle tultaessa.

LYHYEN AIKAVÄLIN KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- oppilaitosten ja työelämän edustajien välinen yhteistyöverkosto, joka keskustelee tavoitteista ja työnjaosta akuutissa tilanteessa
- ammattinimikkeiden ja niiden osaamissisältöjen listaaminen ja kuvaaminen
- nopeita, kohdennettuja alan tarpeisiin räätälöityjä koulutuksia (esim. erikoistumiskoulutus)
- suuremman volyymin tarvelähtöistä täydennyskoulutusta valtakunnallisena yhteistyönä
- työvoimakoulutusten kehittäminen ja toteuttaminen

PITKÄN AIKAVÄLIN KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- av-alan osaamisenkehittämiskeskuksen perustaminen ja koordinaattoritoimijan nimeäminen
- yleisesti av-alan koulutuksen kehittäminen (mm. ammattitutkintojen sisältöjen selkiyttäminen)
- mentorointiohjelmien kehittäminen ja tukeminen
- oppisopimuskoulutuksen kehittäminen

LÄHTEET

Aamulehti (2018) Uusi korkeakoulujen rahoitusmalli julki – tutkintojen suorittamisella yhä suurempi painoarvo, lisärahaa aikuisopiskeluun, 24.10.2018.

Audiovisual Producers Finland – APFI ry (2019) Suomi tuotantopalvelumaana -selvityksen raportti. Audiovisual Producers Finland – APFI ry:n toimeksiannosta toteuttanut Medialogi Oy.

Business Finland (2021) Finnish Audiovisual Industry Roadmap. Business Finlandin/Creative Business Finlandin toimeksiannosta toteuttanut peacefulfish UG ja DMF Business Design (Digital Media Finland).

ELY-keskus (2021) **Yhteishankintakoulutus** (linkki tarkastettu 22.5.2021)

Grundström, Heidi; Cañas Bajo, Jose Juan & Matila, Ilkka (2020) Catching up with our Nordic peers: The rising demand for Finnish drama series and its impact on local film and TV production companies. *Journal of Scandinavian Cinema* 10:2, 101–119.

Helsingin Sanomat (2000) **Ylen ammattikoulutus siirtyy osaksi Tuusulaan**, 23.11.2000.

Helsingin Sanomat (2021a) **Moniosaajien nousu**, 16.3.2021.

Helsingin Sanomat (2021b) **Suomessa koulutetaan nyt pikavauhtia elokuva-alan tekijöitä** – ”Olemme pulassa, jos Suomen tulee kuvattavaksi Bond tai Mission Impossible”, 5.2.2021.

Keinonen, Heidi (2018) Televisioformaatti ja kulttuurinen neuvottelu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2018) **Luovuutta, dynamiikkaa ja toimintamahdollisuuksia: ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitusmalleiksi vuodesta 2021 alkaen**. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:35. (linkki tarkastettu 10.4.2021).

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019a) **Korkeakouluille uusi rahoitusmalli**. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 17.1.2019. (linkki tarkastettu 10.4.2021).

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019b) **Katse korkealle ja horisontti laajaksi - Näkökulmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöhön.** Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:26. (linkki tarkastettu 17.4. 2021).

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021a) **Opetus- ja kulttuuriministeriö: Korkeakoulutus.** (linkki tarkastettu 23.5.2021).

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021b) **Ammatillisen koulutuksen hallinto ja rahoitus.** (linkki tarkastettu 23.5.2021).

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021c) **Opetus- ja kulttuuriministeriö: Vapaa sivistystyö.** (linkki tarkastettu 23.5.2021).

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021d) **Opetus- ja kulttuuriministeriö: Korkeakoulujen ja tiedelaitosten ohjaus, rahoitus ja sopimukset.** (linkki tarkastettu 23.5.2021).

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021e) **Ammatillisen koulutuksen rahoituksen uudistus.** (linkki tarkastettu 23.5.2021).

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021f) **Yliopistot Suomessa.** (linkki tarkastettu 23.5.2021)

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021g) **Ammattikorkeakoulut Suomessa.** (23.5.2021)

Opetushallitus (2021a) **Työelämätoimikunnat.** (linkki tarkastettu 22.5.2021).

Opetushallitus (2021b) **Tutkintojen perusteet.** (linkki tarkastettu 23.5.2021).

Opetushallitus (2021c) **Työelämässä oppiminen.** (linkki tarkastettu 23.5.2021).

PAVA (2019) **Elokuva-alan koulutus alkaa Oulussa.** (julkaistu 29.9.2019).

Suomen elokuvasäätiö (2020) **Elokuvakoulujen PITCH-tapahtumassa jaettiin raha- ja resurssipalkintoja tulevaisuuden tekijöille.** (julkaistu 2.10.2020).

Työ- ja elinkeinoministeriö (2014) Kuva median murroksesta – Mitä käy kasvulle ja työpaikoille? Toteuttanut Digital Media Finland Oy/Timo Argillander, Virpi Matikainen ja Jari Muikku /Digital. Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja 25/2014.

Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme (2021) **Työehtosopimukset.** (linkki tarkastettu 23.4.2021)

TE-palvelut (2021a) **Työvoimakoulutus.** (linkki tarkastettu 17.4.2021).

TE-palvelut (2021b) **RekryKoulutus.** (linkki tarkastettu 22.5.2021).

TE-palvelut (2021c) **Lyhytkestoinen opiskelu työttömyysetuudella.** (linkki tarkastettu 23.5.2021).

LIITE 1. HAASTATTELUIHIN JA PYÖREÄN PÖYDÄN KESKUSTELUIHIN OSALLISTUNEET HENKILÖT

Aaltonen, Marko	rehtori	Stadin ammattiopisto
Bardy, Aleksi	toimitusjohtaja, tuottaja	Helsinki-filmi Oy
Enäsuo, Johanna	tuottaja	MRP Matila Röhr Productions Oy
Forsskähl, Mona	rehtori	Arcada Yrkeshögskolan
Haavisto, Miia	työelämäprofessori, tuottaja	Aalto-yliopisto ja Tekele Productions Oy
Hatakka, Markus	lehtori, media-ala	Taideakatemia/Turun ammattikorkeakoulu
Hukka, Anu	Head of Production, scripted	Warner Bros. international Television Production Oy
Hyytiä, Teea	toimitusjohtaja	Zodiak Finland Oy
Konkola, Riitta	rehtori-toimitusjohtaja	Metropolia
Kujala, Tapio	rehtori-toimitusjohtaja	Tampereen ammattikorkeakoulu
Kullas, Riina	toimitusjohtaja	Moskito Television Oy
Laurio, Nina	tuottaja	Dinonyos Films Oy
Lehtinen, Miia	vastaava tuottaja, non-scripted	Yellow Film&TV Oy
Leinonen, Anna	rehtori	Keuda
Liisa Eskola, Seija	Head of Scripted	Warner Bros. international Television Production Oy
Louhelainen, Jupe	tuottaja	Film Service Finland Oy
Mäenpää, Kari	toimialarehtori	Omnia

Mäkelä, Laura	kulttuuriasiainneuvos	Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto (KUPO), Tekijänoikeuden ja audiovisuaalisen kulttuurin vastuualue, Opetus- ja kulttuuriministeriö
Mäkelä, Leena	osaamispäällikkö, media,musiikki ja taide	Tampereen ammattikorkeakoulu
Malka, Max	Head of Scripted	EndemolShine Finland Oy
Munkberg, Heidi	Head of Entertainment	ITV Studios Finland
Nordström, Fred	Head of Degree at Media Culture	Arcada Yrkeshögskolan
Nyholm, Kenneth	Head of Creative Business Finland	Business Finland
Pasonen, Jaana	COO,Head of Entertainment	Rabbit Films Oy
Pulliainen, Harri	opettaja, media-ala ja kuvallinen ilmaisu	Omnia
Raunio, Samuel	koulutus- ja tutkimuspäällikkö, media-ala	Taideakatemia/Turun ammattikorkeakoulu
Ruohotie, Helena	tuotannon lehtori	Tampereen ammattikorkeakoulu
Salokoski, Suvi	Head of Non-Scripted	Warner Bros. international Television Production Oy
Seppälä, Mika	yliopettaja, valokuvaus	Metropolia
Sillanpää, Auli	osaamisaluepäällikkö	Metropolia
Sirén, Jenni	Head of Branded Content	Rabbit Films Oy
Sumkin, Tuula	opetusneuvos	Opetushallitus
Taatila, Vesa	rehtori-toimitusjohtaja	Turun ammattikorkeakoulu
Tarjanne, Petra	neuvotteleva virkamies, Innovaatiot ja yritysrahoitus, Osaaminen, innovaatiot ja uudistuminen -ryhmä	Työ- ja elinkeinoministeriö
Tulonen, Arja	lehtori, media-ala	Taideakatemia/Turun ammattikorkeakoulu
Tuovio, Hanna	MD, Executive Producer	Grillifilms Oy
Wessman, Anni	kansainvälisten asioiden päällikkö	Audiovisual Producers Finland – APFI ry

LIITE 2. ULKOMAISIA MALLEJA

SCREEN SKILLS – IRELAND

Screen Skills Ireland on Fís Éireann/Screen Irelandin ohessa toimiva kehitysyksikkö, joka perustettiin vuonna 1995. Sen tehtävänä on mm. tukea ja edistää eri alustoille tuotettavien av-sisältöjen monipuolista tuotannollista, taiteellista ja teknistä osaamista sekä edistää luovaa yhteistyötä Irlannissa. Screen Skills Ireland tarjoaa yhdessä koti- ja ulkomaisten alan huippuammattilaisten kanssa jatko- ja täydennyskoulutusta sekä vahvistaa av-alan ammattilaisten urakehitystä. Se tukee ja suunnittelee erilaisia kansallisia osaamisen kehittämisaloitteita, jotka on suunnattu laaja-alaisesti av-alan ammattilaisille (mm. elokuva, tv, animaatio, peli, VFX) tuoreista tulokkaista yritysjohtajiin. Se tukee eri muodoissa toteutettavaa lisäkoulutusta, joka on räätälöity sekä yksilöiden että yhteisöjen tarpeisiin, ja tähtää mm. liiketaloudellisen, taiteellisen ja tuotannollisen osaamisen kehittämiseen. Screen Skills Ireland tarjoaa myös lisäkoulutusta- ja ohjausta työssä oppimiseen, työharjoitteluun, oppisopimuskoulutukseen, uusien tulokkaiden ohjelmiin sekä erilaisiin mentorointitapoihin. Screen Skills Irelandin rahoitus koostuu Fís Éireann/Screen Irelandin lisäksi monesta eri lähteestä mm. tulo- ja EU-rahoituksesta. (<https://www.screenskillsireland.ie/who-we-are/>)

Fís Éireann/Screen Ireland on valtionrahoitteinen irlantilaisen elokuva-, televisio- ja animaatioteollisuuden kehitysvirasto. Sen tehtävänä on mm. tukea ja edistää irlantilaista elokuva-, televisio- ja animaatioalaa vaalien taiteellista näkemystä ja monipuolista kotimaista taiteellista ja tuotannollista tekijäkenttää sekä houkutella ulkomaisia elokuvantekijöitä ja investointeja maahan. (<https://www.screenireland.ie/about>)

Vuonna 2017 konsultointiyritys Crowe Horwath (nyk. Crowe Global) teki raportin Irlannin av-alan osaamisen kehittämistä. Sitä edelsi voimakas kansallisen av-teollisuuden kasvu niin koti- kuin ulkomailla. Raportti käsittelee mm. osaamisen ja lisäkoulutusmahdollisuuksien kehittämistä, kotimaisen av-teollisuuden muutoksia, työelämän ja oppilaitosten välisiä yhteyksiä sekä silloisia rahoitusmahdollisuuksia. Raportissa todetaan, että av-alan kehittämisen kansallisen strategian puuttuminen vaikeuttaa koulutustarpeiden tarkempaa määrittelyä, ajantasaisen datan puuttuminen vaikeuttaa osaamisen kehittämistä sekä lisäksi oppilaitos-työelämä-yhteyttä tulisi vahvistaa.

(https://www.screenireland.ie/images/uploads/general/AV_Skills_Strategy_Report.pdf)

SCREENSKILLS - UK

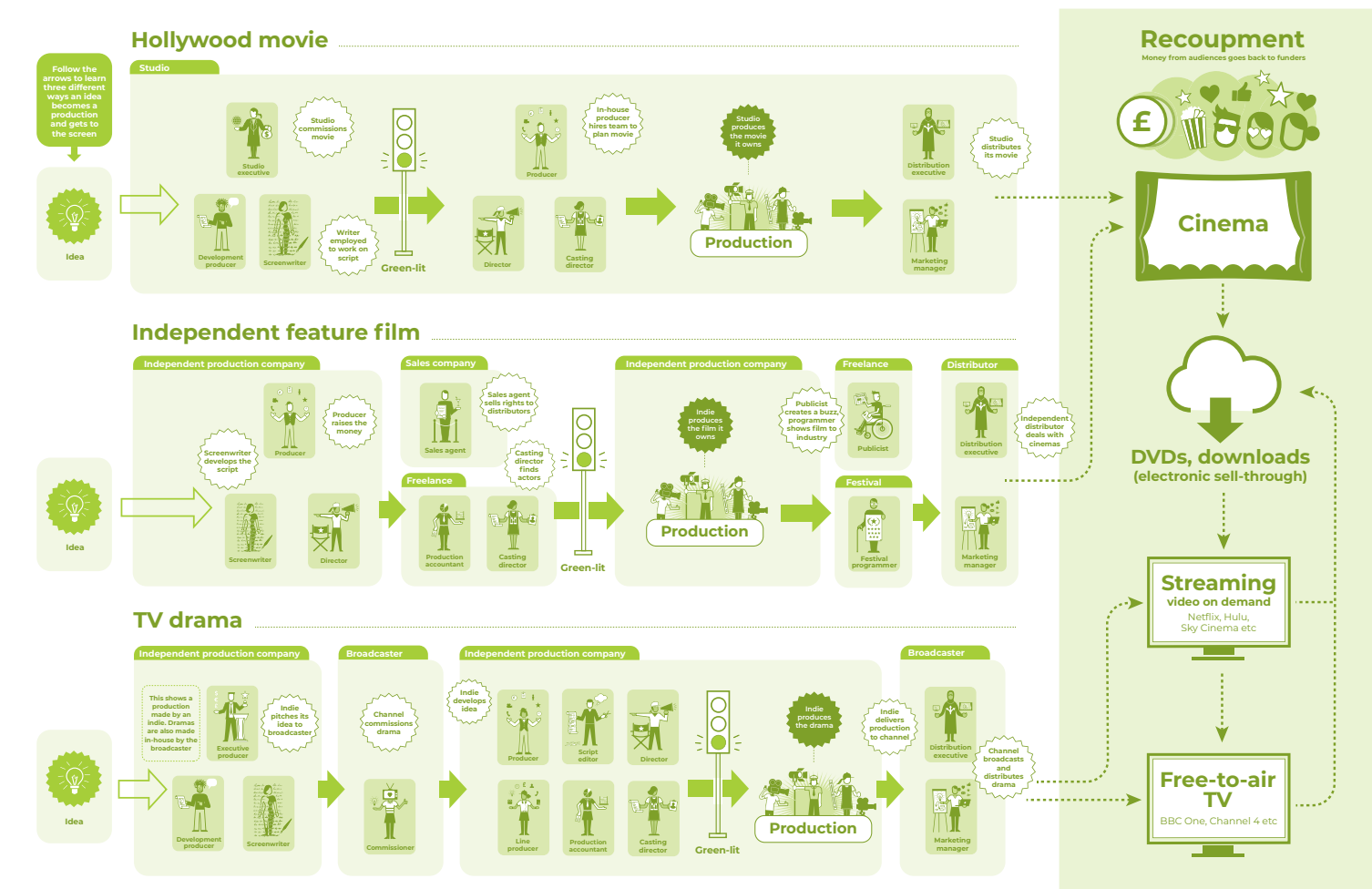
ScreenSkills on yritys­lähtöinen av-alan osaamiseen erikoistunut toimielin. Se kattaa koko Ison-Britannian av-teollisuuden eli mm. elokuvan, television, VFX:n, animaation ja pelialan. Se tukee alan elvyttämistä ja kansainvälistä kasvua valtakunnallisesti ja alueellisesti kehittämällä osaavaa ja kattavaa työvoimaa. Se tarjoaa näkemyksiä, uraneuvontaa sekä muuta tukea alalle pääsyyn ja uralla etenemiseen. ScreenSkills UK:n työ sisältää mm. nykyisten ja tulevien osaamispuutteiden tunnistamista, uramahdollisuuksien tarjoamista, ammattimaisten urapolkujen kartoittamista ja laatumerkintöjä sekä ammattimaisten urapolkujen eri vaiheiden kehityksen tukemista mentoroinnin ja apurahojen muodossa. (<https://www.screenskills.com>)

ScreenSkills pyrkii tukemaan osaamista joka tasolla tarjoamalla erilaisia kehittämisohjelmia uusille tulokkaille sekä uran keskivaiheilla ja johtavassa asemassa oleville alan ammattilaisille. Sen päätehtävinä on mm. tiedon jakaminen ura- ja työmahdollisuuksista sekä -poluista, uusien työssäoppimisen ja mentoroinnin standardien ja mallien luominen, osaamistarpeiden ennakointi, alan koulutukseen ja osaamisen liittyvät laatumerkinnät, erilaisten tukien tarjoaminen alalla toimiville sekä huipputason lisä- ja täydennyskoulutuksen tarjoaminen. (<https://www.screenskills.com>)

ScreenSkillsin toimintatapa on markkinalähtöinen: sen toiminta perustuu alaa koskevaan tietoon ja se pyrkii vastaamaan tehokkaasti alan osaamistarpeisiin. Toiminta perustuu yhteistyökumppanuuksiin valjastaen käyttöönsä alan toimijoita, kuten järjestöjä, organisaatioita, liittoja, tilaajia, tuotantoyhtiötä sekä muita toimijoita (mm. Royal Television Society, BAFTA, the BFI). (<https://www.screenskills.com>)

Toiminnan rahoitus koostuu av-alan toimijoiden avustuksista ja kansallisen rahapelijärjestön (National Lottery) sekä yhteistyöjärjestöjen (kuten Arts Council England) myöntämistä tuista. (<https://www.screenskills.com>)

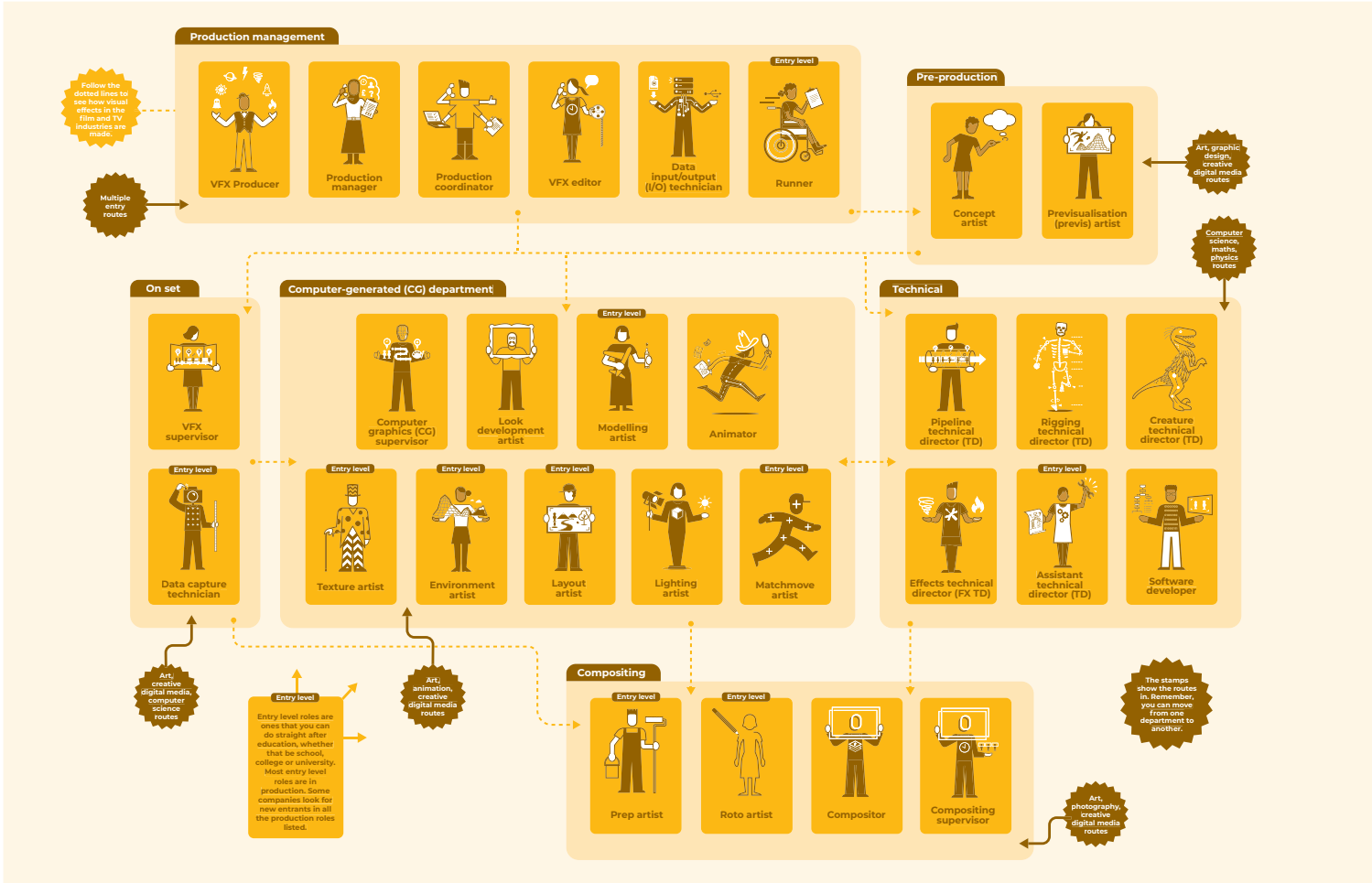
Esimerkkejä ScreenSkillsin tarjoamista urapolkujen kuvauksista av-alan eri sektoreihin ja niiden eri ammatteihin liittyen:

Film and TV drama: idea to screen

Go to ScreenSkills for more details: www.screenskills.com/careers-in-film

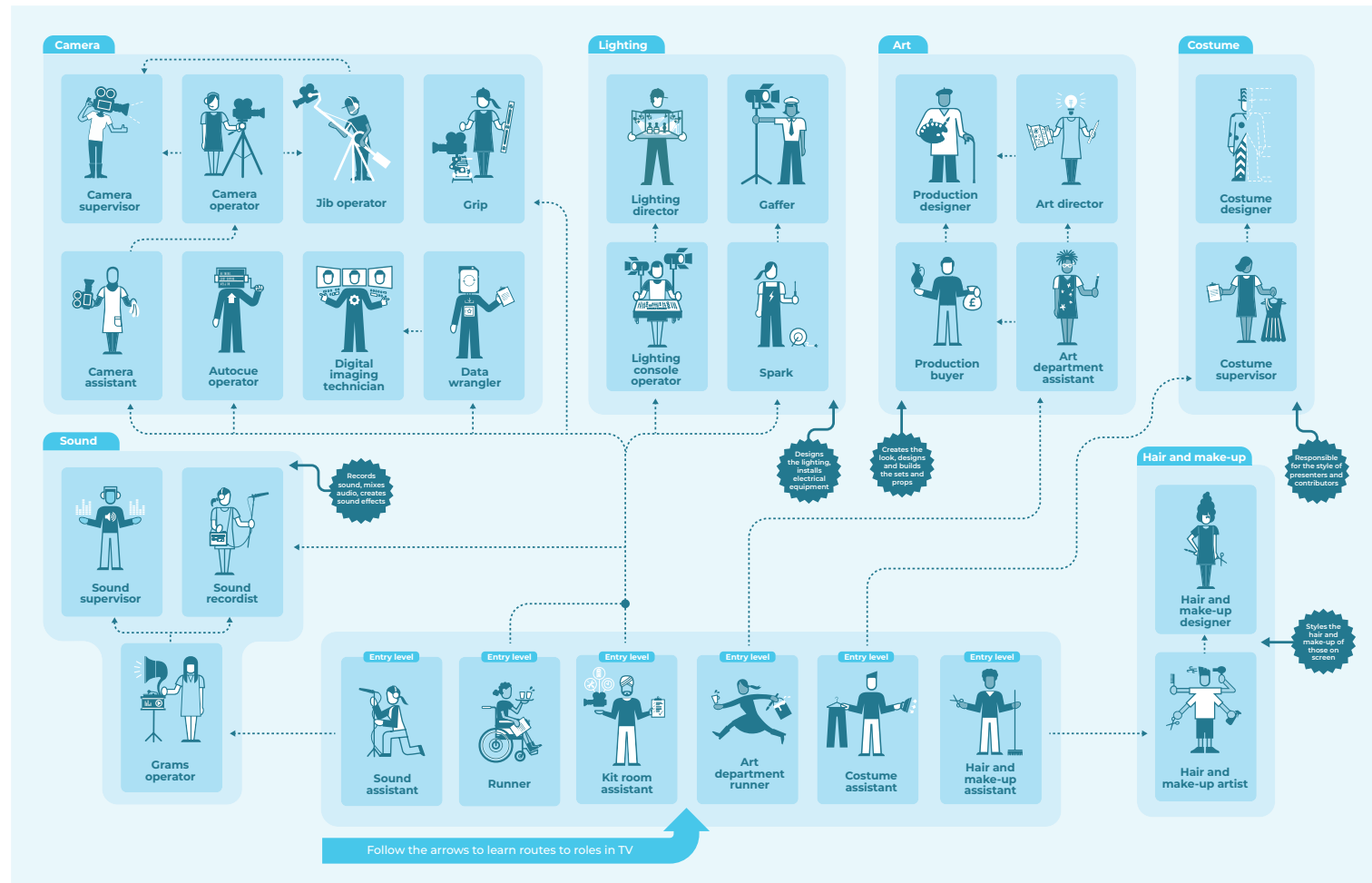

VFX industry career map

Go to ScreenSkills for more details:
www.screenskills.com/careers-in-vfx

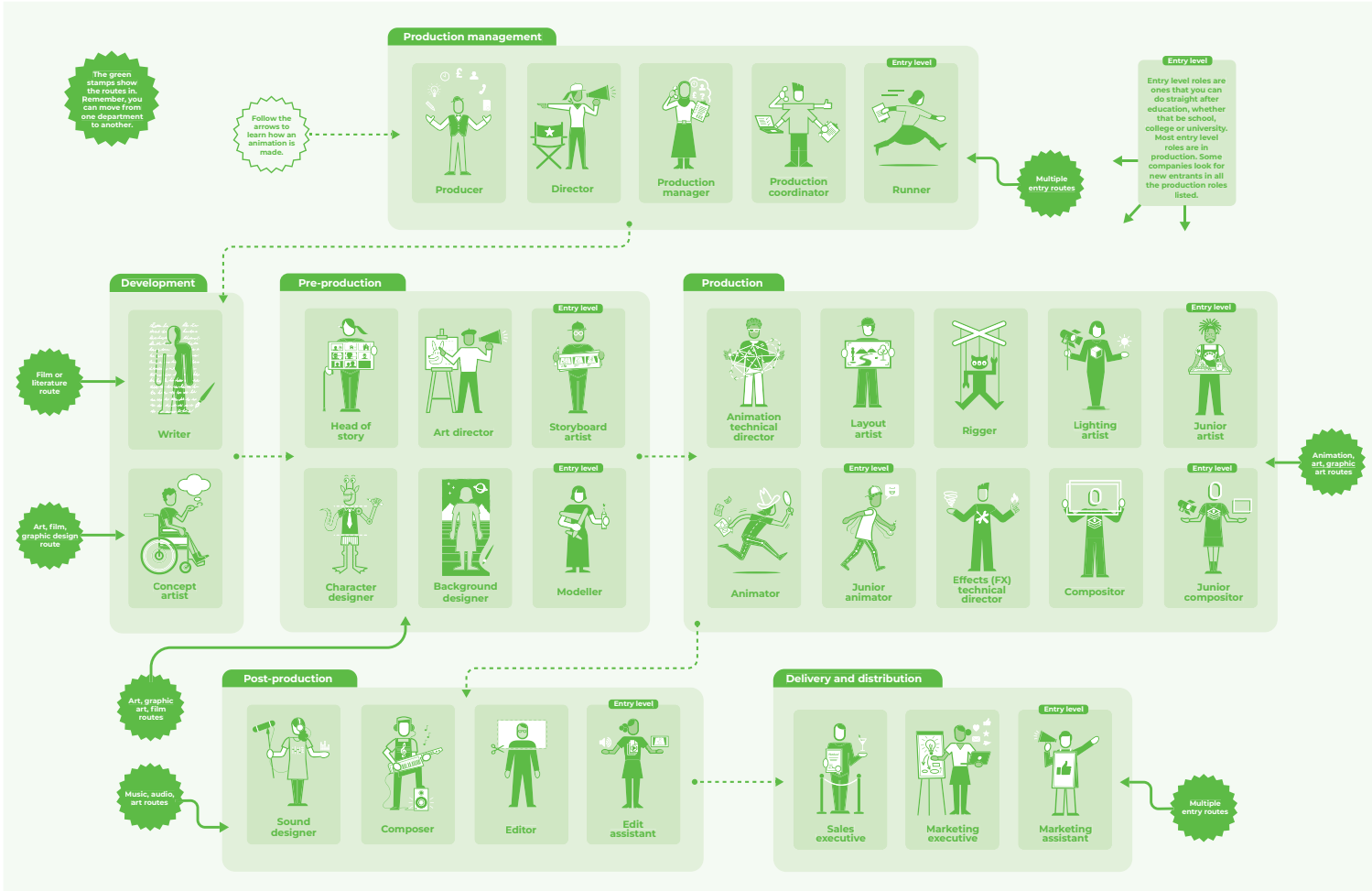

Craft and technical career map

Go to ScreenSkills for more details:
www.screenskills.com/careers-in-tv

Animation industry career map

Go to ScreenSkills for more details:
www.screenskills.com/careers-in-animation

FILM OCH TV-BRANSCHENS YRKESNÄMND - RUOTSI

Film och TV-branschens yrkesnämnd on elokuva- ja televisioalan osaamiseen liittyvä, pääosin EU-rahoitteinen kolmen vuoden projekti, joka käynnistettiin Ruotsissa vuoden 2019 lopulla. Projektin tavoitteena on löytää malleja, joilla selkiytetään ja varmistetaan riittävä osaaminen sekä osaamisen saatavuus kansainvälistyvällä elokuva- ja tv-alalla. Aloitetta tukemaan ovat asettuneet myös laaja-alaisesti ruotsalaiset av-alan organisaatiot ja yritykset. Projektin päättyessä on tarkoitus rakentaa pysyvä toimielin, jolla on pitkäjänteinen rahoitus. Kyseistä projektia edelsi Charlotte Gimfalkin tekemä tutkimus ja selvitys, jossa nostettiin esiin mm. seuraavia aiheita: tarve yhtenäisemmälle alan kasvun varmistavalle rakenteelle, osaamistarpeiden kartoitus, osaamisen määrittely, koulutuksen ja työelämän välinen silta, alan tarvelähtöisen ja monipuolisen koulutuksen varmistaminen, koko alan statuksen kohottaminen, elokuva- ja tv-alan selkeyttäminen työmarkkinana ja paremman alalle pääsyn varmistaminen sekä tekijöiden houkuttelu myös sukulaisaloilta. Gimfalkin selvitys ehdottaa siis pysyvän ammattilaisista koostuvan toimielimen perustamista. Toimielimen tavoitteina olisi mm. taata lisää peruskoulutusmahdollisuuksia suorittaviin ja teknistä työtä tekeviin ammattiteihin, kehittää jatkuvasti tarvelähtöistä osaamista ja koulutusta lisätä työkaluja osaamisen ja pätevyyden määrittelyyn (kvalificering) sekä tarjota li-

säkoulutusmahdollisuuksia myös alan huippuosaajille. Film och TV-branschens yrkesnämnd -toimielimen rahoitusmalleiksi Gimfalk ehdotti selvityksessään mm. alueellisten osaamisenkehittämiskeskusten tukea, jäsenmaksuja, EU-tukia, lisenssimaksuja koulutuksen järjestäjiltä (yhteistyökumppanuudet) ja mahdolliseen tulevaan tuotantokannustinjärjestelmään sidottua maksuosuutta. (<https://filmtvp.se/wp-content/uploads/2019/10/Yrkesnamnd-Film-och-TV.pdf>)

Konsultointiyritys Olsberg•SPI teki puolestaan vuonna 2019 selvityksen Ruotsin av-alan tilasta. Selvitys nosti esiin tärkeimpiä ehdotuksia välittömiksi ja pidemmän aikavälin toimenpiteisiksi. Näitä olivat mm. tuotantojen työnjohdollisten tekijöiden (osaavat linjatuottajat, apulaisohjaajat) puute, taiteellisten (käsikirjoittajat, ohjaajat) sekä joidenkin jälkituotantoon liittyvien (leikkaajat) osaajien puute, tuotantopalveluyrityksien vähyyys ja ammattitaidottomuus, tuotantofasilitteettien tarjonnan vähyyys sekä pula tuotannoissa käytetyistä erikoisajoneuvoista ja -kuljetuspalveluista.

(<https://static1.squarespace.com/static/5f7708077cf66e15c7de89ee/t/60282d3eaf6ce63674801bec/1613245760553/Sweden-PICA-Summary-2019-09-20.pdf>)

BUSINESS FINLAND

Business Finland on globaalin kasvun kiihdyttämö. Luomme edellytyksiä uudelle kasvulle auttamalla yrityksiä kansainvälistymään sekä rahoittamalla tutkimusta ja innovaatioita. Huippuasiantuntijamme ja uusin tieto nopeuttavat markkinoiden mahdollisuuksien tunnistamista ja auttavat muuttamaan ne kansainvälisiksi menestystarinoiksi.

WWW.BUSINESSFINLAND.FI